

דברי הכנסת

הישיבה המאתיים-ושש של הכנסת השלוש-עשרה

יום רביעי, ט' באייר התשנ"ד (20 באפריל 1994)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:01

תוכן העניינים

שאלות ותשובות	
המאבק בנגע הסמים ביפו	
זיוף זהות של עולים חדשים	
נגע הסמים ביפו	
גנבות בקר בגליל	
פרסום הנחיות לגבי חקירת קטינים	
תופעת "משחטת הרכבים"	
הפעלת מכוניות תופת	
פיזור הפגנת נשים	
ביקור עצירים מינהליים אצל נשותיהם שילדו	
סיוע למשפחות עניות חרדיות	
בניין ה"אוריינט האוס" בירושלים	
מצבו של ארכיון המדינה	
מצב רשתות החשמל ביישובי הדרוזים בגולן	
תוכנית גיל"ת	
הפניית עולה חדש לחינוך המיוחד בשל אבחון לקוי	
הוראת תורה שבעל-פה בבתי-ספר	
הוראת מקצועות יהדות בבתי-ספר תיכוניים	
השתתפות תלמידים ממשפחות מעוטות יכולת בפעילויות בית-הספר	
השתתפות תלמידים ממשפחות מעוטות יכולת בפעילויות בית-הספר	
הקרנת הסרט "רשימת שינדלר" בבתי-ספר תיכוניים	
מצב החינוך בבתי-ספר תיכוניים ערביים ביפו	
מצב החינוך ביישובים ברחבי הארץ	
מצבם הירוד של חדרי השירותים בבתי-הספר	
השתתפות תלמידים ממשפחות מעוטות יכולת בפעילויות בתי-הספר	
הצעת חוק הרופאים הווטרינרים (תיקון – הגדרת שליחותו של הרופא הווטרינר), התשנ"ד–1993	
(הצעת חבר הכנסת א' פורז)	
הצעת חוק חופש התארגנות פוליטית במוסדות חינוך על-תיכוניים, התשנ"ד–1993	
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)	
הצעת חוק לימוד חובה (איסור שידול להיעדר מלימודים), התשנ"ד–1994	
(הצעת חבר הכנסת ש' יהלום)	
הצעת חוק מסירת כרטיסי תלמיד סמויים עם סיום הלימודים, התשנ"ד–1994	
(הצעת חבר הכנסת א' הירשזון)	
הצעת חוק הירושה (תיקון – מניעת אפליה מטעמי מין), התשנ"ג–1993	
(הצעת חברת הכנסת ע' מאור)	
הצעת חוק המקרקעין (תיקון – שינויים בבניין מגורים), התשנ"ד–1994	

(הצעת חבר הכנסת ג' שגיא)

הצעת חוק כיבוד הסכמים בין-לאומיים (הסכם העקרונות בין ישראל לאש"ף),

התשנ"ד–1994

(הצעת חבר הכנסת צ' הנגבי)

הצעת חוק גיל הנישואין (תיקון – גיל נישואין לגבר), התשנ"ד–1994

(הצעת חבר הכנסת א"ח שאקי)

הצעת חוק האזנת סתר (תיקון – טלפון אלחוטי, החמרת העונש ומסירת מידע לציבור), התשנ"ג–

1993

(הצעת חבר הכנסת ס' שלום)

הצעות לסדר-היום

חשיפת האזנות סתר לאישי ציבור ולעיתונאים

הצעות לסדר-היום

שביתת רעב של משפחות השבויים והנעדרים

הצעה לסדר-היום

השירותים הרפואיים בעת הסגר בשטחים

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הצעה לסדר-היום

הצעת הליכוד לתקופת צינון לרמטכ"ל

הצעה לסדר-היום

פעילותו של יצחק רבין בתפקידו כשר ביטחון

הצעות לסדר-היום

החלטת הממשלה על העסקת 18,000 עובדים זרים

שאלות ותשובות

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אני פותח את ישיבת הכנסת היום, יום רביעי, ט' באייר התשנ"ד, 20 באפריל 1994.

סדר-היום מונח לפנינו. הסעיף הראשון: שאלות ותשובות. אני מזמין את כבוד שר המשטרה להשיב על שאלות.

המאבק בנגע הסמים ביפו

חבר הכנסת א' קהלני שאל את שר המשטרה ביום ד' באדר התשנ"ד (15 בפברואר 1994):

שכונות יפו משמשות כמרכז ארצי ועירוני של סחר בסמים.

ברצוני לשאול:

1. מדוע לא מתגברת המשטרה את כוחותיה באזור למען אכיפת החוק?

2. האם תשקול המשטרה שיתוף פעולה עם הקהילה כדי ללכוד את סוחרי הסמים המוכרים הפועלים לאור יום ובגלוי?

3. האם קיימת במקום נוכחות מתמדת של שוטרים גלויים ומוסווים?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ביחידה המרכזית של משטרת מחוז תל-אביב הוקם בשעתו מפלג בילוש, שמטרתו לפעול נגד נגע הסמים ביפו.

בשנת 1993 תוגבר מפלג הסמים במחוז תל-אביב ב-12 שוטרים, ואלה פועלים כנגד תחנות הסמים כדי לצמצם את התופעה.

2. משטרת תחנת יפו פועלת בקרב אנשי הקהילה ומעודדת אזרחים להתנדב למשמר האזרחי, כדי לסייע לה גם במניעת פעילות עבריינית בשטח הסמים.

3. התשובה חיובית.

זיוף זהות של עולים חדשים

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את שר המשטרה ביום י"א באדר התשנ"ד (22 בפברואר 1994):

פורסם כי קיימת תופעה של זיוף זהות עולים חדשים על-ידי מתווכים, המציעים שירותיהם בפומבי. מבירור עולה, כי הזיופים נעשים גם בעזרת חדירה למחשב משרד הפנים ושינוי הנתונים הרשומים בו.

ברצוני לשאול:

1. האם חקרה המשטרה את הזיופים בהתאם למודעות שפורסמו בעיתונות?

2. האם נחקרה הידיעה על החדירות למחשב משרד הפנים?

3. מה ייעשה לחקור בהרחבה את הנושא בהתאם לפרטים שפורסמו כרצ"ב?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-3. הנושא מוכר למשטרה ונמצא בשלבי טיפול שונים.

לא ניתן לפרט מעבר לכך עתה.

אני ממשיך לעקוב אחר הטיפול בנושא, וכשיתאפשר הדבר אשוב ואעדכן את חבר הכנסת.

נגע הסמים ביפו

חבר הכנסת רע' כהן שאל את שר המשטרה ביום י"ז באדר התשנ"ד (28 בפברואר 1994):

תושבים טוענים כי זה שש שנים מתנהל סחר עירני בסמים בשכונת יפו ד', אשר הפך את חיי התושבים לבלתי נסבלים.

ברצוני לשאול:

1. כיצד מתמודדת משטרת יפו עם טענות אלו?

2. המשתמשים בסם משאירים מחטים לאחר שימוש בחצרות בתי-ספר וגני-ילדים ובכניסות בתיים. מה נעשה כדי לטהר שטחים אלו שלא יהיה חשש להידקרות ילדים ממחטים?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנושא מטופל על-ידי מפלג בילוש משימתי ביחידה המרכזית של משטרת מחוז תל-אביב, באופן עקבי ומתמשך.

בשנת 1993 תוגבר מפלג הסמים במחוז תל-אביב בתוספת של 12 שוטרים. בעקבות פעילות המשטרה במקום נעצרו בשנת 1993 166 עבריינים, נתפסו 1,900 גרם קוקאין, והופעלו סוכנים שהפילו סוחרי סמים. כמו כן, נערכת פעילות משותפת עם עיריית תל-אביב למציאת הסדר לפינוי פרדס אבו-סייף מאנשים שאינם בעלי זכויות במקום, וזאת באמצעות הליכים משפטיים.

המשטרה תמשיך לאתר ולתפוס עברייני סמים, בפעילות גלויה וסמויה, כדי להסיר את נגע הסמים מהמקום.

הפעולות שנעשו עד כה הביאו לרגיעה יחסית בפעילות הסמים במקום.

2. כאשר המשטרה תופסת חפצים אלו במסגרת פעילותה, הם נאספים והופכים להיות מוצגים בתיק בית-המשפט, כנגד חשודים רלבנטיים, ואחר כך מושמדים. לגבי טיהור השטחים יש לפנות לעיריית תל-אביב ולמשרד הבריאות.

גנבות בקר בגליל

חבר הכנסת ח' דיין שאל את שר המשטרה ביום י"ז באדר התשנ"ד (28 בפברואר 1994):

פנו אלי חקלאים מהגליל בטענה שלאחרונה רבים המקרים של גנבת בקר. במקרים אחרים נמצא הבקר שחוט, במטרה להעביר את הבשר לאטליזים בבעלות משפחתם של גונבי הבקר ("ידיעות הגליל", 11 בפברואר 1994).

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשטרה על כך?

2. מה תעשה משטרת ישראל בנדון?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. גנבות הבקר מגיעות להיקף של עד 5% מסך עבירות הרכוש במרחב הגליל, בשלושת החודשים הראשונים של שנת 1994, ולא מסתמן גידול בתופעה.

העלייה המסתמנת, כביכול, היא אך ורק עונתית, ונובעת מכך שעיקר גנבות הבקר מתרחשות בתקופת החגים של בני המיעוטים. התופעה בדרך כלל הולכת ומתגמדת במהלך השנה.

2. משטרת מרחב הגליל, בשיתוף עם משמר הגבול, פועלים בנושא באופן שוטף, תוך עריכת מבצעים מיוחדים.

לאחרונה ערכה המשטרה מבצע מיוחד באזור תחנת ראש-פינה, אך לא נרשמו בו אירועי גנבות.

פרסום הנחיות לגבי חקירת קטינים

חבר הכנסת ע' פרץ שאל את שר המשטרה ביום י"ז באדר התשנ"ד (28 בפברואר 1994):

מפרסומים בכלי התקשורת עולה, כי המשטרה אינה מפרסמת את ההנחיות הפנימיות שלה בנוגע לחקירת קטינים.

ברצוני לשאול:

1. האם פרסומים אלה נכונים?

2. אם כן – האם יפורסמו הנחיות אלה?

3. האם נשקל להתיר להורים להיות נוכחים בחקירת בנם?

4. האם טורחים החוקרים להבהיר לקטין את משמעות הטופס שעליו הוא חותם במהלך החקירה?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה שלילית.

2. מדיניות המשטרה בטיפול בקטינים מתפרסמת ברבים במהלך הרצאות בפני הציבור, במענה על שאלות עיתונאים, בדיוני ועדות כנסת ועוד. אין מניעה בפרסום ההנחיות עד כמה שאין הדבר פוגע בעבודת המשטרה.

3. התשובה חיובית. עד גיל 14 ההוראה היא להתיר נוכחות הורים בחקירה למעט במקרים מיוחדים. מעל גיל 14 אין חובה לאפשר להורים להיות נוכחים בחקירה, אלא אם מתקיימות נסיבות מיוחדות כגון: טובת החקירה, טובת הקטין, בקשת הקטין או הוריו שאין בה כדי להפריע לחקירה.

4. התשובה חיובית.

תופעת "משחטת הרכבים"

חבר הכנסת א' אור שאל את שר המשטרה ביום י"ז באדר התשנ"ד (28 בפברואר 1994):

תופעת "משחטת הרכבים" מעבר ל"קו הירוק" הולכת ומתרחבת ומגלגלת כסף רב בשנה.

ערים הממוקמות סמוך ל"קו הירוק" – נתניה, כפר-סבא, הרצלייה וכו' – חשופות לגנבת כלי רכב ולפגיעה בהם, עוד יותר מאשר ערים אחרות.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא היקף התופעה של גנבת כלי רכב והעברתם אל מעבר ל"קו הירוק"? האם יש נתונים על אזור השרון?

2. האם המשטרה נערכת בכוחות מתוגברים למניעת התופעה באזורים החשופים אליה יותר מאחרים?

3. נוכח הקושי הקיים בהפעלת המשטרה מעבר ל"קו הירוק" (שיתוף פעולה עם הצבא וכו'), כיצד נערכת המשטרה למניעת התופעה?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשנת 1993 נגנבו בכל הארץ 23,656 כלי רכב, לעומת 21,398 כלי רכב בשנת 1992. באזור השרון נגנבו בשנת 1993 7,901 כלי רכב, לעומת 7,124 כלי רכב בשנת 1992.

אין בידי משטרת ישראל נתונים סטטיסטיים לגבי מספר כלי הרכב שנגנבו בארץ והועברו אל מעבר ל"קו הירוק".

יש בידי המשטרה נתונים מספריים, כמה כלי רכב נגנבו בכל מחוז ובנפות, וכן כמה כלי רכב נמצאו בכל מחוז ובנפות. בשנת 1993, למשל, נמצאו רק 48% מכלל הרכבים שנגנבו, ומתוכם נמצאו 6.2% בנפות.

לא ניתן ללמוד על התופעה ממספרים אלו.

2. התשובה חיובית.

3. המשטרה פועלת בנושא באופן שוטף, הן בתחום פעילות השדה, על-ידי יחידות הסיור, הבילוש והמשמר האזרחי, והן בתחום החקירה.

בכל מרחב הוקמו צוותי חקירה מיוחדים – צח"מים – העוסקים בתחום זה. בכפיפות ליחידה הארצית לחקירות פשעים – יאח"פ – הוקמה יחידה מבצעית מיוחדת שתפקידה איתור כלי רכב גנובים, בארץ ובאזורי יהודה, שומרון ועזה.

כמו-כן מקיימת המשטרה מבצעים מחוזיים, על-ידי עריכת בדיקות תוך כדי סיורים ועל-ידי הקמת מחסומים קבועים ומחסומי פתע ללכידת גונבי רכב.

היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש מכבוד שר המשטרה להשיב על שאלתא מס' 2792, של חבר הכנסת רחבעם זאבי. אני מודה לך, אדוני, על נכחותך באולם, נדמה לי היחיד בין השואלים.

יוסף בא-גד (מולדת):

לא היחיד, יש עוד אחד.

היו"ר ר' אדרי:

נכון, חבר הכנסת בא-גד, גם אתה בין השואלים את השאלה האחרונה, ואני מודה לך.

יוסף בא-גד (מולדת):

זאת תנועת מולדת.

היו"ר ר' אדרי:

אני מבין שכל הסיעה נוכחת.

הפעלת מכוניות תופת

חבר הכנסת ר' זאבי שאל את שר המשטרה ביום י"ז באדר התשנ"ד (28 בפברואר 1994):

ראש אג"מ במטה הארצי מסר, כי המחבלים הפעילו ב-1993 מכוניות תופת באיכות רבה יותר.

ברצוני לשאול:

1. כמה מכוניות תופת נתגלו בשנת 1993 וכמה ב-1992?

2. מי הם הארגונים שהכינו והפעילו את מכוניות התופת?

3. האם נכון שמכיני מכוניות התופת למדו תורה זו בלבנון?

4. מה הן המסקנות שהמשטרה והממשלה הסיקו מכך?

שר המשטרה מ' שחל:

אני מודה לך, אדוני היושב-ראש. חבר הכנסת זאבי בכל זאת הציל את כבוד הכנסת.

אני מתכבד להשיב על שאלתא של חבר הכנסת רחבעם זאבי.

1. בשנת 1993 נתגלו שמונה מכוניות תופת, לעומת שתיים בשנת 1992.

2. נושא השיוך הארגוני הינו באחריות שירות הביטחון הכללי.

3. לפחות במקרה אחד נמצאו מרכיבים הדומים למטענים שהופעלו בלבנון.

4. משטרת ישראל מפיקה לקחים אופרטיביים מכל אירוע. במשטרה יש הנחיות פעולה בכל הקשור לגילוי ולאיתור מכוניות תופת, ובפעילותה היא נעזרת בזרועות הביטחון האחרות ובציבור האזרחים.

בעקבות שני הפיגועים האחרונים, בעפולה ובחדרה, מתקיימים דיונים כדי להפיק לקחים נוספים ולקבל החלטות בהתאם להם.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני השר. שאלה נוספת לחבר הכנסת רחבעם זאבי; בבקשה, אדוני.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני השר, אני מודה לך על התשובה, אבל אני רוצה להקשות עליך.

נכון שלדעת מי הארגונים שהכינו והפעילו את מכונית התופת – זה באחריות שב"כ. אבל ודאי במגעים שקיימים בין השירותים אתם יודעים מי הם, וגם אני והציבור יודעים מי הם.

עשו את זה, בין השאר, אנשים שהם אנשי "חמאס". 415 מהם היו גולים במשך שנה, שנה ורבע, במעבר זמרייה בלבנון, והממשלה, שאתה חבר בה, החזירה אותם לישראל. בהחזרתם לישראל של מגורשי ה"חמאס" היה צריך להביא בחשבון שהם יביאו אתם משם תורה של הפעלת מטעני צד, תורה של הפעלת מכוניות תופת, שני דברים שארגון ה"חיזבאללה" אמן עליהם, משופשף בהם, יודע אותם היטב, ואנשיו העבירו קורסים לאנשי ה"חמאס", ועכשיו אנחנו אוכלים את זה.

כשאני שאלתי מה הן המסקנות שהמשרה והממשלה הסיקו מכך, לא התכוונתי לחשוף פה את המסקנות האופרטיביות: אם בודקים את המטען או את המכונית בדרך כזאת או כזאת. אנחנו לא פורום לעסוק בזה. אבל המסקנה המתבקשת מהדרג המדיני, מהממשלה שאתה חבר בה, היא להכות על חטא בשל החזרת 415 מגורשי "חמאס", ולא מאוחר ללקט אותם ולהחזיר אותם למעבר זמרייה. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני חבר הכנסת זאבי. בבקשה, אדוני השר.

שר המשטרה מ' שחל:

אני יכול לגלות, מפני שהבוקר זה כבר פורסם בכמה עיתונים – אתמול בוועדת הפנים אני רמזתי שיש מסקנה ויש פעולה – כי במשך ליל שלשום התחלנו במעצרים של אנשי "חמאס" בעזה, ביהודה ובשומרון, בסך הכול 362 איש, שחלקם יועמדו לדין, חלקם במעצר מינהלי וחלקם לצורך חקירה. אני מסתפק בזה. אני חושב שזו מסקנה אופרטיבית הולמת לעניין, במקום להכות על חטא. מכים על חטא ביום כיפור.

לגבי המגורשים, חבר הכנסת זאבי, אני הייתי אז בעד הגירוש. ההחלטה של הממשלה באה בעקבות התערבות בין-לאומית, שידועה לך היטב, על כל המשתמע ממנה. אין זה אומר שאלה שהוחזרו לא נמצאים תחת העין הפקוחה של מי שצריך להתייחס לנושא הזה בזרועות הביטחון.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני השר.

פיזור הפגנת נשים

חברת הכנסת י' דיין שאלה את שר המשטרה ביום כ"ד באדר התשנ"ד (7 במרס 1994):

ביום שישי, 25 בפברואר 1994, בעקבות הרצח בחברון, הפגינה קבוצת נשים פלשתיניות בירושלים המזרחית – כך שלא היתה סכנה לציבור יהודי – במחאה על האירוע המזעזע. הפגנה זו פוזרה באלימות קשה, כאשר רוב המפגינות נפצעו ונחבלו.

ברצוני לשאול:

1. בגין איזו סיבה פוזרה ההפגנה?

2. מי היה אחראי לפיזור הפגנה זו ומה היו ההוראות בנוגע לדרך ביצוע הפיזור, שנעשה בצורה אלימה וגרם לנפגעות רבות?

3. מה ייעשה כדי למנוע הישנות מקרים דומים?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. היה מדובר בכ-100 נשים שהתקהלו ברחוב צלאח אל-דין והחלו בצעדה תוך חסימת הרחוב, המהווה עורק תנועה ראשי במזרח העיר ירושלים. כוח משמר הגבול שהיה במקום הכריז ברמקול על ההפגנה כבלתי חוקית, בערבית ובעברית.

נזרקו אבנים וחפצים ישנים על שוטרי מג"ב, הן על-ידי המפגינות והן על-ידי צעירים מקומיים, בחסות ההפגנה. בשלב זה שוחחו שוטרי מג"ב עם מכובד מקומי, והוא ביקש דקות מספר כדי להשתלט על המפגינים, אולם הם המשיכו ביידיי אבנים.

הנשים התיישבו על הכביש והחריפו את האירוע, תוך שהן מגדפות ומקללות את השוטרים. שוטרי מג"ב גילו סבלנות ואיפוק בפינוי המפגינים, שנעשה כד"ן.

3. ההנחיות הניתנות לפיקוד המשטרה ולדרגים הנמוכים יותר הן ברורות ומעוגנות בחוק ובפקודות. כל תלונה תיבדק לגופה.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים לשאילתא מס' 2910, של חבר הכנסת בא-גד. אדוני השר, בבקשה.

שר המשטרה מ' שחל:

אני לא מוצא אותה כאן.

יוסף בא-גד (מולדת):

היא מוגשת כרגע.

שר המשטרה מ' שחל:

אני מוכן להשיב עליה תשובה בעל-פה. אני מעמיד את עצמי במבחן אם אני מכיר מה קורה אצלי במשרד.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו משוכנעים שאתה בקיא במה שקורה במשרדך.

ביקור עצירים מינהליים אצל נשותיהם שילדו

חבר הכנסת י' בא-גד שאל את שר המשטרה ביום ח' באייר התשנ"ד (19 באפריל 1994):

לעצירים המינהליים הבאים נולדו השבוע, במזל טוב, תינוקות: לשמואל בן-יעקב – נולדה בת, למנדס קיסר – נולדה בת, לברוך מרזל – נולד בן.

למרות פניותי, סירבת לאפשר לאבות ביקור קצר בבית-החולים, בטענה שהיועץ המשפטי סבור שרק ערכאה משפטית תוכל לאפשר זאת.

ברצוני לשאול:

1. האם זה התקנון גם לגבי אסירים פליליים וגם לגבי אסירים ביטחוניים?

2. מדוע נשללה מנציב שירות בתי-הסוהר סמכות השחרור כלפי העצורים המינהליים בלבד?

שר המשטרה מ' שחל:

תודה רבה. אני מתכבד להשיב על שאילתא מס' 2910, של חבר הכנסת יוסף בא-גד, שקיבלתי זה עתה.

1. אמש הנחיתי את שירות בתי-הסוהר שנציב שירות בתי-הסוהר ישתמש בסמכותו ויאפשר ביקור לשלושת העצורים המינהליים: שמואל בן-יעקב, מנדס קיסר וברוך מרזל – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

בינתיים יש רביעי.

שר המשטרה מ' שחל:

אדבר גם על הרביעי.

ביקשתי לאפשר להם להשתתף בברית המילה של בניהם שנולדו במזל טוב. כמו כן יוכלו העצירים לבקר את בנותיהם שנולדו אף הן במזל טוב, כדי שלא תהיה אפליה.

עשיתי זאת לאחר התייעצות עם היועץ המשפטי לממשלה ועם פרקליטת המדינה. הנושא המשפטי שנבדק הוא שעצור, להבדיל מאסיר, הוא עצור כדי למנוע ממנו מעשה, בעוד אסיר מבצע עונש על מעשה שעשה בעבר. ולכן, אם קיימת סכנה שהעצור המינהלי יעשה פעולה שבגינה הוא יושב במעצר מינהלי, הכללים שחלים על אסירים, פליליים או ביטחוניים, אינם בדיוק הכללים שחלים עליו.

פניתי ליועץ המשפטי לממשלה וקיבלתי ממנו הנחיה, שעצורים יכולים לפנות לערכאת הערעור של הגורם שהוציא נגדם את הצו המינהלי, אם זה צה"ל – ועדת הערעור הצה"לית, ואם זה שר הביטחון – בית-המשפט שבפניו מובא הערעור, ולבקש עיון מחדש בצו המעצר המינהלי.

לאחר שיחה ודיון משפטי בין הגורמים שמניתי – וגם הבעתי את דעתי המשפטית בעניין הזה, שבמקרים מן הסוג הזה העצורים המינהליים, תחת אבטחה, יוכלו לבקר – אכן ניתנה להם האפשרות לבקר את משפחותיהם.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני השר. שאלה נוספת לחבר הכנסת יוסף בא-גד. בבקשה, אדוני.

יוסף בא-גד (מולדת):

דבר ראשון, אני רוצה להביע שתי תודות לשר. גם זה קורה, שאומרים תודה. תודה על מהירות התשובה. הגשתי את השאילתא רק שלשום, ובאמת תודה.

תודה שנייה על שהשר הבין סוף סוף שיש נוהל, אבל יש גם אנושיות ויש צדק. וברוך השם, אני שמח לבשר שעוד אנו מדברים ויש "מזל טוב" חמישי. גם לבן-חורין נולדה בת. איך אמר לי נציג השב"ס? – תגיד לי, איזה תכנון זה? תשעה עצירים מינהליים, נשותיהם של חמישה הצליחו ללדת בשבוע אחד. ברוך השם שהם עושים את המלאכה של כולנו, מגדילים את עם ישראל.

ראשית, אני מזמין את כל עם ישראל לבוא היום בשעה 14:30 ל"שערי צדק", לברית מילה של בנו של ברוך מרזל. אליהו הנביא יהיה, וגם האבא יגיע. אז העם מוזמן, ביום רביעי בשעה טובה.

דבר שני – – –

עמנואל זיסמן (העבודה):

– – –

יוסף בא-גד (מולדת):

או, חבר הכנסת זיסמן, אתה מוזמן.

רחבעם זאבי (מולדת):

אם אתה תבוא, יבוא אליהו הנביא.

יוסף בא-גד (מולדת):

איש ירושלים, אוהב ירושלים. אליהו הנביא יבוא לכבודך.

כבוד השר, אני באמת שואל לגבי העתיד. אני מבין שיש נהלים, אבל לא ייתכן שעצירים מינהליים, יישללו מהם הזכויות האנושיות הטבעיות, כשם שלא נגיד שאם הוא עציר מינהלי לא ניתן לו לאכול, או שלעציר מינהלי, חלילה, לא ניתן שירותים. אני חושב שיציאה לברית מילה וללידת בת – לא נפלה בין בנות לבנים – היא ממש כמו שירות, צורך אישי.

אני מציע להתקין בתקנות, שגם עצור מינהלי לא צריך לעבור בית-משפט, אלא אם זכה ונולד לו בן או בת, הוא יוכל לצאת בליווי משטרה בלי קשיים נוספים, וברשות מנהל בית-הכלא יש לשחרר אותו, כפי שנוהגים לגבי עצירים ביטחוניים ופוליטיים.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני חבר הכנסת בא-גד. אדוני השר, בבקשה.

שר המשטרה מ' שחל:

שתי הערות ותשובה. ראשית, אני מעיר לחבר הכנסת בא-גד, שאמר שסוף סוף שר המשטרה הבין שצריך להתייחס באנושיות. אני מקווה ששר המשטרה מתייחס לנושאים האלה באנושיות כל הזמן, ולא היה צריך להגיע ל"סוף סוף".

שנית, מרוב תודות אני לא בטוח אם זה עוזר לי או ההיפך.

יוסף בא-גד (מולדת):

אז אני אתחיל בהשמעות.

שר המשטרה מ' שחל:

לא, את זה עושים חברים טובים, לא צריך להוסיף, יש מי שדואג לזה, אל תדאג.

לגופו של עניין, לגבי עצירים מינהליים יש שוני בהשוואה לכל פקודת המשטרה והחוקים הקשורים עם אסירים פוליטיים או ביטחוניים. לגבי הקטגוריה של העציר המינהלי, זאת הפעם הראשונה שהמחוקק

בחקיקה ראשית קבע מה הם תנאי המעצר, ואם תראו את החוק, תיווכחו שיש תנאים משופרים יותר לעומת מה שנהוג בבתי-הסוהר לגבי אסירים פליליים וביטחוניים.

מזה השתמע, לפחות לגבי פרשנות משפטית שדיברתי עליה, שאין לנו אפשרות להחיל את פקודת בתי-הסוהר על העצירים המינהליים. אמרתי שלאחר הפניות ראיתי בזה עניין שצריך למצוא לו פתרון, ואני שמח שגם פרקליטת המדינה וגם היועץ המשפטי לממשלה קיבלו את חוות הדעת המשפטית, שהוגשה להם, אגב, גם בכתב, וסוכם מה שסוכם.

אגב, כעצה, הדרך הטובה ביותר היא לא להיכנס בכלל לקטגוריה של עציר מינהלי. לא צריך לעשות פעולות שיגרמו לכך.

יוסף בא-גד (מולדת):

מי הכניס אותם לקטגוריה של עציר מינהלי? אתם. אז אנא תבטלו את הדבר הזה.

שר המשטרה מ' שחל:

המעשים, חבר הכנסת בא-גד.

יוסף בא-גד (מולדת):

אילו מעשים? הם לא עשו. הם רק חשבו ודיברו. הם לא עשו שום דבר. לו היו לכם הוכחות, הם לא היו עצירים מינהליים.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני חבר הכנסת בא-גד.

אנחנו עוברים לשאלות שהוגשו לראש הממשלה.

סיוע למשפחות עניות חרדיות

חבר הכנסת ר' פנחסי שאל את ראש הממשלה ביום י"ג בשבט התשנ"ד (25 בינואר 1994):

במדור "ככה וככה" ב"ידיעות אחרונות" מיום 14 בינואר 1994 (רצ"ב צילום הידיעה) נאמר, כי רעיון לסייע למשפחות עניות נגזר לאחר שנמסר לך, כי מרבית משפחות אלו הן דתיות או חרדיות וכי הן "לא יצביעו עבודה".

ברצוני לשאול:

1. האם הפרטים נכונים?

2. האם מסייעת הממשלה למשפחות העניות שמרביתן חרדיות? אם כן – כיצד?

3. האם אברכים המקבלים הבטחת הכנסה ייהנו מהגדלת קצבאות הילדים כאחרים?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

3-1. בדיונים שהתקיימו במשרד העבודה והרווחה לקראת הגשת התוכנית למלחמה בעוני לא עלתה מעולם סוגיית המצב הכלכלי של המשפחות החרדיות וסוגיית דפוסי הצבעתן.

המשפחות החרדיות העניות תזכינה לסיוע המוסד לביטוח לאומי ככל המשפחות בישראל.

אבקש עוד להדגיש, שקבלת קצבת ילדים אינה קשורה לקבלת גמלה להבטחת הכנסה. במסגרת החלטת הממשלה לבטל את ההבחנה בין מקבלי קצבאות שהם יוצאי צבא לבין אלו שאינם יוצאי צבא, יקבלו גם אברכים שלא שירתו כלל בצה"ל קצבה מוגדלת.

בניין ה"אוריינט האוס" בירושלים

חבר הכנסת מ' פלד שאל את ראש הממשלה ביום ד' באדר התשנ"ד (15 בפברואר 1994):

תחנות שידור ערביות מכנות את בניין ה"אוריינט האוס", השוכן בירושלים, "מושב ראשי של בירת פלשתינ בירושלים הכבושה".

ברצוני לשאול:

1. האם הבניין שוכן באזור השיפוט העירוני של ירושלים?

2. האם מותר לכל ישראלי לבקר בבניין, או שהוא מחויב ברשיון מיוחד?

3. האם העניקה ממשלת ישראל חסינות דיפלומטית לבניין ולעובדים בו?

4. האם שומרי הבניין חמושים?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-2. הבניין שוכן באזור השיפוט העירוני של ירושלים, וכל ישראלי יכול לבקר בו ללא צורך ברשיון מיוחד – יש לזכור כי מדובר ברכוש פרטי, על כל המשתמע מכך.

3-4. ממשלת ישראל לא העניקה חסינות דיפלומטית לבניין ולעובדים בו, ושומריו אינם חמושים.

מצבו של ארכיון המדינה

חבר הכנסת א' גור שאל את ראש הממשלה ביום י"ז באדר התשנ"ד (28 בפברואר 1994):

בארכיון הלאומי קיימת מצוקה תקציבית אשר מקשה את תפקודו.

ברצוני לשאול:

1. כמה עובדים מקצועיים יש בגנזך המדינה?

2. מדוע אין בגנזך מעבדות צילום ומערכות מחשוב, כנהוג במדינה מודרנית?

3. מה הם התנאים לשימור החומר, ומדוע אין בגנזך אמצעי בטיחות נגד שרפות ורטיבות?

4. מה ייעשה כדי להביא לשיפור המצב?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

קודם כול, השם גנזך המדינה שונה ל"ארכיון מדינת ישראל".

1. לארכיון המדינה כ-60 עובדים. כ-85% מהם עובדים מקצועיים, כמחציתם עובדים בתקן ואחרים עובדים ארעיים.

2. בארכיון המדינה מפתחים עכשיו מערכות מחשוב, והאוצר העמיד לרשות הארכיון את האמצעים הדרושים לכך.

3. התנאים לשימור החומר ואמצעי הבטיחות נגד שרפות ורטיבות השתפרו מאוד, עם העברת החומר הארכיוני למבנים חדשים בשכונת תלפיות. רמתם של שירותים אלה עומדת כיום בתקן הנדרש.

4. מצבו הכללי של ארכיון המדינה נמצא בשיפור מתמיד, ונדונות עכשיו תוכניות להקים לארכיון המדינה משכן קבע בקריית-הממשלה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. אנו עוברים עכשיו לשאילתא לשר האנרגיה והתשתית, השר משה שחל. אדוני השר, הואל נא בטובך להשיב על שאילתא מס' 2686.

מצב רשתות החשמל ביישובי הדרוזים בגולן

חבר הכנסת ס' טריף שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום י"א באדר התשנ"ד (22 בפברואר 1994):

רשתות החשמל בארבעת יישובי הדרוזים בגולן ישנות ואינן עומדות בעומס הצריכה היומיומית.

כתוצאה מנפילת מתח ועומס יתר נשרפים מקלטי טלויזיות וכן כלים חשמליים אחרים.

ברצוני לשאול:

1. מדוע אין חברת החשמל מטפלת ברשת זו?

2. מה ייעשה כדי לשפר את המצב ולמנוע סכנה לתושבים?

תשובת שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. רשתות החשמל ביישובי הדרוזים בגולן הן בבעלות המועצות המקומיות הדרוזיות ובאחריותן. אספקת החשמל ליישובים אלה נעשית בצובר.

2. כדי למנוע נפילות מתח ותקלות הנוצרות עקב עומס יתר, על הרשויות המקומיות להשקיע בשיפור הרשתות, ביוזמתן ועל חשבונן. חברת החשמל תבצע כל עבודה שתידרש תמורת תשלום הקבוע בכללי האספקה.

3. משרד האנרגיה מסייע לרשויות מקומיות בשיפור תשתיות החשמל, ובמסגרת התקציב המוגבל העומד לרשותו תישקל האפשרות לתת סיוע כספי לרשויות הדרוזיות בגולן.

היו"ר ר' אדרי:

אני רוצה להודות לך, אדוני השר, על התשובות שלך.

אנחנו עוברים לנושא הבא: תשובות על שאלות שהוגשו לשר החינוך והתרבות. אני מזמין את סגן שר החינוך והתרבות, חבר הכנסת מיכה גולדמן. בבקשה, אדוני

תוכנית גיל"ת

חבר הכנסת י' לוי שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום י"ז באדר התשנ"ד (28 בפברואר 1994):

תוכנית גיל"ת – גישה ייחודית להתפתחות תקינה – המתקצבת על-ידי משרד החינוך, מפעילה, במסגרת פעילותה הברוכה, בנות שירות לאומי.

ברצוני לשאול:

1. כמה בנות שירות לאומי יושמו בתוכנית גיל"ת?
2. האם יישום הבנות נעשה מתקציב המשרד לבנות שירות לאומי או מתקציב לתוכנית גיל"ת?
3. אם הבנות יושמו מתקציב לתוכנית גיל"ת, מדוע משרד החינוך אינו מממן את ההוצאה מתקציב בנות השירות הלאומי?

תשובת סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

3-1. משרד החינוך הקציב לתוכנית גיל"ת עשרה תקנים של בנות השירות הלאומי לשנת התשנ"ד. הודעה על כך נשלחה לעמותת גיל"ת עוד ב-28 ביוני 1993.

"האגודה להתנדבות בעם", שהפניית בנות השירות הלאומי לגיל"ת נמסרה לטיפול, איתרה עד כה רק תשע בנות, והן הופנו לגיל"ת.

התקציב שמשרד החינוך אישר לעשר בנות עומד בעינו והוא משוריין לגיל"ת.

כאשר תפנה "האגודה להתנדבות בעם" לגיל"ת בת שירות לאומי נוספת, שטרם הופנתה, תמומן ההפניה על-ידינו.

תקציב זה בא נוסף על התמיכה הכספית הישירה שמשרד החינוך ייעד למטרה זו במסגרת אגף תקציב שח"ר – קרוב ל-120,000 ש"ח. התקציב יועמד לרשות גיל"ת בהתאם לחוקים, לתקנות ולנהלים החלים במקרה כזה.

הפניית עולה חדש לחינוך המיוחד בשל אבחון לקוי

חבר הכנסת א' דיין שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום כ"ד באדר התשנ"ד (7 במרס 1994):

ילד עולה חדש מאלבניה, בעל מנת משכל מעל הממוצע, הופנה לבית-ספר למפגרים ונשאר ללמוד בו במשך שנתיים, אף שהטעות התגלתה.

שנתיים נמשך סבלו, והילד נשלח לבסוף לבית-ספר רגיל, ואולם שם מאיימים להעבירו לחינוך המיוחד בשל ליקוי שמיעה.

ברצוני לשאול:

1. האם הנתונים נכונים?

2. כיצד ייקלט הילד במערכת החינוך הרגילה?

חבר הכנסת א' קהלני שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום כ"ד באדר התשנ"ד (7 במרס 1994):

פורסם כי ילד עולה חדש מאלבניה הופנה בטעות לבית-ספר למפגרים.

ברצוני לשאול:

1. האומנם הופנה הילד לבית-ספר לחינוך מיוחד ללא כל בדיקה ואבחון מוקדם?

2. האם אכן קבע האבחון כי הילד בעל רמת משכל גבוהה מהממוצע?

3. האם מופנה הילד לחינוך המיוחד שוב רק בגלל ליקויי שמיעה?

4. האם ננזפו האחראים למחדל בטיפול בילד?

חבר הכנסת ע' פרץ שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום כ"ד באדר התשנ"ד (7 במרס 1994):

מדיווח המועצה הלאומית לשלום הילד נודע לי על מקרה של אבחון לקוי של מערכת החינוך לגבי ילד, עולה חדש מאלבניה, שבגלל קשיים בדיבור, הנובעים מהיותו עולה חדש ובגלל היותו כבד שמיעה, הוא אובחן כמפגר ונשלח לחינוך המיוחד.

למרות בדיקות שנעשו לילד, שאבחנוהו כבעל מנת משכל גבוהה, לא הועבר הילד למסגרת חינוך רגילה.

ברצוני לשאול:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. אם כן – מה ייעשה בנדון?

3. מי אחראי לאבחון המוטעה של הילד, ומה נעשה כדי למנוע הישנות מקרים אלו?

תשובת סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לכל השאלות:

הילד, בן עשר וחצי, אומנם סובל מליקוי בשמיעה, אך לא זו הסיבה להעברתו על-פי החלטת ועדת השמה לכיתה מיוחדת.

האבחון אשר נערך לילד העולה התייחס לצד המוטורי בלבד.

לא ניתן היה לאבחן את הצד המילולי, מאחר שהילד גילה קשיים בתחום השפה. בשל קשיי שפה ספציפיים ובשל היותו עולה חדש, קיבל הילד עזרה של קלינאית.

הילד סובל מליקויי למידה ברורים, הבאים לידי ביטוי בקריאה – רמת קריאה א'.

השנה נעשה ניסיון להחזירו למערכת הרגילה, וניתנו לשם כך שעות תגבור לתמיכה ולקידום. המנהלת, המחנכת והמורה הטיפולית מדווחות על קשיים בכל התחומים, וגם מההיבט החברתי.

עניינו יידון במסגרת ההיערכות לשנת התשנ"ה, במטרה למצוא מענה חינוכי הולם לצרכיו הספציפיים.

הוראת תורה שבעל-פה בבתי-ספר

חבר הכנסת רע' כהן שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום כ"ד באדר התשנ"ד (7 במרס 1994):

בכלי התקשורת פורסם, כי רוב המורים העוסקים בהוראת מקצוע התורה שבעל-פה לא הוכשרו לכך, אין מספיק שעות תקן ומפקחים אינם מחייבים בתי-ספר ליישם תוכניות לימודים של משרד החינוך.

ברצוני לשאול:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. כיצד נערך משרדך על מנת לשפר תמונת מצב זו?

תשובת סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. הרוב המוחלט של המורים המלמדים בחטיבה העליונה הם בעלי הכשרה אקדמית בתחום, וכן בעלי הכשרה פדגוגית, בהם גם בעלי תואר שני ואף שלישי בתלמוד או בתורה שבעל-פה.

אין מחסור במורים. נהפוך הוא. מצויים כמה עשרות בוגרי אוניברסיטה בתחום שהוכשרו להוראה, אך הם אינם משובצים בעבודה.

במקרים לא מעטים, מורים שלימדו תורה שבעל-פה ומקצוע נוסף, שלגביו חלה חובה של בחינת בגרות, נדרשו על-ידי המנהלים להפסיק ללמד תורה שבעל-פה ולהקדיש את כל שעות ההוראה שלהם למקצוע האחר.

קיימת חובת לימוד של יחידה אחת – שלוש שעות שבועיות במשך שנה – בבתי-ספר עיוניים בלבד, ובבתי-הספר מקבלים תקן שעות בהתאם. כיוון שיש חובות לימוד ולא חובת בחינה, לא כל המנהלים ממלאים חובה זו, והם מנצלים את שעות התקן לחיזוק מקצועות אחרים הנכללים בבחינות הבגרות.

יש לקוות שהשינויים המתוכננים במבנה הלימודים בחטיבה העליונה ישנו את המצב, שכן הכוונה היא לשנות את מעמדם של מקצועות שאין נבחנים בהם בבחינה חיצונית.

בחטיבות הביניים המורים המלמדים תורה שבעל-פה הוכשרו להוראת מקצועות קרובים, כגון היסטוריה של עם ישראל או מקרא.

כדי לתקן מצב זה יזמו המפמ"ר – מפקח המרכז – לתורה שבעל-פה ומנהל המחלקה להעמקת החינוך היהודי פתיחת שלושה מסלולי לימוד והכשרה במוסדות אקדמיים: א. מסלול מיוחד למורים לתואר בוגר במדעי היהדות בדגש על ספרות חז"ל באוניברסיטה הפתוחה; ב. מסלול מיוחד למורים בעלי תואר בוגר באחד ממקצועות היהדות לקראת תואר מוסמך בדגש על ספרות חז"ל באוניברסיטת חיפה; ג. מסלול מיוחד למורים בעלי תואר בוגר באחד ממקצועות היהדות, לקראת תואר בוגר באחד

ממקצועות היהדות, לקראת תואר מוסמך בדגש על ספרות חז"ל בבית-המדרש ללימודי היהדות בירושלים.

בבית-הספר היסודי המורים המלמדים תורה שבעל-פה הם מורים כוללים. כמו במרבית מקצועות הלימוד בבתי-ספר יסודיים, אין במוסדות להכשרת מורים מסלולי התמחות בתורה שבעל-פה.

בחטיבות הביניים ובבתי-הספר היסודיים תקן השעות של בתי-ספר אלה צומצם בשנים קודמות, והמנהלים במצוקתם צמצמו ואף ביטלו מקצועות מסוימים.

נכון להיום, 50% ממנהלי חטיבות הביניים הוציאו ממערכת השעות את המקצוע תורה שבעל-פה.

בבתי-הספר היסודיים מתבצע לימוד סדיר רק בכ-30% מבתי-הספר. זאת חרף העובדה שהן התלמידים הלומדים והן המורים המלמדים על-פי תוכניות הלימודים וספרי הלימוד שפותחו על-ידי המשרד מעוניינים בלימוד המקצוע ואוהבים אותו.

סקר שערך האגף לתוכניות לימודים בשיתוף עם אוניברסיטת תל-אביב העלה, כי 93% מהתלמידים הלומדים ו-94% מהמורים המלמדים תורה שבעל-פה בכיתות ה' הצהירו כי אוהבים ואוהבים מאוד מקצוע זה.

יש להניח, שהמלצות דוח-שנהר בנושא לימודי מקצועות היהדות יצביעו על דרכים רבות ושונות להגדיל את מספר הכיתות הלומדות תורה שבעל-פה, שהרי ועדת-שנהר מונתה על מנת לברר את הסיבות למעמדם הירוד של מקצועות היהדות.

הוראת מקצועות יהדות בבתי-ספר תיכוניים

חבר הכנסת י' בא-גד שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום ג' בניסן התשנ"ד (15 במרס 1994):

פנו אלי בתלונה, כי בבתי-ספר תיכוניים כלליים כמעט שאין שיעורים במקצועות יהדות.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא מספר שעות שיעורי היהדות שהן חובה בכל רמות גיל ובאילו מקצועות?

2. כמה תלמידים ניגשים לבחינות בגרות בתורה שבעל-פה, באילו בתי-ספר ובכמה יחידות לימוד, ומה הוא האחוז יחסית לתלמידי י"ב?

3. מה התוכנית לשנת התשנ"ה להגברת לימודי היהדות, מה היא תוספת השעות ובאילו מקצועות?

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

2-1. לפי תוכנית הלימודים הרשמית היום, לימודי היהדות בבתי-הספר הכלליים מסתכמים ביחידת לימוד אחת בתורה שבעל-פה בחטיבה העליונה, דהיינו: שלוש שעות שבועיות במשך שנות הלימודים י"א-י"ב.

מספר הנבחנים בשנת התשנ"ב בתורה שבעל-פה: 547. כלל הניגשים לבחינות בגרות במגזר היהודי בבתי-הספר הכלליים: 35,180 תלמידים.

יוסף בא-גד (מולדת):

איזה אחוז זה?

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

המחשב אצלך.

שאול יהלום (מפד"ל):

הוא לא מורה למתמטיקה.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

אין לי בעיה. צריך ללחוץ רק על הכפתור הנכון בשורה מס' 8.

3. בימים אלה מתגבשות המסקנות הסופיות של הוועדה הציבורית בראשות פרופסור עליזה שנהר, שדנה בסוגיית ההוראה של מקצועות היהדות בבית-הספר הממלכתי.

מסקנות אלה ישמשו בסיס לשינויים המוצעים על-ידי המזכירות הפדגוגית והמינהל הפדגוגי למבנה הלימודים בחטיבה העליונה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה רבה, אדוני סגן השר. שאלה נוספת לחבר הכנסת יוסף בא-גד. בבקשה, אדוני.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני מודה על התשובה. תסכים אתי, כבוד סגן השר, שאם מתוך 35,180 תלמידים, אם אינני טועה, רק 547 בחרו בתורה שבעל-פה, זה אחוז אפסי ביותר. צריך לעשות שינוי ושידוד מערכות, ולא ייתכן שתהיה יחידת לימוד אחת, שלוש שעות שבועיות, במשך שלוש שנים. אני רוצה שתבינו על מה מדובר, חברי.

ובכן, נוכח הבורות והניתוק מהערכים של מורשת ישראל, אני חושב שלא ייתכן שלשלושת הדורות האחרונים יקדישו שעות לימוד רבות, ולכל הדורות של עם ישראל יקדישו כמעט אפס. אני יודע שיש ועדה. אני חושב שאתה, כבוד סגן השר, שמקורב לערכי יהדות, איש כפר-תבור, איש ההתיישבות, צריך להילחם על זה שיהיה פה שינוי מהותי ולהפוך את זה לחלק חובה בכל הלימודים.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני חבר הכנסת בא-גד. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

לשאלה הנוספת של חבר הכנסת יוסף בא-גד. הנושא הזה עלה על סדר-היום כבר בכנסת הקודמת. עם כניסת שרת החינוך הקודמת למשרד ולאחר מכן שר החינוך, החליטו למנות ועדה בראשותה של הפרופסור עליזה שנהר. זה בא כתוצאה משני דברים.

שאול יהלום (מפד"ל):

ועדת-שנהר הוקמה על-ידי השר המר. מאחר שהיתה התערבות פוליטית, לא מוציאים לפועל את מסקנות הוועדה כבר שנתיים וחצי.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

אדוני, פתחתי בדברי ואמרתי שהנושא עלה עוד בכנסת הקודמת. מובן מאליו שמדובר בשר המר. המשיכה בזה שרת החינוך דאז שולמית אלוני, והשר הנוכחי, אמנון רובינשטיין, ממשיך לחזק את הוועדה בראשותה של עליזה שנהר.

דבר נוסף. פה אני רוצה להרחיב בכמה מלים. לצערנו הרב, מספר המבקשים ללמוד את מקצועות היהדות באוניברסיטאות הולך ופוחת משנה לשנה. משרד החינוך עושה מאמצים גדולים לעודד ולהרחיב את לימוד היהדות בבתי-הספר ולהגדיל את מספר המורים, כדי שאפשר יהיה להרחיב את הפעולה הזאת. לצערנו, זה לא רק בקרב שומרי המסורת. הנטייה בשנים האחרונות היא ללכת למקצועות אחרים, נדרשים יותר.

מסקנות ועדת הפרופסור עליזה שנהר מתייחסות לחלק מהנושא שהעלה חבר הכנסת בא-גד והעלו בעבר חברי כנסת אחרים. כאשר מסתכלים לעומק ובודקים את מספר השעות בבתי-הספר היסודיים, בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות, רואים שלא פחת מספר השעות הקשורות בלימוד היהדות.

השתתפות תלמידים ממשפחות מעוטות יכולת בפעילויות בית-הספר

חבר הכנסת י' ונונו שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום ג' בניסן התשנ"ד (15 במרס 1994):

בעקבות הכתבה שהתפרסמה בעיתון בדבר תלמידים מבאר-שבע להורים מעוטי יכולת אשר לא עומדים בתשלומים הנדרשים ולכן ילדיהם אינם יוצאים לטיולים ואינם מקבלים תעודות סיום – ברצוני לשאול:

1. האם ערך המשרד בדיקה בנושא?

2. מה הוא היקף התופעה?

3. האם תלמידים למשפחות מעוטות הכנסה אינם רשאים להשתתף בפעילויות בית-הספר?

תשובת סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

3-1. משרדנו מודע לבעיית התלמידים ממשפחות מעוטות יכולת, ועוד בטרם פרסום הכתבה בעיתון הוסבר להן כיצד ניתן לקבל הנחות והקלות מתשלומים, וכן הובהרה להם הדרך לקבלת מענקים ממפעל הסטיפנדיות.

בהתאם להנחיית משרדנו בחוזר המנכ"ל, אין מעכבים תעודות סיום בגין אי-תשלום אגרת חינוך.

בתי-הספר נאלצים לגבות מההורים תשלום עבור טיולים ופעילויות העשרה במסגרת קניית שירותים מרצון. לצערנו, אין גוף היכול לממן שירותים אלה עבור תלמידים שהוריהם אינם יכולים לרכוש אותם. אשר להיקף התופעה – אין בידינו מידע מרוכז, אך אנו מניחים כי מדובר בכמה משפחות בודדות.

השתתפות תלמידים ממשפחות מעוטות יכולת בפעילויות בית-הספר

חבר הכנסת א' דרעי שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום ג' בניסן התשנ"ד (15 במרס 1994):

העיתון "מעריב" (רצ"ב הידיעה) מגולל סיפורה של אם מבאר-שבע: "ילדים ממשפחות עניות אינם מסוגלים לעמוד בתשלומים השונים, ולפיכך הילדים לא יוצאים לטיולים ולא מקבלים תעודות". למותר להדגיש תחושת ילד שכזה.

ברצוני לשאול:

1. האם ידועה למשרדכם תופעה זו?

2. האם רשאי מנהלי בית-הספר לפטור מקרים אלו מהתשלום, ובאילו קריטריונים?

3. מה יעשה משרד החינוך נוכח זאת?

תשובת סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרדנו מודע לבעיית התלמידים ממשפחות מעוטות יכולת בבאר-שבע, ואף יזם פגישה עם ועד ההורים לפני פרסום הכתבה, על מנת לעמוד על היקף התופעה וליזום דרכים לעזרה. באותו מפגש הובהרו ההליכים לקבלת הנחות, הקלות ומענקים ממפעל הסטיפנדיות.

אשר לתעודות סיום, ההוראות הן חד-משמעיות – אין מעכבים תעודות סיום בגין אי-תשלום אגרת חינוך על-ידי ההורים.

2. מנהל בית-הספר אינו יכול לפטור הורים מתשלומי חובה או רשות. קיימת ועדת הנחות משותפת לרשות המקומית ולהנהלת בית-הספר, המעניקה הנחות מסוימות ללא קריטריונים מחייבים.

3. המחוז פועל להקלת הנטל על ההורים. כל תלונה או פנייה נבדקת לגופה במטרה לעזור למשפחות הנזקקות.

הקרנת הסרט "רשימת שינדלר" בבתי-ספר תיכוניים

חבר הכנסת א' קהלני שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום ג' בניסן התשנ"ד (15 במרס 1994):

לאחרונה נמסר, כי בווינה יצפו תלמידים בסרט "רשימת שינדלר" בחינם.

ברצוני לשאול:

1. האם בוחן משרדך אפשרות להקרנה חנים של הסרט בפני ציבור התלמידים בבתי-ספר תיכוניים?

2. האם ישקול המשרד לממן את הקרנת הסרט באמצעות תורמים חיצוניים?

3. האם נערך המשרד מבחינת חומר פדגוגי מתאים לקראת הקרנת הסרט ברחבי הארץ?

תשובת סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. התשובה שלילית.

הסרט בעל חשיבות רבה, וראוי שתלמידים או בתי-הספר ישלמו, בהתאם למדיניות בתי-הספר.

3. מדור חינוך ב"יד ושם" הכין חוברת ובה חומר רקע על קראקוב: יהודי קראקוב; הגטו; העבודה בגטו ומחוצה לו; מחנה פלשוב; חסידי אומות העולם; סיפור שינדלר, וכן שאלות לדין והצעות דידקטיות.

מצב החינוך בבתי-ספר תיכוניים ערביים ביפו

חבר הכנסת א' אסעד שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום ג' בניסן התשנ"ד (15 במרס 1994):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מ-8 במרס 1994 פורסם, כי שום תלמיד ערבי מיפו לא עבר בחינות בגרות בשנתיים האחרונות.

ברצוני לשאול:

1. האם למשרד החינוך ידוע על כך?

2. מה עושה משרד החינוך כדי לשנות מצב זה?

חבר הכנסת ת' זיאד שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום ג' בניסן התשנ"ד (15 במרס 1994):

בעיתונים "הארץ" מ-7 במרס 1994 ו"ידיעות אחרונות" מ-8 במרס 1994 פורסמו נתונים קשים על-אודות מצב החינוך בקרב תושבי יפו הערבים. מנתונים אלה עולה, שרק שני תלמידים מתוך 32 תלמידי כיתה י"ב בתיכון הערבי המקיף ביפו השיגו בשנת התשנ"ג תעודות בגרות. הנתונים מצביעים על הפער העמוק שבין הישגי התיכון הערבי המקיף לבין הישגי התלמידים הערבים בבתי-ספר תיכון פרטיים אחרים.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים הנ"ל ידועים למשרד החינוך?

2. האם יש במשרד החינוך תוכניות מוכנות להתמודדות עם המצב הנ"ל? אם כן – מה הן, ומתי יחלו בביצוען?

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

1. ביפו יש שני בתי-ספר תיכוניים ערביים – בית-הספר "טרה סנטה" ובית-ספר תיכון עירוני מקיף י"ב.

"טרה סנטה" הוא בית-ספר פרטי סלקטיבי, המקבל רק תלמידים טובים ובעלי מוטיבציה גבוהה. בבית-ספר זה אחוז ההצלחה בבחינות הבגרות מגיע לכדי 98%.

בית-הספר התיכון העירוני המקיף י"ב, חייב לקבל כל תלמיד החפץ ללמוד בו. באופן טבעי מגיעים לבית-ספר זה תלמידים חלשים בלימודים וחסרי מוטיבציה.

יש להניח שהשאלות מתייחסות לבית-ספר תיכון מקיף י"ב.

כדי להעמיד דברים על דיוקם יש להבהיר, כי בשנת הלימודים התשנ"ב ניגשו לבחינות הבגרות 16 תלמידים. כל הבחינות בביוולוגיה נפסלו, בגלל חשד להעתקה, ולכן לא עבר אף תלמיד את בחינות הבגרות. באותה שנה ניגשו 15 תלמידים לבחינות גמר, ושמונה מהם עמדו בהן בהצלחה.

בשנת הלימודים התשנ"ג אפשרו ל-36 תלמידים לגשת לבחינות הבגרות. בפועל ניגשו 22 – האחרים בחרו שלא להגיע כלל לבחינות – ועברו בהצלחה שלושה תלמידים.

כן ניגשו 12 תלמידים לבחינות גמר, חמישה מהם עברו אותן בהצלחה.

2. כדי לשנות מצב עגום זה, חברו יחדיו עיריית תל-אביב ופרויקט שיקום שכונות, למדו היטב את לקחי העבר, ועל יסוד זה בנו פרויקט תנופה – פרויקט המיועד להזניק קדימה את בית-הספר המקיף י"ב.

לצורך זה ניתנות בכיתות י"ב 16 שעות תגבור שבועיות למקצועות: אנגלית, מתמטיקה, היסטוריה וערבית. כמו-כן מוסיפים לכל אחד משמונה מקצועות הבגרות 48 שעות שנתיות.

לשנת הלימודים התשנ"ה, מתכננים להוסיף לכיתות י"א 400 שעות תגבור במקצועות אנגלית, מתמטיקה, ערבית, היסטוריה וסוציולוגיה, היינו 80 שעות שנתיות לכל מקצוע. ייערכו מבחני מיון לתלמידים, ולפיהם יוחלט במי מהתלמידים ראוי להשקיע. תלמידים אלה ייהנו מתגבור לימודים אינטנסיבי, כדי להגביר את סיכוייהם להצליח בבחינות הבגרות.

התלמידים העומדים להיכנס לכיתות ז' יקבלו תגבור לימודי בחופשת הקיץ במקצועות אנגלית, עברית, ערבית ומתמטיקה.

גם תלמידי כיתות ט' יקבלו קורסי קיץ מרוכזים במקצועות הראשיים. קורסים אלה יינתנו על-ידי הטובים שבמורי תל-אביב.

לצורך השבחת עבודת המורים – יתקיימו ארבע סדנאות בנות יומיים כל אחת, שבהן ילמדו המורים שיטות הוראה אלטרנטיביות, שינוי עמדות, שינוי יחסי מורה-תלמיד וטיפול בילדים עם קשיי התנהגות.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני סגן השר. שאלה נוספת לחבר הכנסת אסעד אסעד. בבקשה, אדוני.

אסעד אסעד (הליכוד):

אני מודה לסגן השר על התשובה המקיפה. ברצוני לשאול בנוגע לאותם בתי-ספר ולאותו מגזר. אחוז התלמידים הנושרים מבתי-הספר הוא הגבוה בארץ, אף שחוק לימוד חובה חל על אותם תלמידים. מה עושה משרד החינוך? אם אין לך תשובה פה, תוכל לתת לי אחר כך. מה עושה משרד החינוך כדי לבער תופעה כזאת? מספר הנושרים בגילים הנמוכים הוא גבוה מאוד באותם אזורים.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת אסעד אסעד. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

לפני כשעתיים התקיימה מסיבת עיתונאים בהשתתפות השר ובהשתתפותי, וכן בהשתתפות המנכ"ל והצוות הבכיר של המשרד, כדי להביא לידיעת הציבור את התוכניות ואת השינויים שמערכת החינוך עוברת. כאשר מדברים על שינויים בהיקפים גדולים מאוד, ודאי שההתייחסות למגזר הערבי, הדרוזי והצ'רקסי יש לה ביטויים בתקציב. שר החינוך הדגיש בצורה מפורטת את המאמצים שנעשים, את ההזדמנות השנייה הניתנת לתלמידים, כדי לאפשר למספר תלמידים רב יותר להגיע למבחני בגרות.

לכן הרחבנו את המועדוניות ביישובים שבהם המצב קשה יותר, לרבות המגזר הערבי, ושם אנחנו נותנים הזדמנות נוספת בשעות תגבור לבתי-הספר האלה, הזדמנות שנייה לתלמידים לעבור מבחני בגרות. במגזר היהודי אנחנו נותנים אפשרות של שנה נוספת לפני הגיוס לצבא, לרבות הדרוזים והצ'רקסים. לגבי הערבים שלא מתגייסים, אנחנו מאפשרים להם גם את השנה הנוספת מיידית, בהמשך לכיתה י"ב, כדי לעודד מספר גדול יותר של ניגשים למבחני בגרות.

אין לי כאן גרפים לגבי הנתונים המדויקים; אני אעביר לך בצורה מדויקת ומסודרת את השינויים בהיקפי התקציב שמתייחסים לשאלה הבסיסית שלך – איך המשרד מתמודד עם השינויים הגדולים שעוברים היום, וכתוצאה מהנתונים הקשים שהתגלו על-אודות בית-הספר המקיף ביפו. אני יכול להצביע על יישובים נוספים. מי כמוך יודע את הבעייתיות הקיימת במערכת החינוך הדרוזית, שבה משרד החינוך משקיע תקציבים שמדינת ישראל לא ידעה מאז הקמתה. עשרות מיליוני שקלים במערכת החינוך במגזר הערבי רק לפיתוח פסי.

ביקרתי בשבוע שעבר באום-אל-פחם, יישוב עירוני של 30,000 תושבים. בשנים 1992-1994 משרד החינוך משקיע בתוכניות פיתוח פיסיות בהיקף של 25 מיליון שקלים. נוסף לזה יום לימודים ארוך, תוכניות לימודים מיוחדות. אין יישוב בארץ שזכה להיקפי תקציב כאלה כמו היישוב אום-אל-פחם. זוהי דוגמה אחת מתוך עשרות שבהן משרד החינוך והתרבות וממשלת ישראל משקיעים ומראים את השינויים ואת היחס לנושאי החינוך, לעומת הממשלות הקודמות, שבהן היתה נסיגה של מאות אלפי שעות בחינוך.

מאז שנת 1980 היתה ירידה של מאות אלפי שעות, ואנחנו בשנים התשנ"ה והתשנ"ו נחזור למספר השעות שהיה בסוף שנות ה-70. אם אנחנו מסתכלים בגרף מתחילת שנת 1980 ועד 1992, חזרנו למצב שקשה לתאר אותו. בשלוש שנים אנחנו חוזרים למצב שהיה בסוף שנות ה-70. אני מקווה שלקראת התשנ"ז והתשנ"ח יהיו פה תנופה, שינויים ותוצאות שייתנו תשובות על השאלות הקשות שהתייחסת אליהן.

מצב החינוך ביישובים ברחבי הארץ

חבר הכנסת א' אסעד שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום ג' בניסן התשנ"ד (15 במרס 1994):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מ-8 במרס 1994 פורסם, כי ב-36 יישובים בארץ מערכת החינוך כושלת.

ברצוני לשאול:

מה יעשה משרד החינוך והתרבות כדי להעלות את רמת הלימוד בבתי-ספר אלו?

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

הידיעה בעיתון אינה מדויקת. נבחרו היישובים שלהערכתנו ניתן לשפר את מערכות החינוך בהם, אף שאין קביעה שהתפקוד הנוכחי כושל.

משרדנו מתכנן פעולה אינטנסיבית בכל המוסדות ביישובים אלה בסיוע גורמים אקדמיים ואחרים.

פורסם מכרז לבחירת "המתעבים" החיצוניים, ועם סיום השיבוץ יפעלו הזוכים ביישובים השונים.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. שאלה נוספת, בבקשה.

אסעד אסעד (הליכוד):

אדוני סגן השר, הייתי רוצה לקוות שהנתונים שהופיעו בעיתונים אינם נכונים. אבל, בכל אופן, בתוך 36 בתי-הספר הללו יש, לצערי הרב, שלושה בתי-ספר דרוזיים, שניים מהם על הכרמל. זה ממש

"הדרוזים האשכנזים", כפי שאנחנו קוראים להם בסלנג שלנו. שם רמת בתי-הספר היא מהנמוכות ביותר. ההישגים בבגרות הם הנמוכים ביותר בהשוואה למגזר הדרוזי, וגם בהשוואה לבתי-ספר אחרים במגזר הערבי והיהודי.

הכפר השלישי הוא בית-ג'ן, מקום מגורי. לצערי אומר, אומנם חל שיפור אבל התוצאות עדיין אינן טובות. בחטיבת הביניים עדיין חלק מהחדרים שכורים. אין מעבדות, אין מכשור מתאים. בחור שעובר מחטיבת ביניים לתיכון ולומד הכול בתיאוריה, ברור שההישגים שלו בבגרות לא יהיו טובים.

באותם יישובים שבהם יש בעיה חריפה בנושא החינוך, ובעיקר בכל הנוגע לבחינות הבגרות, וגם בתחום הישגי המתמטיקה והבנת הנקרא, אני מבקש לעשות מאמץ מיוחד ולהשקיע יותר מאשר השקיע משרד החינוך עד היום. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

אני שמח על השאלה הנוספת, משום שהיא מאפשרת לי להרחיב יותר ולומר דברים לגבי השינויים שמשרד החינוך עושה גם במגזר הדרוזי וגם במגזרים האחרים. אבל, חשוב להבליט את המגזר הדרוזי, שכן השאלה התייחסה ליישובים הדרוזיים.

השר רובינשטיין ביקר בשנה הזאת בכל היישובים שציינת. הוא נפגש שם עם ראשי המועצות ועם אנשי החינוך והקדיש כמה שעות לכל יישוב בנפרד. הוא הביא אתו את הצוות הבכיר של המשרד כדי ללמוד מקרוב וכדי ללוות מקרוב את הבעייתיות המיוחדת שקיימת במגזר הדרוזי לגבי מספר הניגשים לבחינות הבגרות והמספר המצומצם והקטן של הניגשים ללימודים על-תיכוניים. כדי להרחיב את מספר התלמידים ביישובים הדרוזיים המשרד משקיע מאמצים גדולים.

מאחר שאני נשאל שאלות כאלה בפורומים לא מעטים, אני הולך ואתי בכיס כמה נתונים שחשוב שנדע אותם, גם לגבי מספר המעבדות והכיתות שאתה מתייחס אליהן. אני רוצה שחברי הכנסת ישמעו. ב-1993 זכה המגזר הערבי ל-226 כיתות. בסך הכול ב-1993 בנו 1,427 כיתות. מתוך זה הערבים והדרוזים זכו ל-226.

ב-1994 ירד מספר הכיתות שנבנו ל-1,200. משרד החינוך, מתוך מחויבות לסגירת פערים וכדי להבטיח אותם דברים שהתייחסת אליהם, המשיך ובנה 226 כיתות במגזר הערבי והדרוזי, ולא הוריד את המספר. אם אני אדבר באחוזים, היה צריך להיות קיצוץ של 16%, ולא עשינו קיצוץ של 16%, משום שהתחייבנו מעל הבמה הזאת, לפני שנה, גם בעקבות שאילתות של חברי הכנסת דראושה ואסעד אסעד וחברי כנסת אחרים מהמגזר הערבי ומהמגזר הדרוזי, ואמרנו: לא רק שלא נקצץ, אנחנו נגדיל את המספר.

ראש הממשלה ושר האוצר החליטו לפני חודש לקדם בנייה של 500 כיתות נוספות למערכת החינוך מתקציב 1995. נוסף על כך, אנחנו הולכים להחליף 36 כיתות ריקות במגזר הערבי לכיתות חדשות ולהגדיל את המספר. ואז, למעשה, מתוך 2,050 כיתות שייבנו מתקציב 1994, 500 מתקציב 1995, נגדיל את המספר כדי לצמצם את הפערים.

נוסיף על זה את תוספת השעות, נוסיף על זה את הטיפול הנקודתי באותם יישובים שאני מתייחס אליהם, תוכניות למידה מיוחדות שמקבלים היישובים הדרוזיים בגליל – אתה יודע שהם מקבלים את המקדם לפני היישובים האחרים. אנחנו נראה את התוצאות. אי-אפשר בחינוך לקבל תוצאות מיידיות. בבנייה, בפיתוח פיס', אתה יכול לראות את זה כעבור עשרה חודשים, כעבור שנה-וחצי. בחינוך זה לוקח מספר שנים רב יותר, ואנחנו נראה את התוצאות בעוד ארבע, חמש ושש שנים. כאשר ניפגש בשנת 2000, אתה תזכור את המלים שאמרתי כאן היום. השינויים ייזקפו לזכות התקופה שבה מכהנים השרים הנוכחים ובהם השר רובינשטיין. כאשר נפתח את פנקס הזיכרונות נזכור, שהשנים האלה הן שהביאו למפנה ולשינוי במערכת החינוך במגזר הדרוזי.

היו"ר ר' אדרי:

הייתי מבקש שלא נהפוך שאילתות להצעות לסדר-היום.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

זה נושא חשוב.

היו"ר ר' אדרי:

עד עכשיו לא הערתי על התשובות הארוכות, אבל אני מבקש.

מצבם הירוד של חדרי השירותים בבתי-הספר

חבר הכנסת רע' כהן שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום י"ב בניסן התשנ"ד (24 במרס 1994):

שנת התשנ"ד הוכרזה כשנת איכות הסביבה. אולם בבתי-הספר, ובמיוחד בחדרי השירותים, קיימת הזנחה.

בחדרי השירותים בבתי-הספר קיים מחסור בנייר טואלט, בסבון, בנייר לניגוב ידיים ובסלי אשפה. הקירות מזוהמים והציוד שבור.

ברצוני לשאול:

1. באחריותו של מי לדאוג למחדל חינוכי, תברואי ואנושי זה?

2. באילו דרכים יש לפקח על עזובה זו?

תשובת סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. האחריות לתחזוקה, לרבות הציוד הנדרש, בבתי-הספר מוטלת על הרשות המקומית או על בעלי בתי-הספר.

2. אני מסכים עם חבר הכנסת כהן, כי יש חשיבות רבה לשמירת הניקיון ולרמת התחזוקה בחדרי השירותים בבתי-הספר, מההיבט הבריאותי ומההיבט החינוכי כאחד. משרד החינוך ינחה את המפקחים על בתי-הספר לתת לכך תשומת לב מיוחדת ולהתריע בתוקף בפני הגורמים האחראים בכל מקרה שיתגלה צורך לעשות לתיקון המצב.

השתתפות תלמידים ממשפחות מעוטות יכולת בפעילויות בתי-הספר

חבר הכנסת י' ביבי שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום י"ב בניסן התשנ"ד (24 במרס 1994):

לאחרונה פורסם בעיתונות, כי ילדים שהוריהם לא עומדים בתשלומים הנדרשים מהם בבתי-הספר, אינם יוצאים לטיולים ואינם מקבלים תעודות סיום.

ברצוני לשאול:

1. האם משרד החינוך מודע למקרים אלה, ומה עמדתו בנדון?

2. האם קיימים קריטריונים לגבי התשלומים הנדרשים מהורים על-ידי בתי-הספר?

תשובת סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הידיעות המובאות בעיתונות אינן מדויקות. בעבר ייתכן שהיו מקרים בודדים של עיכוב תעודות בגין אי-תשלום. אך מאז תיקון הוראות מנכ"ל, חל איסור על עיכוב תעודות שלישי/סיום בבתי-ספר, ותופעה זו נעלמה לחלוטין.

אשר לטיולים המוגדרים כתשלום רשות, באין גוף מממן, חלה חובה על הורים המעוניינים לשתף ילדיהם בטיולים, לשלם עבור השירות.

מנהלי בתי-הספר משתדלים להשיג מענקים לילדים מיעוטי יכולת ממפעל הסטיפנדיות, אך המענק הוא זעום, וברוב המקרים אין הוא מכסה את עלות ההוצאות לטיול.

2. קיימים קריטריונים לגבי תשלומי חובה בלבד. תשלומי הרשות נקבעים בתיאום עם ועדי ההורים בבתי-הספר.

נעשים כל המאמצים כדי לאפשר הנחות ופריסת תשלומים להורים במטרה להקל את הנטל על המשפחות הנזקקות.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לאדוני סגן השר ולחברים השואלים.

**הצעת חוק הרופאים הווטרינרים (תיקון – הגדרת שליחותו של הרופא הווטרינר),
התשנ"ד-1993**

(הצעת חבר הכנסת א' פורז)

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להצעות חוק ולהצעות לסדר-היום. הצעת חוק תתצ"ה, הצעת חוק הרופאים הווטרינרים (תיקון – הגדרת שליחותו של הרופא הווטרינר), של חבר הכנסת אברהם פורז. אדוני, בבקשה, הנמקה מהמקום.

אברהם פורז (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בכנסת הקודמת הגישה הממשלה חוק חדש לרופאים הווטרינרים, ובהיותי חבר ועדת הכלכלה של הכנסת, שאלה הגיע החוק, הסתבר לי שהחוק עוסק בכל מיני נושאים טכניים: כיצד אדם יכול לקבל רישוי כרופא וטרינר, מה הוא צריך ללמוד, איך מעמידים לדין

משמעותי את אלה שאינם בסדר. אבל דבר אחד היה חשוב: מהי שליחותו של הרופא הווטרינר ומה תפקידו.

למרות בקשותי בוועדה, הדבר לא הסתייע. נאלצתי להגיש הסתייגות. התקבלה הסתייגות האומרת: שליחותו של הרופא הווטרינר היא לרפא בעלי חיים, למנוע ולהקטין את סבלם ולהגן על האדם מפני נזקים שמקורם ממחלות בעלי חיים ובמזונות ובמוצרים מן החי. אף שההסתייגות התקבלה הסכימה יושבת-ראש הוועדה דאז, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, להמשיך בחקיקת החוק, וכך נכלל הסעיף הזה בחוק.

מנהל השירותים הווטרינריים במשרד החקלאות, וגם רופאים וטרינרים אחרים, הסבו את תשומת לבי לכך שהנוסח הזה איננו נוסח טוב, איננו נוסח שלם, שכן הוא התקבל כתוצאה מהסתייגות. הם הציעו נוסח הרבה יותר טוב, לדעתם. לקחתי את הנוסח שמאחוריו עומדים השירותים הווטרינריים במשרד החקלאות וכלל ציבור הרופאים הווטרינרים, והגשתי אותו לכנסת, ויש לעניין הזה גם תמיכה של שר החקלאות וגם תמיכה של הממשלה.

מאחר שמדובר בכל הנושא הערכי הקשור בבעלי החיים; מאחר שמדובר בנושא ערכי של הגדרת שליחותו של הרופא הווטרינר, אני מציע שהכנסת תאשר את החוק בקריאה מוקדמת ותעביר את הסעיף הזה לדיון בוועדת החינוך והתרבות, העוסקת בחוק צער בעלי חיים. לישיבות שמתנהלות בוועדה בנושאים האלה מגיעים וטרינרים רבים, אנשים שעוסקים בתחום הזה, ואנחנו מדברים רק על סעיף הצהרתי. זה איננו סעיף שבא לשנות משהו באופן מהותי. אבל, לציבור הרופאים הווטרינרים בישראל חשוב שהתיקון הזה יוכנס, גם לשר החקלאות זה חשוב, ואני נעתרתי לבקשתם והגשתי אותו.

לכן אני מבקש, כאמור, לאשר את החוק בקריאה מוקדמת ולהעבירו לוועדת החינוך והתרבות לשם הכנתו לקריאה ראשונה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת פורז. אני חושב שהצעת החוק היא מעניינת ובוודאי ראויה להעברה לוועדה להכנה לקריאה ראשונה.

כעת אנחנו נצביע – מי בעד? מי נגד? חברי הכנסת, ההצבעה החלה.

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 8

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הרופאים הווטרינרים (תיקון הגדרת שליחותו של הרופא הווטרינר), התשנ"ד-1993, לדיון מוקדם בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

שמונה בעד, נגד אין, נמנעים אין. הצעת החוק עוברת לוועדת החינוך והתרבות להכנה לקריאה ראשונה.

אנחנו מודים לחבר הכנסת פורז.

הצעת חוק חופש התארגנות פוליטית במוסדות חינוך על-תיכוניים, התשנ"ד-1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעת חוק תתתמ"ז, הצעת חוק חופש התארגנות פוליטית במוסדות חינוך על-תיכוניים, התשנ"ד-1993, של קבוצת חברי הכנסת. תנמק מהמקום חברת הכנסת ענת מאור. גברתי חברת הכנסת מאור, בקשה.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, הצעת החוק באה על-פי פנייה של הרבה התאחדויות סטודנטים, מכל המפלגות, מכל גוני הקשת הפוליטית. יש כמה מוסדות להשכלה גבוהה, שאינם נותנים לסטודנטים לפעול בהתאם לנורמות המקובלות, בלי לפגוע בחוק המדינה, כמובן, ובלי לפגוע בנוהל הסדיר של הלימודים באוניברסיטה.

אני לא רוצה לנקוב בשמות של מוסדות להשכלה גבוהה שמונעים זאת מן הסטודנטים. אני רוצה לציין, שרבים פועלים כדי ומבינים את חשיבות ההתארגנות של דור צעיר של סטודנטים מכל גוני הקשת הפוליטית שיש להם גם עמדות והם פועלים לפיהן.

לכן אני חושבת, שהכנסת צריכה להיענות לפנייה של הסטודנטים. חברי כנסת רבים חתמו על הצעת החוק על מנת לאפשר פעילות מסודרת, שאינה עומדת בניגוד ללימודים ובניגוד לחוקי המדינה. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, חברת הכנסת מאור. אני מזמין את סגן שר החינוך להשיב.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק זו דנה בחופש ההתארגנות הפוליטית של הלומדים במוסדות חינוך על-תכוניים ובמוסדות להשכלה גבוהה ובחופש הפעולה הפוליטית, על-פי תקנות האוניברסיטה, כמובן, ובלבד שאין ההתארגנות מסווה לפעילות בלתי חוקית, וכן שאין במצע ההתארגנות או בפעולות משום הסתה לגזענות ושליטת אופיה הדמוקרטי של מדינת ישראל.

הממשלה מסכימה להעברתה של הצעת החוק לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, לבחינת הנושא ולחיקקה, במידה שתמצא לנכון, וכל זאת בשני סייגים:

א. בשלב זה יש להסתפק בהבטחת הזכויות המבוקשות במוסדות להשכלה גבוהה המוכרים על-פי חוק המועצה להשכלה גבוהה. החלתן של זכויות אלה באופן גורף, על כל מוסדות החינוך העל-תיכוניים, מחייבת קודם כול בדיקה רצינית של המשמעות הנובעת מכך, מיפוי כל המוסדות האלה, קביעת המאפיינים להם, הבעלות שלהם, המסגרות שבהן הם פועלים וכיוצא בזה.

ב. הבטחת הזכות להתארגן ולפעול במסגרות פוליטיות תהיה "על-פי תקנות האוניברסיטה" ובתוספת: "הבאות להבטיח את קיומם הסדיר של הלימודים". התניית ההסכמה לחוק בתוספת האמורה באה להבהיר, כי ההכרה בזכות ההתארגנות והפעולה הפוליטית של הסטודנטים, אין משמעה התגברות של הזכות על מטרת קיומם של המוסדות להשכלה גבוהה – דהיינו, קיומם הסדיר של לימודים.

בשני הסייגים האמורים לעיל, הגבלת ההצעה למוסדות להשכלה גבוהה וכפיפות הזכות לאפשרות קיומם הסדיר של הלימודים, מסכימה הממשלה להעברתה של הצעה זו, של חברת הכנסת מאור וחברי הכנסת האחרים, לוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, סגן שר החינוך. אני מבין שיש הצעה אחרת, של חבר הכנסת דוד מנע, להסיר. בבקשה, אדוני, חמש דקות.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מבקש, בהזדמנות זו שבה ביקשתי להסיר את ההצעה מסדר-היום, לומר לך כמה מלים, אדוני סגן שר החינוך, וזה בנושא שקשור לתנועת חב"ד ולהוראה של מנכ"ל משרד החינוך, ד"ר שושני, לאסור ביקורים של תלמידי בתי-ספר בכפר-חב"ד. כל זה על שום מה? כל זה על שום ידיעה פיקטיבית, שלא נבדקה ולא אומתה, ולפיה תמכו אנשים בכפר-חב"ד – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

הוא לא שומע אותך.

דוד מנע (הליכוד):

שלא ישמע, לפחות הציבור ישמע. אני פונה אל הציבור, לא אל סגן השר.

היו"ר ר' אדרי:

אדוני סגן השר, אני חושב שהנושא מעניין. אתה השבת, ואני מבקש, כפי שהקשבנו לך, אנא בטובך גם להקשיב. בבקשה.

בנימין טמקין (מרצ):

אין קשר עם החוק.

דוד מנע (הליכוד):

לכן, ידיעה שלא נבדקה ולא אומתה, שעל-פיה חלק מתושבי כפר-חב"ד תמכו במעשה הרצח של גולדשטיין, להערכתי ידיעה זו בשקר יסודה, כי כולנו, כל יהודי באשר הוא יהודי חייב לגנות את הדבר הזה. אבל מנכ"ל משרד החינוך מוציא הוראה לאסור ביקורים של תלמידי בתי-ספר בכפר-חב"ד. אני זוכר בעירי איך צעירים, תלמידים, יוצאים לבקר בכפר-חב"ד, רואים תרבות אחרת, רואים חידושים, רואים אפיית מצות כשרות לפסח, רואים דברים ביהדות שקשה לראות אותם במקומות אחרים.

מה מחליט מנכ"ל משרד החינוך? לאסור ביקורים של תלמידי בתי-ספר בכפר-חב"ד, וכל זה על סמך שמועה, שאפילו לא נבדקה. לכן אני מגנה את מה שנעשה פה. אני חושב שביקורים של תלמידים בכפר-חב"ד הם ביקורים חינוכיים ממדרגה ראשונה, יהודיים ממדרגה ראשונה – לראות יהדות בפעולה – והביטול הזה הוא שערורייה. הכול על מנת לרצות אולי את השר, לרצות את יפי הנפש, לא פעולה חינוכית, לא פעולה יהודית. אני קורא לך, אדוני סגן השר – – –

בנימין טמקין (מרצ):

סליחה, אתה מדבר בשם מכוערי הנפש?

דוד מנע (הליכוד):

אני קורא לך, אדוני סגן השר, תביא את הדברים האלה לידיעת השר. מה שעשה מנכ"ל משרד החינוך והתרבות הוא אך ורק ניסיון לרצות כביכול את האנשים, כשהוא מרחיק לכת מעבר ליפי הנפש ששולטים היום במשרד החינוך והתרבות.

בנימין טמקין (מרצ):

תגיד משהו על החוק.

דוד מנע (הליכוד):

אל תבטלו סיורי תלמידים בכפר-חב"ד. אין שם שום נושא פוליטי. הדברים האלה הם חשובים, הדברים האלה הם יהודיים מאוד, הדברים האלה יכולים לעזור לתלמידים. אם היתה שם איזו אמירה שלא נבדקה, להיפך, אני רוצה שתבדוק אם באמת נאמרו הדברים האלה שמנכ"ל משרד החינוך מנסה להסתמך עליהם. אדרבה, תאמתו את זה, אבל לא להוציא הנחיה כה גורפת, על סמך שמועות, ולאסור ביקורי תלמידים בכפר-חב"ד. אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, חבר הכנסת מנע.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להתייחס לנושא זה בכמה משפטים.

היו"ר ר' אדרי:

בבקשה.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

שמעתי את חבר הכנסת מנע. לצערי הרב, חבר הכנסת מנע לא בדק לעומק את החלטתו של מנכ"ל משרד החינוך, שיצאה על-פי החלטה של הנהלת משרד החינוך, בהשתתפות השר, סגן השר והצוות הבכיר של המשרד, ולפיה בכל מקום שיהיו בו דיונים שיש בהם פגיעה וניסיון לחרוג מהמסגרת המסודרת של מערכת החינוך, המורה יושעה.

לגבי מה שקרה בכפר-חב"ד, המנכ"ל הוציא הוראה ברורה והודיע שהוא משעה בשלב זה את הביקורים בכפר-חב"ד. אני מכיר את הנושא הזה מתפקידי הקודם כראש רשות מקומית. אנשי חב"ד עשו דברים יפים וחשובים, אבל מרגע שהם ניצלו את הביקורים ואת הפגישות עם תלמידים בסופי שבוע בכפר-חב"ד לפגישות פוליטיות, שוב איננו מאפשרים כניסה לבתי-ספר וביקורים בכפר-חב"ד.

רחבעם זאבי (מולדת):

ביקורים בקיבוצים אינם מנוצלים לפעילות פוליטית? כאשר תלמידים מבקרים בקיבוצים, לא עושים להם שטיפת מוח פוליטית?

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

חבר הכנסת זאבי, מי כמוך יודע שמה שאתה אומר איננו מבוסס, אבל נראה שמאז נכנסת לחיים הפוליטיים אתה משתמש באמירות ובדברים שאינך מאמין בהם.

רחבעם זאבי (מולדת):

במקום לענות לי על השאלה – – –

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

העובדה היא – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

– – –

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אני מבקש לשבת. אני מבקש לשבת גם כשמעירים, חבר הכנסת טמקין. זו כנסת ישראל. אני מבקש.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

חבר הכנסת זאבי, אני רוצה לסיים ולומר, אני מברך על כל פעולה שנעשית בתנועה הקיבוצית – הקיבוץ הארצי, הקיבוץ הדתי והתנועה הקיבוצית המאוחדת.

רחבעם זאבי (מולדת):

גם אני מברך. אבל אל תעשו איפה ואיפה. אל תעשו איפה ואיפה. אני בעד שילדים יבואו לקיבוצים ויסבירו להם הכול.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

לגופו של עניין, חבר הכנסת דוד מנע, אתה תומך בחוק או מתנגד לחוק – את זה לא שמענו.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד? מי נגד? ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 14

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק חופש התארגנות פוליטית במוסדות חינוך על-תיכוניים, התשנ"ד – 1993, לדיון מוקדם בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

14 בעד, אין נגד, נמנע אחד. אני מודה לחברת הכנסת ענת מאור. אני חושב שההצעה ראויה לדיון ולהכנה לקריאה ראשונה, והיא תעבור לוועדת החינוך והתרבות, אם אני מבין נכון.

הצעת חוק לימוד חובה (איסור שידול להיעדר מלימודים), התשנ"ד-1994

(הצעת חבר הכנסת ש' יהלום)

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להצעת חוק לימוד חובה (איסור שידול להיעדר מלימודים), התשנ"ד-1994, הצעת חוק תתתע"ט, מאת חבר הכנסת שאול יהלום. בבקשה, אדוני.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני העליתי את הצעת החוק שלי בעקבות מקרה שקרה. המקרה קרה לפני כארבעה חודשים. זה סיפור המקרה: יש בקבוצת "הפועל תל-אביב" קבוצות של בני-נוער שבעלי תפקידים בתחום ספורט הכדורגל לוקחים אותם כדי שימלאו מקום של השחקנים הבוגרים כאשר נבצר מאחד השחקנים הבוגרים להשתתף במשחקי או באימוני קבוצתו.

והנה, שוער קבוצת הנוער של "הפועל תל-אביב" ושחקן סגל נבחרת הנוער ב' סולק מבית-הספר התיכון שבו הוא לומד, "עמל ראשון", מפני שהנהלת הבוגרים חייבה אותו להתייצב לכל אימוני הבוקר שלה. אותו בחור, ששמו זכרו, שהיה שוער ראשון בנוער, הועבר באותה תקופה לסגל הבוגרים כדי למלא, כפי שאמרתי, את עמדת השוער הבוגר. מאז נמצא הנער בירידה תלולה בלימודיו ונזרק מבית-הספר. נוסף על כך הוא עלול גם לאבד את מקומו בסגל הנבחרת של הנוער, מפני שהוא מתאמן עם הבוגרים.

זכרו עצמו הכחיש את העניין, אבל אמו פנתה לאריה הרשקוביץ, מנהל "הפועל תל-אביב". אומרת האמא, כך פורסם בעיתונות, בעיתון "מעריב" ב-7 בדצמבר 1993: "ביקשתי מאריה שלא ינצל את הבן שלי, כי הוא ילד וחבל שיפסיד את העתיד שלו ואת בית-הספר בשביל להיות שוער מחליף בבוגרים. אבל הרשקוביץ", כך אומרת האמא, "אטום כמו קיר, כי 'הפועל' חשובה לו יותר מהלימודים ומהעתיד של הבן שלי. אתבע את הרשקוביץ שיסדר לבן שלי בית-ספר. אני המומה מהיחס של 'הפועל תל-אביב'".

ובכן, זה מקרה. בסך הכול אני מבקש שיהיה חוק שמקרים כאלה יהיו בלתי חוקיים ואדם ידע – זה יכול להיות שוער של נבחרת כדורגל, מחר זה יכול להיות שוער של כדורסל – שאדם ידע שאם הוא גורם לכך שילד ייעדר מהלימודים בגלל מטרות שאין קשורות למערכת החינוך אלא מטרות אינטרסנטיות של אותו תחום שבו הוא עוסק, יוטל עליו קנס.

ועדת השרים מתנגדת להצעת החוק. אני מציע לחברי הכנסת שלא לקבל את ההתנגדות העקרונית שלה. אבל ועדת השרים מוסיפה ואומרת, שהצעה זו עלולה למנוע גם דברים חיוביים. נניח שרופא יגיד לילד שלא ילך לבית-הספר; עלולים לטעון שהוא משדל את הילד. הנימוק הזה נראה לי מאוד מאוד דחוק. בכל אופן, אני אומר שאם הצעת החוק תתקבל – אני פונה לסגן שר החינוך לתמוך בחוק – הרי בוועדה, אני מצדי אעשה כדי למקד את העניין בדברים שאינם חיוביים ולא בדברים שמערכת החינוך מעוניינת בהם. לכן, הנימוק הזה בנוגע לרופא וכדומה לו וכיוצא בו לא צריך לעמוד כאן לדיון, כי אנחנו נסיף סעיף שמוריד את הדברים האלה. נשאר רק הדבר העקרוני.

אני פונה לחברי הכנסת וגם לסגן השר, למען מערכת חינוך תקינה, אני מציע ומבקש לקבל את החוק. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת יהלום. אני מזמין את סגן השר להשיב על הצעת החוק. אנא.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, הצעת החוק המונחת בפניכם עניינה במניעת תופעה שלגביה טוען חבר הכנסת יהלום. לטענתו, מנהלי קבוצות ספורט בוגרות דורשים מנערים-תלמידים הממלאים תפקידי מפתח בקבוצות הבוגרות, להשתתף באימוני הקבוצות הבוגרות על-חשבון לימודיהם. עוד טוען חבר הכנסת יהלום, כי קרו מקרים שהאימונים פגעו מאוד בלימודי הצעיר, עד כדי סילוק מבית-הספר.

גם חבר הכנסת יהלום מודע לכך שהצעת החוק המוצעת על-ידו מנוסחת באופן כוללני, לדבריו – על מנת למנוע תופעות זהות בתחומים שונים. כאן תרשה לי, חבר הכנסת יהלום, להעיר לך ולומר, שאין שוער בכדורסל.

ואולם, מה מציע חבר הכנסת יהלום? הוא מציע, כי כל המשדל או משפיע על ילד בגיל לימוד חובה להיעדר מלימודיו, דינו קנס. אין ספק שמדובר בהצעה כוללנית, לדעתי כוללנית הרבה למעלה מן המתקבל על הדעת. משמעות ההצעה היא, כי גם רופא או הורה המייעצים לילד להישאר בבית בשל מחלה או אבל משפחתי, יעברו עבירה פלילית שדינה קנס.

יתירה מזו, איננו מכירים כל תופעה מן הסוג המתואר על-ידי חבר הכנסת יהלום, של עידוד ילדים ונערים להיעדר מלימודיהם, גם לא משום זימונם להשתתף באימוני קבוצות ספורט.

בל נשכח כי מדובר מעל לכול בהצעת חוק מיותרת. על הורי הילד או על האפוסטרופוס שלו מוטלת, על-פי חוק לימוד חובה, החובה לדאוג להשתתפות של הילד בלימודים. אם הילד אינו משתתף בלימודים, דין כל אחד מההורים מאסר שני חודשים או קנס. על ההורה להוכיח כי עשה כמיטב יכולתו שהילד ילמד. ועוד, מנהל מוסד החינוך חייב לדווח להורה אם הילד נעדר מלימודיו, ועל-ידי כך מחויב ההורה, אף אם לא ידע קודם לכן על היעדרות הילד מלימודיו, לדאוג להשתתפותו בלימודים. גם על

נותן עבודה לילד מוטלת החובה שהילד לא יעסק בשעות לימודיו, וגם עבירותיו שלו על החוק, דינן מאסר או קנס.

לאור כל האמור לעיל אבקש מן הכנסת להתנגד להצעת חוק זו, הן מן הטעם שהיא כוללת מדי, הן מן הטעם שקיים בחוק הסדר מספק, והן מן הטעם שלא שוכנענו שיש כל סיבה לתיקון החוק.

ואני מוסיף ואומר לחברי הכנסת, רבותי, בנושאים האלה אני מציע, בואו ונעשה הפרדה בין אופוזיציה לקואליציה. יש פה גם שרי חינוך לשעבר, יש כאן גם סגנים של שרי חינוך לשעבר, יש פה חברי ועדת החינוך לשעבר ובהווה, שיודעים שאין להרחיב את החוק הקיים. הרחבת החוק הקיים למעשה תיצור מציאות קשה ולא תיתן את הפתרונות האמיתיים, ואני בטוח שגם חבר הכנסת יהלום לא היה רוצה להביא לפגיעה בתלמידים ובילדים כתוצאה מכך שהיה איזה מקרה חריג. ובמקרה החריג צריך לטפל ולא תמיד להזדקק לחוק או לשינוי חוק.

אנחנו צריכים לעשות את הכול כדי להבטיח שהילדים, תהיה להם אפשרות להגיע להשתלבות בחוגים ובפעילויות כאלה ואחרות. ואנחנו גם יודעים מהניסיון שלנו, כל אחד מאתנו הוא גם הורה לילדים, שאתה יכול לראות ילדים פעילים בשעות הלימודים ובשעות אחר-הצהריים, ואין פגיעה ברמת הלימודים שלהם. ולהיפך, אתה יכול לראות תלמיד שמצטיין בלימודיו ופעיל באותם חוגים שהוא רוצה בהם, כמו מוסיקה, כמו חינוך גופני, או חוגים אחרים, או אמנות, ותלמיד כזה משתלב ופעיל ואנחנו רואים לאחר מכן את תרומתו החשובה.

חבר הכנסת המר, אתה היית שר החינוך.

קריאה:

ועוד יהיה.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

ואני בטוח בתרומה שהיתה לך למערכת החינוך ותהיה גם בעתיד. ואנחנו יודעים שאתה, כשר החינוך, אילו היה חוק כזה מוגש לך, היית מתנגד לו ולא היית תומך בהרחבת החוק.

רחבעם זאבי (מולדת):

בוא נצביע, תהיה הגון. אתה עושה פיליבסטר.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

לכן אני חושב – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

בוא נצביע.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

רבותי, מה שחשוב כרגע, וזאת אני מבקש להבהיר לכולם: ילדי ישראל יקרים לנו. ודאי שאותו תלמיד שמדובר עליו, אם היתה אי-הבנה בין אגודת "הפועל תל-אביב" ובין משפחת התלמיד, אני חושב שאפשר היה למצוא דרך ופתרון, שלא יהיה באמצעות שינוי החוק.

לכן אני מציע לדחות את הצעת החוק של חבר הכנסת יהלום.

אני מבקש מחבר הכנסת יהלום – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

תפסיק לדבר, חבל על הזמן, ניגש להצבעה.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

לכן אני מבקש מחבר הכנסת יהלום לשקול שנית אם להביא את הצעת החוק להצבעה. אבל מאחר שהממשלה מתנגדת להצעת החוק, אני מבקש, אדוני היושב-ראש, להצביע.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני סגן שר החינוך.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק לימוד חובה (איסור שידול להיעדר מלימודים), התשנ"ד–1994. ההצבעה החלה. נא להצביע.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את החוק לדין מוקדם בוועדה – 18

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 19

נמנעים – אין

ההצעה להסיר את הצעת חוק לימוד חובה (איסור שידול להיעדר מלימודים),

התשנ"ד–1994, מסדר-היום נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

בעד 18, נגד – 19, נמנעים – אין. הצעת החוק לא נתקבלה.

הצעת חוק מסירת כרטיסי תלמיד סמויים עם סיום הלימודים, התשנ"ד–1994

(הצעת חבר הכנסת א' הירשזון)

היו"ר ר' אדרי:

אנו עוברים להצעת חוק מסירת כרטיסי תלמיד סמויים עם סיום הלימודים, התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת אברהם הירשזון. זו הצעת חוק א'תנט. בבקשה, חבר הכנסת הירשזון.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת שגויסו להצבעה, הצעת החוק שלי בקשר לכרטיס התלמיד, או כפי שאני קורא לו "הכרטיס הכמוס", באה לאחר פניות נרגשות ביותר של הורים רבים – – –

היו"ר ר' אדרי:

סליחה. אני מבקש מכל חברי הכנסת העומדים לשבת או לעמוד במקום אחר. אני מבקש מכם, חברי הכנסת, לכבד את הבית. חברי הכנסת, שבעה במספר, עומדים. אני מבקש לשבת. אני מבקש לכבד את הבית, אנא מכם, ולכבד גם את הנואם ולנהוג בו כפי שהיינו רוצים שכל אחד ינהג בנו.

בבקשה, חבר הכנסת הירשזון.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק שאני מביא היום בקריאה טרומית באה לאחר פניות נרגשות של הורים רבים. ידוע שהסוד הכמוס ביותר במערכת החינוך במדינת ישראל הוא הכרטיס האישי של כל תלמיד, שמלווה אותו החל מכניסתו למערכת החינוך ועד הגיעו לשירות בצבא-הגנה לישראל.

אני רוצה לקרוא באוזניכם קטעים מספר מעיתון "חדשות ה.ל.ה." בקשר לכרטיס האישי:

"הכרטיס האישי נפתח בכיתה א' לכל תלמיד ותלמידה ומלווה אותם לאורך כל תקופת הלימודים. בכרטיס האישי רושמים דברים רבים, כגון: פרטים על ההורים, הכוללים את ארץ הלידה, ההשכלה והמקצוע שלהם. רושמים גם הערכה כללית לגבי האישיות והאופי של התלמיד ואבחונים שנערכו לו בשירות הפסיכולוגי.

"כמו כן נרשמות הערכות, בעיקר של מחנכות, על הורי התלמיד. לא זו בלבד שהכרטיס מכיל פרטים שאין להם שום קשר למצב התלמיד בלימודים, אלא שמורים וגורמים אחרים מרשים לעצמם לפעמים לכתוב הערכות גם על ההורים. ראינו כבר כרטיס אישי, שבו כתבה עובדת סוציאלית על אמא מסוימת, שהיא 'בוגרת תיכון מקצועי', ילדותית מאוד, תלויה מאוד באמה, מתקשה להבין את הצרכים של הילד, מתנהגת בעצמה בחוסר גבולות', ואנחנו שואלים: איזו סמכות יש לעובדת סוציאלית, או לאדם אחר כלשהו, לכתוב דברים כאלה על תלמיד?"

הכרטיס האישי הזה צופן בחובו, אדוני היושב-ראש, דברים קשים מאוד, שנרשמים על-ידי מחנכים, על-ידי עובדות סוציאליות, על-ידי מורים, שאינני יודע אם תמיד שיקול דעתם הוא השיקול המכריע ובוודאי איננו מתמטיקה.

כותבת אם נוספת: "כאשר מאשימים מישהו ברצח צריך להביא הוכחות לבית-המשפט שהוא רצח, ואת ההוכחות צריך למסור גם לנאשם. את הבן שלי רוצים להעביר לחינוך מיוחד. אני במקרה הזה עורכת-הדין של הבן שלי, על כן אני חייבת לדעת במה מאשימים אותו, למה רוצים להעביר אותו לחינוך המיוחד, כדי לדעת איך להגן עליו". והיא לא יכולה, כי לא מוסרים לה את המסמכים. אדוני היושב-ראש, היא עסקה בנושא הזה למעלה משנה, ובסופו של דבר לא העבירו את הבן לחינוך המיוחד אלא הוא המשיך בחינוך הרגיל.

כותבים פה הורים – והנה העיתון לפני וצילומי ההורים לפני: "ההתעקשות שלהם לא לתת לי את המסמכים מוכיחה עד כמה המערכת מעוניינת להסתתר בתוך חומת השקרים שהם בנו".

ציטטה נוספת, ולא אלאה אתכם בציטטות רבות, מתוך אותו עיתון, והשמות של ההורים שאמרו את הדברים מופיעים פה בעיתון: "קראתי את המסמכים ונכנסתי לדיכאון קשה – הבן שלי בן 14 ויש לו תיק של עבריו בגיל 50". כך אומרת אותה אמא, אדוני יושב-ראש ועדת החינוך של הכנסת.

דוד מגן (הליכוד):

חבר הכנסת הירשזון, זאת תופעה חמורה מאוד.

אברהם הירשזון (הליכוד):

היא חמורה יותר משאנחנו יכולים לשער, משום שההורים האלה נתקלו בתופעה שהמערכת קיבלה החלטה להעביר את הבן שלהם לחינוך המיוחד. אבל מה קורה עם כל אלה, שהמערכת לא מקבלת החלטה להעביר את הבן לחינוך מיוחד? איש איננו יודע, גם אתה, חבר הכנסת דוד מגן, אינך יודע, מה ההערכות שכותבים מורים פסיכולוגים בבתי-הספר על הבן שלך שלומד שם, משום שלעולם לא ייתנו לך את הדברים האלה. גם כשהוא עובר לחינוך המיוחד מתעקשים לא לתת. גם כאשר בא עורך-דין אומרים: אתה יכול לקרוא, אתה לא יכול לקחת, ואסור לך לומר להם את הדברים.

אני שואל את כולם – חברי הכנסת מהימין ומהשמאל – הרי הכנסת עוסקת בשנים האחרונות בפעילות ענפה מאוד הנוגעת לחוקים שהמטרה העיקרית שלהם היא להגן על חופש הפרט, על זכויות הפרט, ורק פה, במערכת החינוך של מדינת ישראל, שטוענת שהמדינה שואפת היום לחינוך של שנות האלפיים, מזכיר לי הדבר את מה שנעשה במשטרים הטוטליטריים האפלים ביותר, שיש מעקב אחר ילד לכל אורך השנים.

אני שואל את כולנו, הרי גם אתם, חברי הכנסת, אבות ואמהות לילדים, האם ילד בגיל שבע, שמונה, עשר או 14 הוא אותו ילד כשהוא בן 20? הוא אותו ילד כשהוא בן 25? הרי האישיות שלו משתנה. הרי גם אנחנו, היושבים פה בכנסת, האישיות שלנו פה בכנסת היא שונה מהאישיות שלנו בבית. איזו זכות יש למישהו לכתוב דברים שהם לא מתמטיים בקשר לאופיו של ילד ולא להעביר זאת להורים?

במדינת ישראל היום שואפים שההורים יהיו מעורבים יותר ויותר בנעשה בבית-הספר. זאת תופעה חיובית. והנה בנושא הזה אסור להורים לדעת.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מבקש בהצעת החוק שני דברים. מסתיים לימוד בבית-ספר מסוים – יחזירו את הכרטיס להורים עם כל המסקנות, והם בעצמם ידעו מה לעשות עם זה. הוא רוצה להיכנס למערכת אחרת – תשפוט אותו המערכת האחרת על-פי החוקים שלה ועל-פי הקריטריונים שלה ולא עם דעה מוקדמת מה היה הילד במערכת הקודמת.

אדוני היושב-ראש, אני תמה על שוועדת השרים לא אימצה את הנושא ולא החליטה להעביר – – –

אברהם בורג (העבודה):

שגגה יצאה מלפניהם. יש לך תמיכת יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אנחנו גם מבקשים שיושב-ראש ועדת החינוך והתרבות הוא ששייב על ההצעה.

היו"ר ר' אדרי:

לא סגן שר החינוך והתרבות?

אברהם הירשזון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר לך, בכל הכבוד, ולומר לחבר הכנסת אברהם בורג: הנושא הזה היה חשוב לי ולכן בדקתי זאת פעמים מספר וצלצלתי פעמים מספר כדי לוודא, אולי אתם לא מתנגדים ונעביר את הנושא לוועדת החינוך. אמרו לי שמתנגדים. לכן אני מעלה זאת בכל החריפות.

אני באמת שמח על הערתך, ואני מבקש לאשר את הצעת החוק שלי בקריאה טרומית ולהעבירה לוועדת החינוך והתרבות.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת הירשזון. אדוני סגן השר, אתה מעוניין להשיב?

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הצעת החוק המונחת היום בפני הכנסת עניינה כרטיסי התלמיד המצויים בבתי-הספר. בכרטיסים אלה נרשמים פרטים באשר לתלמיד החיוניים לבית-הספר על מנת לאפשר את קיום אחריותו של בית-הספר לתלמיד.

ביחס לכרטיסים אלה נמתחה ביקורת קשה בעבר ונטען שיש בהם כדי לפגוע בצנעת התלמיד ומשפחתו. החשש גבר משהתגבר השימוש במחשבים לאיסוף מידע ולעיבוד נתונים.

משרד החינוך היה ער לבעייתיות זו ומינה ועדה שבחנה את הסוגיה על היבטיה השונים, תוך התחשבות מיוחדת במגבלות החוק ובהנחה כי ייתכן בעתיד מעבר לכרטיסי תלמיד ממוחשבים. בעיקר בחנה הוועדה את שאלת המידע הנאסף ושאלת השמירה על צנעת המידע הנאסף.

לאחר דיונים ממושכים הגישה הוועדה את המלצותיה להנהלת המשרד. על-פי המלצות הוועדה יתבטל כרטיס התלמיד הקיים. במקומו יבוא כרטיס מצומצם יותר, ויוגבל סוג המידע שיירשם בכרטיס זה.

בכרטיס יירשמו הפרטים הבאים: 1. פרטים אישיים של התלמיד: שם פרטי ושם משפחה, מספר תעודת זהות, מין, ארץ לידה, תאריך לידה, כתובת, תאריך עלייה; 2. תאריך כניסתו לבית-הספר, ומאיזה בית-ספר הגיע; 3. פרטי ההורים או האפוטרופוס: שם פרטי, שם משפחה, כתובת, טלפון בעבודה וטלפון בבית; 4. מגבלות רפואיות המונעות מהתלמיד פעילות כלשהי בבית-הספר, כאשר סעיף זה ימולא על-ידי אחות בית-הספר או על-ידי הצהרת אחד ההורים; 5. פרטים נוספים שההורים ביקשו לכלול בכרטיס.

דוד צוקר (מרצ):

האם זה כולל גם בעיות אחרות?

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

אם שמת לב, בסעיף 5 – – –

דוד צוקר (מרצ):

לא אם הילד רגיש ל"אופטלגין". יש בעיות שאין שום סיבה להעביר לגורם אחר כמו שק על הגב עד גיל 18.

דוד מגן (הליכוד):

— — —

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

הכרטיס מלווה את התלמיד במערכת החינוך והוא פתוח לעיון ההורים. הוראות מפורטות אלה יפורסמו בחוזר המנכ"ל הקרוב, ב-1 במאי 1994. כרטיס תלמיד זה לא יועבר לגורמים אחרים כלשהם, אלא אם אושר הדבר על-ידי מנכ"ל משרד החינוך בחוזר מנכ"ל.

ההסדר האמור לעיל הובא לידיעתה של הממשלה, אשר גורסת כי הסדר מינהלי זה עדיף על ההסדר המוצע בהצעת החוק המונחת בפניהם. מחד גיסא, הצעת החוק מבוססת על עקרונות הגנת הפרטיות שכבר מצויים – – –

היו"ר ר' אדרי:

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' גולדמן:

לכן אנחנו מבקשים, רבותי חברי הכנסת, להעביר את הצעת החוק לוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת. עסקנו בספורט – לא?

היו"ר ר' אדרי:

תודה לאדוני סגן השר. אני חושב שזאת הצעה נכונה ונבונה.

חברי הכנסת, אנחנו מתחילים בהצבעה. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, בקריאה מוקדמת? מי נגד?

הצבעה מס' 4

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 40

נגד – 1

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק מסירת כרטיסי תלמיד סמויים עם סיום הלימודים,

התשנ"ד–1994, לדיון מוקדם בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

40 בעד, אחד נגד, אין נמנעים. הצעת החוק עוברת לוועדת החינוך והתרבות להכנה לדיון מוקדם.

הצעת חוק הירושה (תיקון – מניעת אפליה מטעמי מין), התשנ"ג-1993

(הצעת חברת הכנסת ע' מאור)

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק תתע"ח, הצעת חוק הירושה (תיקון – מניעת אפליה מטעמי מין), התשנ"ג-1993, של חברת הכנסת ענת מאור. הנמקה מהמקום, דקה אחת. בבקשה.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, הצעת החוק המובאת להלן, שלשמחתי מוסכמת על הממשלה, באה להשלים סדרת חוקים שאנחנו באים להבטיח בהם זכויות שוות לנשים ולגברים במדינה.

בחוק הירושה נאמר במפורש, שאסור שתהיה אפליה בגלל דת וגזע, ולא נאמר שלא תהיה אפליה בגין מינו של היורש או היורשת.

לצערנו, היו מקרים שבהם הופלו נשים לרעה, או יורשות או יורשים. לכן חשוב שבחוק הבסיסי, שבא להבטיח חוקי ירושה הוגנים, ללא אפליה מכל סוג שהוא, ייתוסף גם, שלא תבוא אפליה מטעמי מין.

אני מודה לוועדת השרים לענייני חקיקה שאישרה זאת, ואני בטוחה שגם הכנסת תאשר זאת, על מנת לעקור כל אפשרות לפירוש לרעה בחוקי הירושה. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, גברתי חברת הכנסת מאור. אדוני שר המשפטים, אנא תשובתך.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, הממשלה תומכת בהצעת חוק זו של חברת הכנסת ענת מאור. סעיף 143 לחוק הירושה, התשכ"ה-1965, קובע: "כשחל דין חוץ אין נזקקים לו במידה שהוא מפלה מטעמי גזע, דת או לאום, או סותר את תקנת הציבור בישראל". הצעתה של חברת הכנסת מאור היא להוסיף אפליית מין על הטעמים שמונעים תחולה של דין חוץ.

בהצעת חוק הירושה נכללה אפליית המין בין יתר הטעמים המונעים את התחולה של הדין הזר. בדבריו של יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת אז, חבר הכנסת אונא, בהבאת החוק לקריאה השנייה, ניתן למצוא הסבר להשמטה של אפליית המין מן הנוסח של החוק שהתקבל אז בכנסת. הנימוק היה, שגם בחוק הישראלי קיימת אפליית מין בסעיף 57(א)(1) לחוק הירושה. סעיף זה קובע, כי אלמנה הנישאת בשנית תהיה זכאית בנסיבות מסוימות למענק חד-פעמי, ואילו אלמן אינו נהנה מאותה זכות.

עם זאת, במקרה אחר, שבא לפני בית-המשפט המחוזי בירושלים, הוא המקרה של מטר נגד עיזבון המנוח מטר, פסקים מחוזיים 108, עמוד 108, סירב בית-המשפט להחיל את הדין השרעי לפי החוק הירדני, אשר הפלה בין בנים כיורשים לבין בנות כיורשות. לפי אותו דין בנות קיבלו רק חצי ממה שבנים קיבלו. בית-המשפט שם נסמך על הוראת סעיף 1 לחוק שיווי זכויות האשה, התשי"א-1951, ש"כל הוראת חוק המפלה לרעה את האשה, באשר היא אשה – – – אין נוהגים לפיה". לפיכך קבע בית-המשפט שאין הוא יכול לנהוג על-פי הדין המפלה, ונמנע מלהחיל אותו. אגב, חוק זה מחייב גם את בתי-הדין הדתיים.

אם כן, הצעת החוק של חברת הכנסת מאור באה כדי לקבוע בחוק באופן ברור את הדין, שאין להפלות לרעה אשה באשר היא אשה, גם בענייני ירושה, כאשר חל דין זר על-פי כללי ברירת הדין. יצוין, שאפליית המין שבסעיף 57 לחוק הירושה היא אפליה לטובת האשה, ובעניין שולי למדי. אבל אפילו קיימת בדין המקומי אפליה כלשהי, אין בה כדי להצדיק מתן תוקף לאפליה על-פי דינים זרים. יתירה מזו, ייתכן שהתיקון המוצע לחוק מתחייב מהצטרפותנו לאמנה בדבר ביטול כל צורות האפליה נגד נשים. סעיף 15 לאמנה זו דורש הענקת שוויון בפני החוק וכשרות משפטית זהה לנשים ולגברים בעניינים אזרחיים.

מכל הטעמים הללו החלטנו לתמוך בהעברת הצעת החוק לוועדה. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני שר המשפטים. אני מזמין כעת את חבר הכנסת מנע, המבקש להסיר את ההצעה מסדר-היום. בבקשה.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, מאחר שעסקין באפליה מטעמי מין, אני מבקש להתריע בפני הכנסת על תופעה שעליה שמעתי בימים האחרונים אישית מאנשים שטלפנו אלי, בכל מה שקשור באפליה לרעה של נשים בתחום הפנייתן לעבודה, בדרום-הארץ בעיקר.

כיום קיימת תופעה של מחסור גדול מאוד בעובדים בדרום-הארץ. קורה שנשים מתייצבות, מפנים אותן לעבודה, הן מסרבות – – –

ענת מאור (מרצ):

חבר הכנסת מנע, זה לא קשור לחוק הירושה, ברשותך. זו הצעת חוק, זה לא דיון – – –

דוד צוקר (מרצ):

אדוני היושב-ראש, כשמדברים על נושאים שאינם קשורים בהצעות החוק, זה לא לכבודו של הבית הזה. לא עושים דבר כזה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך על ההערה. זה נכון. זה היה מקובל עד עתה במליאת הכנסת. אודה לך אדוני, חבר הכנסת מנע, אם תואיל גם את המסורת לכבד. זאת המסורת הנהוגה בכנסת. חבר הכנסת צוקר, הערתך נכונה, ואני מודה לך.

דוד מנע (הליכוד):

חבר הכנסת צוקר, אני מקבל את מה שאתה אומר. את מה שיש לי להגיד בנושאים האלה אומר יותר מאוחר במשך היום. אני מקבל את זה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני חבר הכנסת מנע, על העמדה שלך.

אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד ומי נגד? ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדין מוקדם בוועדה – 23

נגד – 2

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הירושה (תיקון מניעת אפליה מטעמי מין),
התשנ"ג-1993, לדין מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

23 בעד, שניים נגד, ללא נמנעים. אני מבין – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

אדוני היושב-ראש, הכפתור אצלי לא עובד.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו נרשום אותך. אני מבין שאתה בעד.

יוסף בא-גד (מולדת):

כן.

היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש לרשום את חבר הכנסת בא-גד בעד.

יוסף בא-גד (מולדת):

נגד.

היו"ר ר' אדרי:

אתה נגד? אני מבקש לרשום נגד. אני מבין שהצעת החוק עוברת לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה ראשונה. תודה לחברת הכנסת ענת מאור.

הצעת חוק המקרקעין (תיקון – שינויים בבניין מגורים), התשנ"ד-1994

(הצעת חבר הכנסת ג' שגיא)

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להצעת חוק א' שסב, הצעת חוק המקרקעין (תיקון – שינויים בבניין מגורים), התשנ"ד-1994, מאת חבר הכנסת גדעון שגיא. אדוני, הנמקה מהמקום, דקה אחת. בבקשה.

גדעון שגיא (העבודה):

אדוני היושב-ראש, על-פי הצעת החוק יהיו רשאים שני-שלישים מהדיירים בבית משותף לערוך שינויים ברכוש המשותף, ובלבד שהתמורה שתתקבל תשמש לצורך השבחתו של הבית המשותף או תביא לשיפורים באחזקתו.

על-פי החלטות ועדות התכנון בעיריות השונות, ניתן לערוך שינויים בבניין מגורים של בתים משותפים הן לגבי מעליות והן לגבי תוספת בנייה בבניין. אך על-פי המצב החוקי לא ניתן הדבר לביצוע מאחר שנדרשים חתימותיהם של כל בעלי הדירות ללא יוצא מן הכלל. דבר זה גורם לקשישים רבים הגרים בקומות גבוהות לקשיים ולסבל רב הן בשל העדר המעליות והן מבחינת תוספת הבנייה בקומות נוספות, על מנת להקל בעומס התקציבי הכרוך בשיפוצים, ודבר זה מנוצל על-ידי חלק קטן של בעלי הדירות לסחטנות ולמריבות קשות ביותר.

בפסק-דין שניתן לפני כחודש נגד דיירים באחד הבתים בהרצלייה קבע השופט: ייתכן שמצב חוקי משפטי זה מקומם את המשיבים ואף רבים וטובים בתחום, העוסקים במשפט. כרגע זה המצב המשפטי-החוקי הנתון, וכל עוד לא הוא לא ישונה על-ידי בית-המחוקקים, כך לדאבוננו יש לנהוג.

בתחום הזה קיבלתי מכתבים ופניות אין-ספור, המבקשים לתקן את העניין, על-ידי דיירים שאין באפשרותם לממן את השיפוצים הדרושים, וזאת הדרך לשיפור מצב הבתים המשותפים.

אני משוכנע ואני מקווה, למעשה, שחברי הכנסת מכל הסיעות ייתנו את ידם לדרישה הזאת של הציבור ויענו על המצוקה שבה הוא נתון. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת שגיא. אדוני שר המשפטים, אנא, בטובך, תשיב על הצעת החוק.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הממשלה תומכת בהצעת החוק המוגשת על-ידי חבר הכנסת גדעון שגיא.

הניסיון מראה שקשה לחיות עם ההוראה הקיימת בחוק המקרקעין, שלפיה יש צורך בהחלטה של כל בעלי הדירות בבית משותף לשינוי זכויות מסוימות. כיום קיימת זכות וטו בידי מיעוט של בעלי דירות, או אף בידי בעל דירה אחת בבניין, למנוע שינוי כלשהו לגבי הרכוש המשותף של הבית. עם זאת ובמטרה להגן על המיעוט, אני מציע שתיתוסף לתיקון המוצע הוראה שלפיה בעל דירה יהיה רשאי להביא לפני המפקח על המקרקעין את התנגדותו להחלטה של רוב בעלי הדירות, באופן שהמפקח יוסמך לבחון את סבירות ההחלטה וכן יהיה רשאי להתנות את ביצועה בקיום תנאים מסוימים כפי שיקבע.

כמו-כן אני מציע שוועדת החוקה, חוק ומשפט תבחן ותחליט לא רק על מיקומה המתאים של ההוראה המוצעת בחוק המקרקעין, אלא, אולי, בהזדמנות זאת היא תבחן האם יש מקום להרחיב אותו עיקרון גם לעניין הטלת תשלומים מסוימים על דיירים שלא על-פי חוק. תודה רבה.

אני תומך בהעברת ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני שר המשפטים. חבר הכנסת לס מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת שגיא מסדר-היום. בבקשה, אדוני.

יורם לס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש, פורמלית, להסיר את ההצעה של חבר הכנסת גדעון שגיא, ועל-פי תקנון האתיקה של הכנסת אני גם רוצה לומר, מראש, שבנושא שאני מדבר עליו יש לי נגיעה אישית, כי בסך-הכול כולנו גרים בבתים, ואני רוצה להוסיף על הצעת החוק כדי שתכסה לא רק את נושא השיפוצים אלא גם את נושא הגגות.

מי שיסתכל על העיר תל-אביב, למשל, ממרומי מגדל-שלום, יראה לפניו רכוש של מיליארדים נטוש, מתפורר ומפורק, וכל זאת כיוון שקשה מאוד להשיג הסכמה של כל הדיירים בבית כדי לבנות על הגג ולהשתמש בכסף שאפשר לקבל על-ידי מכירת הגג ובניית דירת-גג לשיפוץ כל הבית לטובת כלל הדיירים. אבל תמיד יהיה דייר אחד או שניים שיטרפדו את העניין לכל שאר הדיירים, ולכן ביקשתי, פורמלית, את הצעתי – אבל בעצם כוונתה לטובה – להוסיף על ההצעה המבורכת של חבר הכנסת גדעון שגיא, בכך שניתן יהיה לרכוש את הגג של הבית, אם יש הסכמה של רוב הדיירים באותו בית, וכמובן, ברוח הצעתו של חבר הכנסת שגיא, להשתמש בכסף הזה כדי לשפץ ולחזק את המראה של הבית ואת הנוחות של כלל דייריו. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת לס.

אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד? מי נגד? ההצבעה החלה. בבקשה, חברי הכנסת.

הצבעה מס' 6

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 17

נגד – 1

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק המקרקעין (תיקון שינויים בבניין מגורים),

התשנ"ד–1994, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 17, נגד – 1, נמנע – 1. הצעת החוק עוברת לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנה לקריאה ראשונה.

אני מבקש להוסיף את שלושת חברי הכנסת: ענת מאור, פרוש והלפרט – בעד.

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת שגיא, על הצעתך, שראויה לדיון, ואני חושב שהיא יכולה להיות לטובת כלל הציבור.

היום זכינו לכמה הצעות דומות לדיון בכנסת.

הצעת חוק כיבוד הסכמים בין-לאומיים (הסכם העקרונות בין ישראל לאש"ף).

התשנ"ד–1994

(הצעת חבר הכנסת צ' הנגבי)

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להצעה הבאה, שמספרה א'תטו: הצעת חוק כיבוד הסכמים בין-לאומיים (הסכם העקרונות בין ישראל לאש"ף), של חבר הכנסת צחי הנגבי. בבקשה, אדוני, חבר הכנסת.

צחי הנגבי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עולם הספרות בארץ התעשר לפני כמה חודשים בשתי יצירות חדשות. שר החוץ שמעון פרס וסגנו, סגן שר החוץ יוסי ביילין, התפנו משלל עיסוקיהם הרבים על מנת להעניק לקורא הישראלי חוויה מיוחדת במינה בדמות שני ספרים שעניינם התהליכים המדיניים שהגיעו לשיאם בחתימת הסכם אוסלו, אדוני היושב-ראש, ובלחיצת היד המפורסמת של רבין וערפאת בווינגטון. שני ספרים מהודרים, הספר של שמעון פרס, שנקרא: "המזרח התיכון החדש", והספר של יוסי ביילין, שנקרא: "ישראל ארבעים פלוס", שני ספרים שלמעשה ניתן ללמוד מהם על כל האירועים וההצדקות שהובילו לחתימת הסכם רבין-ערפאת.

אנחנו לא עוסקים כאן בביקורת ספרות – – –

אלי דיין (העבודה):

אנחנו מודים לך על קידום המכירות.

יוסי כץ (העבודה):

– – – קידום מכירות.

צחי הנגבי (הליכוד):

אני אבקש חלק מהתמלוגים, אבל אנחנו – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

– – –

אברהם בורג (העבודה):

צחי הנגבי (הליכוד):

אנחנו עוסקים, רבותי – – חבר הכנסת בא-גד, אנא תן לי להמשיך. אנחנו עוסקים בביקורת פוליטית, ואני רוצה לקרוא לחברים קטעים נבחרים משני הספרים האלה, הנוגעים לאמנה הפלשתינית.

שמעון פרס, שנשאל הרבה פעמים איך מפלגת העבודה והממשלה שינו את עורם, הפכו את מצעם, הסכימו להכיר באש"ף למרות החלטות ועידת המפלגה, אומר בעמוד 33 בספרו: אנחנו לא קיבלנו רק מלים בהסכם אוסלו – הוא אומר. לישראל היו תנאים מפורשים לגבי הכרה באש"ף, העיקרי שבהם, שיבטל את הסעיפים באמנה הפלשתינית הקוראים במפורש או ברמיזה להשמדת ישראל. באמנה הפלשתינית 33 סעיפים, 28 מהם קוראים, למעשה, להשמדת ישראל, וחמשת הסעיפים הנותרים גם הם אינם מהווים מחמאה לישראל, לא לשלום, לפיכך דרשנו שתהיה התייחסות עקרונית וכוללת לגבי האמנה וביטול תכניה ההרסניים.

תופיק זיאד (חד"ש):

צחי הנגבי (הליכוד):

אני שמח שחבר הכנסת תופיק זיאד הוא מליץ היושר היחיד בבית הזה להתחייבות הזאת של שמעון פרס – – –

תופיק זיאד (חד"ש):

צחי הנגבי (הליכוד):

הלך הזרזיר אצל העורב, הלך תופיק זיאד אצל שמעון פרס, ושניהם, באמת, מהווים מליצי יושר נאים זה לזה – – –

תופיק זיאד (חד"ש):

— — — האמנה הפלשתינית

צחי הנגבי (הליכוד):

גם יוסי ביילין לא יכול שלא לצאת בספר חדש, ובשיחת המבוא לספר יוסי ביילין מסביר את פשר הנכונות לשינוי, למפנה ההיסטורי, והוא אומר כך: זה נכון שהתנועה הלאומית החילונית הפלשתינית עמדה בפני שוקת שבורה, בשורה התחתונה, לא אכחיש שיכול להיות שהצלנו את אש"ף, אבל היה לנו אינטרס, הוא אומר. קיבלנו את נכונותו של אש"ף להביא לשינוי האמנה הפלשתינית. זה איננו אקט הצהרתי חסר משמעות. אתה שומע, חבר הכנסת אלי דיין?

אלי דיין (העבודה):

כן, אדוני.

צחי הנגבי (הליכוד):

סגן שר החוץ של מפלגתך אומר: זהו מעשה בעל ערך היסטורי-סימבולי, שמשתמעת ממנו הכרה בקיומה של ישראל כחלק אינטגרלי מן המזרח התיכון.

כבר שינו את האמנה הפלשתינית? ישנו את האמנה הפלשתינית?

אלי דיין (העבודה):

כן, ראשי אש"ף כבר הכריזו שהיא בטלה.

צחי הנגבי (הליכוד):

ברור. זאת אומרת שהם כבר לא צריכים לשנות את האמנה הפלשתינית, הם לא צריכים למלא את ההסכם, הכול בסדר.

אלי דיין (העבודה):

— — —

אברהם בורג (העבודה):

צחי הנגבי (הליכוד):

אני לא שאלתי שאלה שדורשת תשובה. שאלתי שאלה רטורית.

היו"ר ר' אדרי:

רגע. חברי הכנסת, אני מבקש.

קריאות:

היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש. קריאת ביניים אני מבין פעם אחת, פעם שנייה, אבל לא הרצאה.

צחי הנגבי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אילו דובר באיזה ריאיון ברדיו או בטלוויזיה, יכלו האדונים הנכבדים פרס את ביילין להגיד: קטעו לי את הציטוט, הכתב לא הבין, השאלה לא הוצמדה לתשובה

רחבעם זאבי (מולדת):

הוצא מהקשרו.

צחי הנגבי (הליכוד):

אילו זה הופיע בעיתונות הכתובה, היו אומרים: הוצא מהקשרו, הדברים לא נאמרו, הם לא נאמרו במדויק, הפרשנות מוטעית.

אולם, רבותי, מדובר פה בשני ספרים אישיים, שמחבריהם נושאים בתפקידים בכירים בממשל הישראלי. אצלם מלה חייבת להיות מלה בסלע, אצלם התחייבות חייבת להיות התחייבות שהממשלה כולה אחראית לה. ואם הם אינם מסוגלים בימים אלה, כאשר אנחנו נמצאים בתקופת מבחן של ההסכם, לבוא ולומר: ההסכם הופר, ההתחייבות הופרה, אנחנו דורשים מאש"ף לעמוד בהתחייבותיו – אוי לנו שאלה האנשים המנהלים את המשא-ומתן בשמנו, אוי לנו שמדובר בשר חוץ ובסגן שר חוץ שהם האחראים לגורלנו, לגורל ילדינו, לעתיד האומה הזאת, לגבולותיה.

רבותי, יוסי ביילין ושמעון פרס אינם מפתיעים אותי. שניהם ואחרים כמותם, יוסי שריד, שולמית אלוני, מוכנים למכור את הכול, מוכנים לא לעמוד על שום עיקרון, והם הוכיחו זאת בעבר לא אחת.

אבל אתם, חברי מפלגת העבודה הביטחוניסטים, אלה שמתגאים בעברם הביטחוני, אורי אור יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון, אביגדור קהלני, השר שמעון שטרית, שהוא הנץ היחיד בממשלה הרעה הזאת, איך אתם שותקים? מה זאת "שתיקת הכבשים" בממשלה? איך אתם מאפשרים קריסה טוטלית של ההסכם ופיקם מלא מים. אתם משדרים חולשה תהומית, שתביא אתכם לעברי פי פחת. אבל מי שישלם את המחיר המדיני יהיו הממשלה כולה ומדינת ישראל כולה.

כי מה אתם אומרים לפלשתינים? מה אתם אומרים לאש"ף? מלתכם לא מעניינת אותנו, התחייבותכם לא מעניינת אותנו. כל מה שאתם עומדים עליו בעינינו שווה כקליפת השום.

יורם לס (העבודה):

ש... ש... ש...

אברהם יחזקאל (העבודה):

ש... ש... ש...

היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש לכבד את הבית. פעם אחת אפשר לעשות ש..., פעם שנייה אפשר, אבל צריך גם לכבד את הבית. אני מבקש.

צחי הנגבי (הליכוד):

לא, זה בסדר, זה תואם את מה שאני אומר. הם רק יכולים ללחוש לאש"ף: אולי תגנה? אולי תגיד איזו מלה של גינוי, כי יש הפגנות בצמתים, כי יש אלפי סטיקרים, כי העם זועם, כי הציבור מתוסכל; תצילו אותנו מחרון אפו של הציבור.

אז גינוי אפשר לספק לכם, אבל כולכם יודעים למה שווה הגינוי הזה. הוא שווה בדיוק כמו כל הגינויים של ערפאת. התליין מגנה את זה שהוריד גיליוטינה על עורפו של הקורבן. הראש כבר מתגלגל, אבל התליין אומר: כבוד הראש, אני מגנה את הפעולה שבוצעה. באמת זה לא היה בסדר.

אבל בנושא כל כך מהותי, ששר החוץ שלכם אומר שהאמנה הפלשתינית מלמדת על הכורח ועל החובה להשמדת ישראל, אתם שותקים? אני אגיד לכם מדוע אתם שותקים.

תופיק זיאד (חד"ש):

ומה עם האמנה של הליכוד: "שתי גדות לירדן"? מה עם "ארץ-ישראל השלמה"?

צחי הנגבי (הליכוד):

תמשיך להגן על הממשלה הזאת. אתה הכלי ההסברתי הטוב ביותר של האופוזיציה.

תופיק זיאד (חד"ש):

אני לא מגן על הממשלה, אני מגן על האפשרות ההיסטורית.

צחי הנגבי (הליכוד):

אתה היחיד שבאמת לא שותק, כי הממשלה מבצעת את המדיניות שלך ואתה יכול להיות גאה בזה. מי ששולט בממשלה זה אתה, זה חבר הכנסת דראושה – – –

רון נחמן (הליכוד):

הציבור לא יודע מזה. הציבור לא יודע מי אלה התומכים בממשלה.

תופיק זיאד (חד"ש):

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת תופיק זיאד. חבר הכנסת תופיק זיאד, אני אפשרתי לך קריאות ביניים, אבל אני מבקש להסתפק בזה. בסדר?

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

דוד צוקר (מרצ):

אל תגיב, תעבור על זה – – –

תופיק זיאד (חד"ש):

אני לא אעבור על כך. יש דברים שאי-אפשר לעבור עליהם – – –

היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש שתבינו, הזמן הזה הוא לא על חשבון חבר הכנסת הנואם.

תופיק זיאד (חד"ש):

צחי הנגבי (הליכוד):

חבר'ה, זה כואב, אני יודע. מציגים אתכם במערומיכם ובחולשתכם, מגלים את ערוותכם, ולכם אין תשובה. אבל לפחות תקשיבו לדברי האופוזיציה. זה חלק עיקרי בחיי הממשל הדמוקרטי.

עמד כאן ראש הממשלה בספטמבר האחרון, בבואו לבקש את תמיכת הבית הזה בהסכם אוסלו – זה כבר לא ספר, זה כבר לא מחזה, זו התחייבות רשמית של מי שניצב בראש הפירמידה השלטונית במדינת ישראל ובאמצעות בקשתו מן הכנסת מבקש את אמון הציבור כולו. אני אצטט לכם את דברי ראש הממשלה יצחק רבין לפני הכנסת.

הוא אומר: עשינו זאת, ההחלטה להכיר באש"ף עשינו אותה רק לאחר שבמכתבים אלי נטל אש"ף על עצמו את ההתחייבויות הבאות, והעיקרית שבהן – חבר הכנסת אלי דיין, אמרת שזה כבר בוצע – ההתחייבות להביא לביטולם הפורמלי של סעיפי האמנה הפלשתינית הסותרים את זכות קיומה של ישראל במוסד המתאים.

אנחנו יודעים שהמוסד המתאים על-פי האמנה הפלשתינית הוא המועצה הלאומית הפלשתינית, ושם מתחייב רוב של שני-שלישים לביטול האמנה הזאת.

אברהם פורז (מרצ):

מתי אתם תבטלו את "שתי גדות לירדן"?

היו"ר ר' אדרי:

השאלה הזאת כבר נשאלה.

צחי הנגבי (הליכוד):

חבר הכנסת פורז, אתה מוגדר, ובצדק, כאחד מחברי הכנסת האינטליגנטיים. שאלה ברמה כל כך נמוכה לא הייתי מצפה ממך.

אברהם בורג (העבודה):

לפעמים מותר לו.

צחי הנגבי (הליכוד):

לאיזה מכתב התייחס ראש הממשלה כאשר הוא בא הנה והביא את ההתחייבות הזאת בפני הציבור? למכתב של יאסר ערפאת מיום 9 בספטמבר 1993. וכך אומר יאסר ערפאת – ואני שוב פונה אליך, חבר הכנסת אלי דיין, יושב-ראש הקואליציה; אדוני היושב-ראש, אתה יכול להפנות את תשומת לבו לרגע?

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת דיין, פונים אליך.

צחי הנגבי (הליכוד):

אתה אמרת שזה כבר בוצע. אז אני רוצה לקרוא לך מה אמור היה להיות מבוצע.

במכתבו של יאסר ערפאת אל ראש הממשלה שלך ושלי אומר ערפאת: "אש"ף מקבל על עצמו להגיש לאישורה הרשמי של המועצה הלאומית הפלשתינית את השינויים הדרושים ביחס לאמנה הפלשתינית".

לא היה כינוס של המועצה הלאומית הפלשתינית, לא יהיה כינוס של המועצה הלאומית הפלשתינית, ואש"ף לא רוצה, לא מתכוון, לא מסוגל, לא יכול. אתה יודע מדוע הוא לא יכול? מכיוון שאין לו שום עילה.

אלי דיין (העבודה):

למה אתה לא קורא את כל הסעיף?

דוד מנע (הליכוד):

למה אתה אומר שהוא לא קורא את כל הסעיף?

צחי הנגבי (הליכוד):

אילו עמדה הממשלה כאיש אחד סביב הדרישה שלא תהיה כל התקדמות בהסכם, לא יוחזר מגורש אחד, לא ישוחרר מחבל אחד עד אשר יעמוד אש"ף בהתחייבויותיו, אני מבטיח לך, הם היו מתחייבים ועומדים בהתחייבויותיהם ומנסים, אולי נכשלים אבל מנסים. אבל כאשר הם יודעים שיש להם עסק עם כבשים, שרק פועים וגועים ואינם מסוגלים לעמוד על קוצו של יו"ד, אז האריה צריך להתכופף בפני הכבש? בשום ספארי אין תופעה כזאת.

לכן, רבותי חברי הכנסת, אני דורש מראש הממשלה ומן הממשלה, באמצעות הנציג היחיד כאן לפחות ליד שולחן הממשלה, השר ליבאי, להישיר מבט לעיני הציבור ולומר כך: אם אין בנו הכוח לכפות על אש"ף את השינוי הזה, נאמר, ואז יהיה ברור שהשלום הזה, שאתם כל כך חושבים שביא

לנו מזרח תיכון חדש – איך אומר שמעון פרס? "מזרח תיכון עתיר שלוה", אז השלום הזה הוא כלאם פאדי, הוא שלום ריק, הוא לא היה, הוא לא יהיה.

אבל אם אתם מאמינים שכדי להגיע לפיוס, אם אתם מאמינים שכדי להגיע להשלמה שאתם בכנות חושבים שהיא אפשרית, אדוני שר המשפטים, אתם דורשים את הדרישה של אש"ף לכבד, כדי שהיא לא תהיה כלאם פאדי, שלא תהיה אות ריקה, אני מצפה מן הממשלה שלא לחכות לחקיקה, שלא לחכות להוראה מן הכנסת, אלא להודיע מפי הדובר המוסמך כאן, שהממשלה לא תבצע את ההסכם הזה עד אשר תבוצע במלואה המחויבות החד-משמעית של יאסר ערפאת ותבוטל האמנה הפלשתינית. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, אדוני חבר הכנסת צחי הנגבי, ואני מזמין את שר המשפטים להשיב על הצעת החוק. אדוני, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, שמחתי להיווכח שחבר הכנסת צחי הנגבי קורא, קרא את ספריהם של שר החוץ שמעון פרס וסגן שר החוץ יוסי ביילין. אני מודה שאני הספקתי לקרוא את ספרו של שר החוץ פרס, טרם הספקתי לעיין בספרו של סגן שר החוץ ביילין, אבל מקובל עלי שמה שהבאת בשמם, כך כתבו וזו הודעתם.

משה נסים (הליכוד):

אתה צריך לחזור לכנסת כדי שיהיה לך זמן.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני קראתי את ספרו של פרס בהנאה רבה, הוא יוכל להיות לך מקור השראה, אבל אנחנו עכשיו לא במדור הספרות, אני מבין, אנחנו במדור הפוליטי, ולא רק במדור הפוליטי, אלא במדור המשפטי, כי את הצעתך הלבשת בלבוש של הצעת חוק, וצריך לבחון אותה גם כהצעת חוק.

אני רוצה, ראשית, להביע איזו תמיהה על כך שאתה מבקש בהצעת חוק שהכנסת תחוקק שהסכם שהיא עצמה אישרה, ולא מכבר ברוב קולות – והסכם שהכנסת אישרה ברוב קולות מחייב אותה – עכשיו היא תביע את דעתה בחוק נגד עצמה.

כל הפרוצדורה הזו, אגב, היא מאוד משונה. לפי דעתי, היא גם חסרת תקדים, היא תמוהה מבחינה קונסטיטוציונית. אם אתה רוצה להציע מין הסדר שכזה שהכנסת תאשר הסכמים בחוק, ולכן היא גם

תבטל אותם בהליכי חקיקה, תציע חוק מסגרת שכזה, ונדון קודם כול בשאלה אם זה ההליך הנכון. אבל לבוא לכנסת, שבעצם כרגע גם לא דרשה לעצמה את הסמכות לאשר הסכמים בין-לאומיים, ונוהג ונוהל טוב הם שהיא מאשרת, והיא מאשרת בהחלטה רגילה, לבוא עכשיו ולומר: דבר שהוא בתחום סמכות הממשלה ובתחום סמכות הכנסת בהחלטה רגילה, עכשיו אני רוצה שניתן יהיה לתקן אותו באמצעות חוק ולשבש את כל דרכי העבודה של הכנסת – אומנם זה לכאורה עניין פורמלי, אבל בעיני זה גם עניין מהותי מאוד, כי צריך לדעת אם כנסת ישראל אמרה את דברה או לא אמרה את דברה לגבי ההסכם, אם לגבי ההסכם היא יכולה לחזור בה וכל שני וחמישי להצביע מחדש על הצעת החלטה או על הצעת חוק, או שזה סוף פסוק.

אבל גם הצעת החוק שלך, חבר הכנסת הנגבי, כולה סתירות. יש לה שם נאה: הצעת חוק לכיבוד הסכמים בין-לאומיים, זה שמה, ואני חשבתי שאני אבוא ומייד אקרא איך אנחנו עומדים לכבד הסכמים בין-לאומיים. ותחת הכותרת המפוצצת והנכבדה הזאת של "הצעת חוק לכיבוד הסכמים בין-לאומיים", המשפט הראשון שלך הוא שהסכם העקרונות אשר נחתם בין ישראל לבין אש"ף בטל. מה עניין התוכן לעניין הכותרת? אתה רוצה חוק לביטול הסכם? שיהיה לך האומץ לקרוא לו כך ולומר זאת, ולא להצטעע בכותרת נאה שכל תוכנה הוא היפוכה של אותה כותרת.

וחשבתי לרגע שאתה ממליץ על ביטול ההסכמים. במקום זה אני רואה הלאה שאתה אומר שהממשלה תימנע מביצוע פעולה אלא אם וכו'. אם ההסכם בטל, איך אתה מסמיך את הממשלה לבצע אותו בתנאים מסוימים? אם הוא בטל, הוא בטל. אם לא כן, נא קרא לממשלה לבצע דברים מסוימים או שלא לבצע בתנאים מסוימים. במלים אחרות, אני חושב שאין גם אפשרות ליישם את הצעת החוק שלך, שעם כל הכבוד, היא מבולבלת.

אבל ודאי שזה לא העיקר. ודאי שהעיקר הוא הקריאה שלך לבטל את ההסכם, משום שאש"ף טרם סיים את ההליכים שלו לביטול האמנה הפלשתינית, ואנחנו עומדים על כך שההתחייבות – – –

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מבקש לשבת ולא להפריע. חבר הכנסת צוקר, חבר הכנסת מירום, חבר הכנסת בני טמקין, אני מבקש לשבת. אני מבקש מהסדרנים לסגור את הדלתות הקדמיות ולבקש גם מעובדי הבית לא לדבר, מהיועצים, מהעוזרים ומכל הקהל הטוב. יופי.

חבר הכנסת צוקר, אם ההתייעצות לא מחייבת עמידה, אני אודה לך אם תשב. תודה. נא להמשיך, אדוני.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חברי הכנסת, הממשלה אכן ראתה חשיבות רבה בכך שראש אש"ף יאסר ערפאת יצהיר, ויצהיר בפומבי ואף יחתום על כך, שהוא רואה לבטל כל אותם חלקים באמנה הפלשתינית אשר אינם מתיישבים עם הליך השלום, ובקשה או תנאי זה של ממשלת ישראל קוימו. אם משתמע שהביטול צריך להיות במוסדות המוסמכים, הרי שהממשלה אמרה שהיא עומדת על כך, והיא עומדת על כך, אבל היא לא אמרה שזה תנאי שבלעדיו אין משא-ומתן, אלא זו הכרזה נדרשת לתחילת המשא-ומתן,

ואנחנו מקיימים את המשא-ומתן בנכונות ההדדית של ישראל ושל אש"ף לבטל את הפסילות ההדדיות.

אנו גם פסלנו את אש"ף. החלטת הממשלה מכריזה על ארגון אש"ף כארגון טרור. ממשלת ישראל לא הזדרזה לבטל את ההכרזה הזו. היא הודיעה, כמובן, שהיא נכונה לבטל את ההכרזה הזו, כשם שאש"ף הודיע שהוא נכון לבטל את האמנה הפלשתינית, והמשא-ומתן מתנהל באווירה זו של הבנה שהפסילות ההדדיות תחדלנה, והן תחדלנה, והעיקר הוא המהות שבמשא-ומתן והרצון לפתור את הסכסוך במשא-ומתן. ואש"ף התחייב גם באוסלו, בסעיף הראשון, שהוא מודיע בכך שהוא זונח את דרך הטרור ואת דרך האלימות ומבקש לפתור את הסכסוך הכאוב הזה בין העמים בדרך המשא-ומתן.

היו"ר ש' וייס:

רבותי, נא להירגע ולשבת איש איש במקומו.

יהושע מצא (הליכוד):

השר ליבאי, אתה גם שומע מה שאתה אומר?

היו"ר ש' וייס:

אני אפילו לא שומע מה שהוא אומר, כי יש רעש.

יהושע מצא (הליכוד):

אבל חשוב שהוא ישמע.

היו"ר ש' וייס:

השר שומע, כי זו שמיעה פנימית בתוך המערכת. נא להמשיך.

שר המשפטים ד' ליבאי:

תרשה לי גם לומר לך, אם אתה העדפת את הלבוש המשפטי, שאפילו הצעת חוק זו היתה עוברת שלוש קריאות, לעניות דעתי, לא היה לה שום יישום. זה מין קריאה בעלמא, זה מין הצהרה פוליטית,

כי מה העניין שבכך? הרי הסכם אוסלו נחתם. האם הסכם אוסלו כפי שנחתם מאפשר יישום מיידי של? לא. בהסכם אוסלו בעצם מובעת ההתחייבות של הצדדים להמשיך במשא-ומתן כדי להגיע להסכם שני, שרק על-פיו יהיה ביצוע, תהיה נסיגה, יהיה ממשל עצמי בגבולות שהסכמנו עליהם וכו'. מכוח עצמו לא קרה ולא קורה דבר, אלא המשך משא-ומתן.

ולכן גם אילו היה החוק שלך עובר היום, ואפילו בשלוש קריאות, הממשלה היתה חופשית להמשיך הלאה במשא-ומתן ולהגיע להסכם ולהביא אותו מחדש לאישור הכנסת בהחלטה רגילה וליישם אותו. הוא גם לא היה מפריע לה. זה לא אפקטיבי בכלל. לכן זה לא ראוי לבוא במסגרת חוק, משום שזה לא רציני.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת גולדשמידט, אנא, זה מפריע לשר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

והחוק הזה לא בא לשלול והוא גם לא יכול לשלול את סמכותה של הממשלה לנהל משא-ומתן ולנהל את ענייני המדינה באופן שוטף, ואינו מונע מהכנסת לאחר מכן לאשר את ההסכמים שהממשלה מגיעה אליהם בשם הכנסת, בשם העם.

אני לא רוצה להיכנס כרגע לוויכוח מעבר לדברים שאתה העלית הפעם, אבל אנחנו לא רואים במה שאתה מכנה "ויתורים" אלא מילוי אחר האינטרסים של עצמנו, שלנו, ואתה אומר מה היא שתיתקת הכבשים, ואתה יודע היטב שיושבים בממשלה אנשים שמאמינים בדרכם, כשם שבממשלה שהיתה בראשותו של מר שמיר היושב כאן הוא האמין בדרכו שלו, והוא האמין בדרך הליכוד וניסה ליישם אותה. ואנחנו לא שותקים, אנחנו מסכימים – – –

דב שילנסקי (הליכוד):

אבל הוא האמין בדרך הנכונה של ארץ-ישראל.

שר המשפטים ד' ליבאי:

ואנחנו מאמינים שהכיבוש הוא לא רק בעיה פלשתינית. הכיבוש הוא גם בעיה ישראלית.

דב שילנסקי (הליכוד):

אבל מר שמיר האמין בארץ-ישראל ולא בארץ ישמעאל.

שר המשפטים ד' ליבאי:

ואנחנו חושבים שהבעיה היא לא רק של שטח, אלא בשטח גרים בני אדם, והעניין של בני האדם האלה הוא עניין שנמצא באחריותנו והוא חייב לקבל פתרון. אנחנו בהחלט חושבים שיש בעיה של עם שנמצא תחת כיבוש, בעיה של האנשים החיים תחת כיבוש. יש בעיה של העדר זכויות, ואנחנו רוצים לנסות לפתור זאת.

אנחנו בהחלט מאמינים שהפתרון בדרכי אש, מלחמה, שכול ויתמות הוא פתרון קשה, והוא לא מביא לתוצאה חיובית. לכן צריך לפתור את זה במשא-ומתן, וגם אתם הסכמתם לזה, וגם אתם הסכמתם, בהסכמי קמפ-דייוויד, שנלך למשא-ומתן על ממשל עצמי. ותבוא הפרשנות שלכם אלף פעמים, היא לא תשנה את מה שכתבתם ואת מה שממשלת ישראל, בראשותו של מנחם בגין, חתמה עליו שם. והיא חתמה על ממשל עצמי, והיא חתמה על נסיגה, והיא חתמה על הקמת משטרה חזקה. על כל הדברים האלה היא גם חתמה.

כל הדברים הללו הם מבחינתנו לא ויתור ולא שירות של אינטרס של גורם זר; אלה הם האינטרסים החיוניים ביותר בעינינו, בעיני הממשלה, חיוניים ביותר לנו כיהודים, כיהודים, כיהודים ואל-יהודים, ערבים, דרוזים, בני אדם. וזה שנמצאו בני אדם גם בצד השני, ואפילו הם מאורגנים במסגרת אש"ף, והם לבד מיתר הפלשתינים המתנגדים להם, אמרו: אנחנו מוכנים לבוא לשבת אתכם במשא-ומתן, בסעיף ראשון אנחנו חותמים שהפתרון של הסכסוך הוא במשא-ומתן. אז מה אני צריך לומר להם? האם אני צריך לומר להם "לא", בגלל איזו אות פורמלית שחסרה שם והיא חשובה לנו ואנחנו עומדים על זה שהיא תהיה, ואנחנו נעמוד עליה כי דרשנו אותה כתנאי ראשון לקיום המשא-ומתן?

האם זו סיבה שלא להמשיך את המשא-ומתן – מפני שגם לצד השני יש קשיים, כי גם לו יש אופוזיציה, כי גם הוא צריך לשכנע, וגם הוא מבקש עוד זמן. הוא העביר את זה במוסד אחד, העביר את זה במוסד שני, הוא צריך מעט זמן להעביר את זה במוסד השלישי. הוא מסביר את זה, והוא לא מתעלם מזה. אז אני צריך להגיד לו: רגע, בגלל הפורמליות הזאת שלך לא נמשיך. אם אנחנו רוצים להמשיך במשא-ומתן אנחנו נמשיך להגיע להישגים ונגיע לתוצאות.

היה פה מהפך – – –

אלי דיין, אני מבין שאני יכול להמשיך עכשיו.

היו"ר ש' וייס:

אתה צריך לשאול גם את חבר הכנסת שילנסקי, כי גם הוא סופר. תהיה פייר לשני הצדדים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

היה פה מהפך, ואת המהפך הזה צריך להדגיש מעל ומעבר לכל הצעת חוק – – –

היו"ר ש' וייס:

אנחנו מחכים עד לחתימת ההסכם. זה בסדר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

זה מהפך שאותו ארגון, שדגל באותה אמנה שאתה הזכרת כאן, באותה תורה שאי-אפשר להשלים עם הקיום של ישראל, שאין מה לדבר אתה, שצריך להכחיד אותה, שאין לה זכות קיום כמדינת ישראל, אותו ארגון, באמצעות מנהיגו המקובל כמייצג העם הפלשתיני, אותו מנהיג מוכן לחתום על כך שהוא משנה את גישתו מן הקצה אל הקצה – –

יהושע מצא (הליכוד):

בינתיים הוא רוצח יהודים, ליבאי.

שר המשפטים ד' ליבאי:

– – מהפך היה פה.

יהושע מצא (הליכוד):

בינתיים הוא רוצח יהודים יום יום.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני יכול לסכם. אנחנו נמשיך במשא-ומתן עם כל המכשולים, לרבות הצעת החוק שהונחה היום בפנינו – –

יהושע מצא (הליכוד):

אולי תתייחס לרצח היהודים?

שר המשפטים ד' ליבאי:

— ואנחנו בהחלט מאמינים שהמשא-ומתן נותן תקווה, והאלטרנטיבה היא רק שפיכות דמים, אינתיפאדה וטרור ודרך ללא מוצא.

יהושע מצא (הליכוד):

זה מה שקורה.

היו"ר ש' וייס:

לפיכך מה הצעתך?

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני אבקש להסיר את הצעת החוק הזו מסדר-היום. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת צחי הנגבי, יש לך חמש דקות לשכנוע חוזר. אני מבין שצלצלו, כך שאנחנו מוכנים להצבעה במידת הצורך.

צחי הנגבי (הליכוד):

אדוני ראש הממשלה יצחק רבין, אני שמח שמצאת את הפנאי להגיע לכאן, כיוון שבדברי קודם לכן הזכרתי את היום המכריע בתולדות הכנסת, היום שבו אתה, אדוני ראש הממשלה, הבאת בפני הכנסת, ובאמצעותה בפני הציבור, את הסכמי אוסלו, וביקשת את תמיכת הכנסת והסברת מדוע הסכמת ללכת אל הכיוון הדרמטי ההיסטורי הזה של הכרה באש"ף.

אקרא משפט אחד שאתה עצמך אמרת.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, נא לשבת, נאפשר סיום של העניין.

צחי הנגבי (הליכוד):

הסכמתם להכיר באש"ף רק לאחר שבמכתבים אליך, אל ראש הממשלה, הוא נטל על עצמו שורה של התחייבויות. אני לא רוצה להתווכח עם כל ההתחייבויות האלה, כי לדעתי חלקן הגדול הופר, כמו הטרור ועוד, אבל לפחות דבר אחד אתה עצמך ציינת כדבר בעל משמעות עיקרית, זו ההתחייבות של אש"ף "להביא לביטולם הפורמלי" של סעיפי האמנה הפלשתינית במוסד המתאים, לראות כבטלים את סעיפי האמנה הפלשתינית.

אני לא מצפה משמעון פרס, שפה ציטטתי גם מליצות רבות עזות-רושם מספרו, ומיוסי ביילין, שגם הוא כתב ספר מלא תיאורים פנטסטיים על העתיד הבדיוני שלנו עם הפלשתינים. דרך אגב, גם שמעון פרס וגם יוסי ביילין, כפי שציטטתי, ראו בביטול הפורמלי הרשמי של האמנה הפלשתינית תנאי הכרחי. אבל לי אין כלפיהם שום טענה. אני לא מצפה מהם שיעמדו על שום דבר. ההיסטוריה הקצרה מאוד של פעילותם מוכיחה זאת.

אבל ממך, אדוני ראש הממשלה, כמי שקיבל את אמון הציבור על רקע הדימוי הביטחוניסטי והעמדה האחראית והעבר הקרבי, איך אתה יכול לעמוד מול – הייתי אומר – זלזול תהומי של אש"ף בהתחייבות שלו כלפיך? אני לא שמעתי בשום התבטאות ציבורית שלך, לא מעל במת הכנסת ולא במסכת ארוכה של ראיונות, שאתה דורש במפגיע ביצוע ההתחייבות הזאת. אני רק שומע, וזאת שמענו גם מפי דובר הממשלה, הבנה למצוקתם –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת בא-גד, אנחנו עוברים להצבעה, אז אנא.

צחי הנגבי (הליכוד):

– – הבנה לאופוזיציה שמטרידה אותם, הבנה לבעייתיות. או.קיי. אפשר להבין, אבל אפשר לדפוק על השולחן ולהגיד: רבותי, מה זו האמנה הפלשתינית? זו איננה החלטה במיני-מוסד. זה דבר שמבטא את הרצחנות, את האכזריות, את שנאת העולם כלפינו, שאתה טוען – אולי בצדק מבחינתך – שהשתנתה, שחלפה מן העולם, שעברה לבלי שוב. אז מה ההוכחה אם לא היכולת של יאסר ערפאת לבוא אל המוסד העליון שלו ולהישיר מבט אל הצירים ולהגיד: רבותי, נתתי התחייבות למדינת ישראל, הולכים למזרח תיכון חדש.

אומר שמעון פרס: או.קיי. איזה מזרח תיכון חדש שרק צד אחד משלם מחיר דמים. אתם בעצמכם אומרים "קורבן השלום", "קורבן השלום", "קורבן השלום", והצד השני איננו מסוגל אפילו לבצע מהלך

כל כך מתחייב, כל כך מוסרי, כל כך חד-משמעי של חזרה, שהנמר משיל מעצמו את חברבורותיו וכושי הופך עורו.

אני מבקש ממך, אני לא דורש ולא תובע, אני מבקש ממך, כמי שבא אל הציבור ואל העם ואמר: תנו לי את המנדט, ולאחר מכן באת אל הכנסת ואמרת: תאשרו את הסכם אוסלו, ואמרת שזה כרוך במילוי ההתחייבויות של ערפאת – שתודיע לנו כאן שאתה עומד על זה חד-וחלק. לא זה מה ששמענו משר המשפטים, ממנו שמענו התפלפלות לגליסטית כזו או אחרת.

ברור שמדובר בהצעת חוק שהיא הצהרה פוליטית. ברור שאנחנו משתמשים בבמה הזאת כדי להביע מחאה וזעם ותסכול על עמדת הממשלה. התשובה היא לא משפטית. התשובה היא פוליטית, איפה אתם עומדים מול קריסת כל התחייבויותיו של יאסר ערפאת.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מודה לחבר הכנסת הנגבי.

חברי הכנסת, נא לשבת.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

לא שכנעת אף אחד.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, תביע זאת באמצעות הצבעתך. ההצבעה היא מכשיר פרלמנטרי יוצא מן הכלל.

חברי הכנסת, איש איש ישב במקומו. אני קורא בפניכם את שם החוק שעליו נצביע: הצעת חוק כיבוד הסכמים בין-לאומיים (הסכם העקרונות בין ישראל לאש"ף), התשנ"ד-1994, מאת חבר הכנסת צחי הנגבי. רבותי, ההצבעה מתחילה. שימו לב, תבדקו את עצמכם איך אתם מצביעים; בעצם לא איך, אלא אם ההצבעה נקלטה.

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 41

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 49

נמנעים – אין

ההצעה להסיר את הצעת חוק כיבוד הסכמים בין-לאומיים (הסכם העקרונות בין

ישראל לאש"ף), התשנ"ד–1994, מסדר-היום נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

41 תומכים, 49 מתנגדים, אין נמנעים. לפיכך, הצעת חוק זו נדחתה.

הצעת חוק גיל הנישואין (תיקון – גיל נישואין לגבר), התשנ"ד–1994

(הצעת חבר הכנסת א"ח שאקי)

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להמשך סדר-היום שלנו. אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת אבנר חי שאקי לנמק מהמקום הצעת חוק א'תיד, הצעת חוק גיל הנישואין (תיקון – גיל נישואין לגבר), התשנ"ד–1994.

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשפטים, חברי הכנסת, חוק גיל הנישואין התש"י–1950, בא בשעתו לקבוע גיל מינימום לנישואי אשה, גיל 17. לא היתה כל התייחסות לגיל מינימום לנישואי גבר. פורמלית, יכול היה גבר להינשא גם בגיל נמוך מגיל זה.

לפני כמה חודשים אכן נשא נער בן 16 אשה בת 20, והדבר עורר תמיהה ודיון בציבור, והשאלה בדבר הנימוק להבדל בין גיל הגבר לבין גיל האשה לעניין זה, השאלה הזאת נשארה ללא מענה. עיון בעניין מלמד, שאין כל היגיון, לא דתי ולא הלכתי, לא משפטי ולא חברתי-סוציולוגי, לאפשר נישואי נער בן 16, כשנישואי נערה בגיל זה נחשבים לנישואי בוסר והם אסורים.

כדאי להזכיר, שכבר חז"ל לימדונו במסכת אבות, כי "בן 18 לחופה". כלומר, הגיל 18 נראה להם גיל סביר לנישואי גבר. כבר לפני 40 שנה בערך התקינה הרבנות הראשית בארץ, שהקטנות של נער עולה מ-13 ל-15 לעניין מזונות, חובת המזונות של אב לילדו. לכל הדעות, אין נער בן 16 מסוגל להקים משפחה ולהיות אחראי לה, חינוכית וכלכלית.

כל הדברים הללו מביאים אותנו למסקנה, שאין כל הצדקה להשאיר את האפליה הבלתי מובנת הזאת, ואני מציע בהצעת חוק זו לתקן את המצב הלא-הגיוני והמעוות ולהשוות את גילי הנישואין המינימליים של אשה ושל גבר בישראל ולהעמידם על 17.

אבקש את תמיכת חברי הבית ללא הבדל השקפה ומפלגה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני שר המשפטים, תשובתך בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי יושב-ראש הכנסת, חברי הכנסת, הממשלה תומכת בהצעת חוק זו. כאמור, זו הצעה שנערים שטרם מלאו להם 17 שנים לא יהיו רשאים להינשא, ומי שיביא אותם בברית הנישואין יעבור עבירה פלילית, אלא אם כן עשה זאת בהיתר בית-המשפט ובנסיבות יוצאות דופן.

צמצום תחולתו של חוק גיל הנישואין לנערות בלבד נבע בעיקרו מהרקע ההיסטורי לחקיקתו. בראשית ימיה של המדינה בלטה בקרב חלק מן העולים החדשים תופעה של השאת נערות קטינות; נישואים אלו נערכו לעתים על כורחן של הנערות, מכל מקום בגיל צעיר מדי. תופעה זו חייבה תגובה של המחוקק. לא נודעה אז תופעה מקבילה של נישואי נערים, ולפיכך לא עלתה אז לדיון שאלת קביעת גיל המינימום לנישואי נערים.

גורם נוסף שסיפק את תשומת לבו של המחוקק אז בנערות דווקא נעוץ בהשקפת אנשי מקצוע על הנזק העלול להיגרם לקטינה כתוצאה מלידה בגיל צעיר.

תהיה הסיבה לצמצום חוק גיל הנישואין או גיל הנישואין לנערות בלבד אשר תהיה, ההערכה שסיכויי ההצלחה של נישואי בוסר או נישואין בגיל צעיר אינם טובים, נכונה לא רק לגבי נערות אלא גם לגבי נערים. החשש שאדם שגילו צעיר מ-17 שנה עלול שלא לתפקד בהצלחה כהורה, חשש זה קיים, לדעת מומחים, בין שצעיר זה הוא נער בין שהוא נערה. לכן ההצעה נראית לנו כהצעה נכונה.

אני מבקש להסתייג, עם זאת, מההצעה בנקודה אחת. על-פי סעיף 5(1) לחוק גיל הנישואין, מוסמך בית-המשפט להתיר נישואין לנערה בכל גיל אם ילדה או הרתה לאיש. על-פי הצעתו של חבר הכנסת שאקי, לא יחול חריג כזה על נער. אנו סבורים כי ראוי להסמיך את בית-המשפט בסמכות מקבילה לזו שהוקנתה לו לגבי נערה שהרתה לאיש. כלומר, גם להרשות לגבר שנערה הרתה לו, אם בית-המשפט ימצא לנכון על-פי עדות מומחים, להינשא לאותה אשה אף אם הוא צעיר בגילו.

העמדה הזאת שלנו מעוגנת בשתיים אלה: ראשית, מתוך ראיית טובתו העתידית של הילד, שלה אחראים שני הוריו וגם החברה. שנית, על מנת שלא ליצור מצב חוקי שלפיו נכפית על האם הקמת תא משפחתי חד-הורי בניגוד לרצונה, לעתים לרצון הוריה או לרצון בן-זוגה.

אנחנו מבקשים שוועדת החוקה תואיל לשקול הערה זו, ובכפוף לכך אני מבקש להעביר את הצעת החוק של חבר הכנסת פרופסור שאקי לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לשר המשפטים.

אנחנו עוברים להצבעה. אני מבין שיש הסכמה. חברי הכנסת, מי תומך בהצעת חוק גיל הנישואין (תיקון – גיל נישואין לגבר), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת אבנר חי שאקי, כאשר גם שר המשפטים הסכים לרעיון? בבקשה.

הצבעה מס' 8

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 10

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק גיל הנישואין (תיקון גיל נישואין לגבר), התשנ"ד–1994, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

אם כן, יש לנו עשרה תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. לפיכך, ההצעה אושרה ותעבור לוועדת החוקה, חוק ומשפט להמשך טיפול והכנת החקיקה.

**הצעת חוק האזנת סתר (תיקון – טלפון אלחוטי, החמרת העונש ומסירת מידע לציבור),
התשנ"ג–1993**

(הצעת חבר הכנסת ס' שלום)

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים להצעת חוק תתל"ח, הצעת חוק האזנת סתר (תיקון – טלפון אלחוטי, החמרת העונש ומסירת מידע לציבור, התשנ"ג-1993, של חבר הכנסת סילבן שלום.

חבר הכנסת שלום, טלפון אלחוטי זה פלאפון?

סילבן שלום (הליכוד):

בהגדרה.

היו"ר ש' וייס:

ומה עם הטלפונים הרגילים, אתה לא כולל בחוק?

סילבן שלום (הליכוד):

הכול.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ב-31 במאי 1993 הגשתי הצעת חוק שבאה לתקן את חוק האזנות סתר, התשל"ט-1979. הצעת החוק שלי באה לתקן מצב שקיים זה זמן רב, של האזנות לציבור רחב במדינת ישראל, לאנשי ציבור, לאנשי עסקים, לעיתונאים ובענייני אישות – אחד לשני. הדבר הזה חייב להגיע לידי סיום, אדוני שר המשפטים, ומוטב שעה אחת קודם.

בהצעת החוק שלי הנני מבקש לתקן את הענישה הקיימת כיום כך שמי שמתקין את האזנת הסתר, עונשו יהיה מאסר שבע שנים, ולא שנה אחת כפי שקיים היום, וכך גם המשתמש המאזין וזה ששלח אותו – שבע שנות מאסר.

מה שקורה היום, אדוני היושב-ראש, מאחר שהעונש הוא שנה בלבד, מעולם לא הגיעו לזה שהזמין אותה האזנת סתר, כי ברגע שזה שנת מאסר בלבד, כשהעונשים שנותנים על כך הם עונשים של עבודות שירות, לא מגיעים למצב שיודעים מי שלח אותם אנשים.

היו"ר ש' וייס:

עוד יכולים לתת עבודת שירות במרכזת טלפון.

סילבן שלום (הליכוד):

לאחרונה היינו עדים לפרשה של ציתותים, שמשרד שנתפס כמאזין לרשת רחבה של אנשים – והתברר שרק לפני חודשיים נשפט על ציתותים בעיריית חיפה ונידון לחודשיים עבודת שירות. האם זה מנע ממנו? החומר שתפסו בתוך המשרד מדבר על מאות האזנות. האם זה מנע ממנו?

הדבר הזה חייב להיפסק, הוא לא יכול עוד להימשך. לא יכול להיות מצב שבכל שיחת טלפון, במשפט השלישי והרביעי אתה אומר: זה לא לטלפון. בדיוק הפוך מסמיתה של "בזק": "זה כן לטלפון". זה מצריך אותך לצאת מהבית, לקבוע פגישות בחוץ, בבתי-קפה, לחפש חנייה, להפסיד שעות עבודה כיוון שאינך יכול לדבר בטלפון, כי אולי מישהו נמצא מעברו האחר של הקו. הדבר הזה ב-1994 לא יכול להיות.

לצערי הרב, ב-4 באוגוסט, ביום שבו דנו באותה הצעת חוק, היא לא עברה.

היו"ר ש' וייס:

למה היא לא עברה?

סילבן שלום (הליכוד):

כי בהצעת החוק שלי כללתי בסעיף השני, הנוסף, דרישה שחשבתי שהיא אלמנטרית, אדוני היושב-ראש, שראש הממשלה, בתור השר הממונה על ביצוע החוק, ידווח מדי שנה לכנסת על מספר האזנות הסתר, לא מידע, שעשו גופים אחרים. אני לא דורש לדעת למי, זה לא מעניין למי, ואני חושב שאסור גם לדעת למי. יש לנו בעיה ביטחונית קשה בארץ, אנחנו לא צריכים לאלץ את המוסדות האלה שעוסקים במלחמה בטרור יום יום לומר גם למי הם מאזינים. אסור לדעת למי הם מאזינים. אבל המספר, 300, 1,000, 2,000, חשבתי שב-1994 אפשר לומר את זה. בעניין הזה רעדו כל אמות הסיפים. אני אומר שהנושא הזה מעניין אותי.

אני רוצה להתרכז בנושא הראשון, אני רוצה להתרכז בנושא של החמרה בענישה. רק אם אדם ידע שיש לו אפשרות לשבת שנות מאסר ארוכות, הוא יפסיק לעשות אותם מעשים, כי עכשיו הציעו לו מעמד של עד מדינה, לומר מי שלח אותו. הם צוחקים בפנים כי הם יודעים שזה חודשיים עבודות שירות. וכשכבר תפסו ציתות לעיתונאי מרדכי גילת מ"דיעות אחרונות", קיבלו המצותות ארבעה חודשים, זה הכול. מקבלים ענישה על תנאי, עבודות שירות, עונשים מגוחכים. האם הם יגלו מי שלח אותם? הם יכרתו את מטה לחמם. אין שום סיכוי שהם יעשו את זה.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שחייבים להפסיק את מכת המדינה הזאת. חייבים להפסיק את התופעה שבה צנעת הפרט נפגעת בצורה כל כך קשה, שכשאתה מדבר בטלפון אתה לא יודע מי מאזין לך, נוסף על מי שאתה מדבר אתו. הפריצות הזאת שקיימת בנושא החקירות היא פשוט דבר מחריד.

אדוני היושב-ראש, אם מישהו יזמין היום חקירה כלכלית על מישהו, הוא יקבל מידע על כל חשבונות הבנק שיש לו.

היו"ר ש' וייס:

איך?

סילבן שלום (הליכוד):

זאת השאלה הגדולה. יש שיתוף פעולה בכל מיני מקומות. הוא יקבל תמונה על כל החשבונות שיש לו, כל החסכונות שיש לו, מצבו במס הכנסה, מצבו בביטוח הלאומי, מצבו במע"מ, ב"ישראל", ב"ויזה" וכך הלאה. יש שיתוף פעולה כל כך רחב, מפני שאין שום עונש מרתיע.

וגם בהאזנות סתר, שזה נושא החוק שלי, יש גם בחברת "בזק" מי שמשתפים פעולה, גם בחברת "בזק". אני חייב לומר שמקרים כאלה הם מעטים, כי עובדי "בזק" הם אנשים מסורים, הם אנשים טובים, אבל הציתותים האלה, אתה כמעט לא יכול לתפוס אותם. גם אם אני מזמין משרדי חקירות שיבדקו אצלי, אם מצותתים לי, ואני עושה את זה, הם לא יכולים להגיע לזה, כי בתוך הבית, בקו שלי, אין. יש או בארון מסעף, שגם את זה כבר אפשר למצוא, או ב"בזק" עצמה, דרך המרכזת, ואת זה אף אחד לא יכול לדעת. והדברים האלה נעשים.

לכן טוב יעשה שר המשפטים אם גם לעניין הזה ייתן את דעתו. וכבר עכשיו אני קורא לשרת התקשורת ולמנכ"ל "בזק", להרתיע אותם מעטים שמשתפים פעולה עם הפריצות שקיימת בנושא.

אדוני היושב-ראש, ההצעה שלי לא באה רק להחמיר את הענישה במאסר. היא באה להטיל סנקציה מיידית, שברגע שיתפסו אותו משרד חקירות הוא פשוט ייסגר לאלתר ורשיונם של אותם חוקרים יישלל.

אני יודע שאותם משרדי חקירות עושים גם דברים חוקיים. הם עובדים עם חברות ביטוח, יש לפעמים מי שמגישים תביעות על תאונות דרכים, אבל הם מתחזים; הם עובדים עם הביטוח הלאומי וגם עם גופים כלכליים ממשלתיים. הם עושים גם עבודות חוקיות.

האשם מחאמיד (חד"ש):

בין היתר.

סילבן שלום (הליכוד):

אם הם ידעו שהמשרד ייסגר והרשיון יישלל, הם יפסיקו לעשות מעשים בלתי חוקיים.

אני לא אומר שאפשר לצמצם את התופעה לאפס, לחסל אותה. גם אם יהיו שבע שנות מאסר, גם אם יהיה מיליון שקל קנס – וגם את זה צריך להוסיף, אני לא עשיתי אבל צריך להוסיף – וגם אם יסגרו להם את המשרד, עדיין יהיו כאלה, כמו בכל דבר, שלמרות זאת יהמרו. אבל הרוב המכריע יבטל את העניין.

אני יודע ששר המשפטים הוא השר המתאים ביותר מבחינתי להגיע לעניין הזה. הוא שר ליברל, הוא השר שדואג לזכויות הפרט ושומר על צנעת הפרט. אני יודע שהוא עצמו עובד על החקיקה הזאת זמן רב. אני יודע שהוא נתקל בבעיות כאלה ואחרות שהן לגיטימיות וצריך לפתור אותן.

אבל, אדוני שר המשפטים, כל עוד אין לנו חקיקה ממשלתית, אנחנו צריכים להעלות הצעות פרטיות. אין אפשרות לדחות את העניין אלא אם אני יודע שיש מצב חדש. אמרו לי בחודש אוגוסט, שיש בדרך הצעת חוק ממשלתית. אבל החקיקה של הממשלה לא באה בגלל אילוצים מאילוצים שונים. עכשיו אני מעלה את הצעתי פעם נוספת. מ-4 באוגוסט עד 20 באפריל עברו שמונה חודשים וחצי.

כשהעליתי את הצעתי לא ידעתי על איזה ציתות, אולי גם לי, או למישהו שאני מכיר או לאחרים. העליתי את זה בצד העקרוני לחלוטין. אך עתה זה דבר שאני נתקל בו בחיי היום-יום. אתה לא יכול לדבר בטלפון. כל מי שאני מדבר אתו בטלפון פשוט רועד – זה לא טלפון, בוא ניפגש; לא רוצה לדבר. באיזה טלפון אתה מדבר? אלחוטי? לא רוצה, תעבור לטלפון רגיל. באיזה טלפון אתה? פלאפון? אל תדבר אתי מהפלאפון. אנחנו חיים את הדבר הזה כל יום.

מנסים להציג את זה כאילו זו מכה שפוגעת אולי רק בציבור של עשירים או של אנשי ציבור או בצמרת המדינה. כלל וכלל לא. הדבר הזה מושרש מאוד בנושא של מקרי אישות. ופה, אדוני השר, אינני יודע איך תפעל בגלל שיקולים קואליציוניים, פה יש בעיה קשה, כי בתי-דין רבניים מקבלים האזנות בלתי חוקיות כעדות קבילה בענייני אישות, והדבר הזה גורם לכך שעוברים על החוק.

דוד מגן (הליכוד):

מקבלים לא רק האזנות, גם סרטים.

סילבן שלום (הליכוד):

גם סרטים. גם הדבר הזה חייב לבוא לידי תיקון. אם אתה מתכוון לעשות באיזה שהוא שלב רפורמה, גם הדבר הזה חייב להיות כלול בה.

אני יודע שתפסת מרובה לא תפסת. אבל גם הדבר הזה חייב להיפסק. הדבר הזה של מעקב אחרי עובד, אחרי אשה, אחרי גבר, אלה דברים שקורים יום יום.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני חושב שזה הרגע האחרון. אני פותח כל יום את העיתון ואני רואה עוד שורה של אנשים שמצותנים להם. היום קראתי באחד העיתונים שעובדיה עלי ויעקב שמאי מצותנים אף הם על-ידי אותו משרד. אני שואל, ריבון העולמים, האם אותו אדם ביקש להאזין גם להם, גם לי, גם לאנשי "ידיעות", גם לאנשי "מעריב", גם לראש עיריית תל-אביב רוני מילוא? גורם אחד? מי הוא אותו גורם? מי הם אותם אנשים שעושים את הדברים האלה?

היו"ר ש' וייס:

מהספר החשוב של אורוול, על העין של האח הגדול, עכשיו אפשר לדבר על האוזן של האח הגדול.

סילבן שלום (הליכוד):

מי הם אותם אנשים שעושים את זה? לעולם לא נגיע לאותם אנשים אם לא נאפשר להעניש את אלה שעושים את הדבר הזה עוד בהתחלת הדרך. אנחנו חייבים להפסיק את זה, אדוני היושב-ראש, ומוטב שעה אחת קודם.

לכן אני קורא לשר המשפטים להסכים לכך, שאם אין חקיקה ממשלתית תהיה חקיקה פרטית, ונוכל להגיע שהמצב הזה או התופעה הזאת תתחסל. אני יודיע שהשר הזה, בעיקר השר הזה, מעוניין לקדם את הנושא הזה, אולי לא יותר אבל בוודאי לא פחות מכל אחד מחברי הבית הזה ולא פחות ממני. אני יודע את דעתו משיחות פרטיות על המגפה שקיימת בתחום הזה. תודה.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לחבר הכנסת סילבן שלום.

אדוני השר, יש לי שאלה אליך. יש לנו גם חמש הצעות לסדר-היום בדיוק באותו נושא. אולי היית רוצה להשיב על כולן יחד, ואחר כך תהיה הצבעה בנפרד?

שר המשפטים ד' ליבאי:

זו הצעת חוק.

היו"ר ש' וייס:

הצבעה אפשר לעשות בנפרד. אבל אם אתה רוצה להשיב, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כבוד יושב-ראש הכנסת, חברי הכנסת, אני רוצה להביע הערכה לחבר הכנסת סילבן שלום על יוזמות החקיקה שלו לתקן את חוק האזנת סתר, גם על ההתמדה שלו וגם על כך שהוא מבקש להסיק מסקנות מאירועים שמתרחשים. אני יודע שגם בימים אלה הוא הניח הצעת חוק נוספת, שבדבריו הוא התייחס גם אליה.

הנכון הוא שגם אני, כשר המשפטים, שוקד לעניין זה על הכנת הצעת חוק מקיפה לתיקון חוק האזנת סתר. אנחנו השלמנו את הכנת הצעת החוק בבדיקת הנושאים השונים הכרוכים בכך, אלא שחוק זה הוא באחריותו של ראש הממשלה, שהרי הוא השר הממונה הקבוע בחוק על נושא האזנות סתר.

כיוון שגם הצעות החוק הפרטיות של חבר הכנסת סילבן שלום וגם הצעת החוק שאנחנו הכנו מעלות נקודות מסוימות שהן רגישות מאוד מבחינת האינטרס הציבורי, בכלל זה ביטחון המדינה, ראה ראש הממשלה לבקש שייערך דיון מסוים אצלו עם הגורמים השונים לפני שהממשלה תקבע סופית את עמדתה. הדבר אמור גם לגבי נושא שהועלה או נושאים שהועלו בהצעות החוק הפרטיות של חבר הכנסת סילבן שלום.

כיוון שחבר הכנסת סילבן שלום מבקש לקדם את הנושא, וגם אנכי אינני רוצה בדחייה שלא לצורך, חשבתי לנכון, בייחוד שיש כאן שתי שאלות קשות שאתה עוררת היום, האחת היא בעניין הבאת מידע על האזנות שהותרו לידיעת הציבור, והסמכת ראש הממשלה להתקין תקנות בעניין מתכונת ואופן הפרסום – זו שאלה נכבדה מאוד, שיש לה רגישות רבה וצריך לברר אותה עד תום – ושאלה אחרת, שאתה העלית רק בהצעת החוק האחרונה, שלפי הסדר הקבוע לא יכלה להידון היום לגופה, הממשלה ממש זכאית כאן, על-פי תקנון הכנסת, לתקופת בחינה מסוימת, זו ההצעה שלך לשלול רשיון ממשד חקירות שהסתבך בהאזנה בלתי חוקית וכך הלאה – זו הצעה שטרם היתה לנו שהות לבחון אותה לפרטיה – לכן, מאחר שאני אומר שאנחנו רוצים לקדם את העניין במשותף, אני מציע שלא נגייס היום רוב ומיעוט לא של קואליציה ולא של אופוזיציה, אלא נמשיך יחד במאמץ משותף ונדחה את המשך הדיון בהצעה או בהצעות החוק שלך. אני רק יכול לומר לך, שאני אראה ואדאג שבתוך חודש תוכל הכנסת לקבל את ההכרעה שתאפשר להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט לטיפול בכל הצעות החוק.

היו"ר ש' וייס:

יש לי שאלה, אדוני השר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני רוצה להציע לחבר הכנסת סילבן שלום, משום שגישתו, כך נראה לי, היתה הגיונית, הצעותיו ראויות לדיון, ומשום שהדבר בכל זאת באחריות ראש הממשלה והוא ביקש שהות נוספת לבדוק – אני מבקש שלא להצביע עכשיו, לדחות את ההצבעה באופן שבתוך חודש, אני מאמין, נוכל לדון גם בהצעה הממשלתית וגם בהצעות ולנקוט עמדה לגביהן ולגבי המשך הטיפול בהן.

היו"ר ש' וייס:

אתה מסכים, חבר הכנסת סילבן שלום?

סילבן שלום (הליכוד):

אני מבקש לענות.

היו"ר ש' וייס:

כן, בבקשה.

סילבן שלום (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, המטרה שלי היא לא להעביר הצעת חוק פרטית משלי. אילו היתה הצעת חוק של הממשלה, לא הייתי מגיש הצעת חוק משלי. המטרה שלי היא שיהיה חוק מתוקן במדינת ישראל. המטרה שלי היא שמהבחינה הזאת לא תימשך האזנת סתר בצורה כל כך פרועה ובצורה כל כך פרוצה כפי שקיימת היום.

אם אתה מתחייב כאן שבתוך חודש ימים אתה מביא את הצעת החוק שלי להצבעה, ואתה אמרת שאתה חושב שהיא הצעה טובה ואתה תומך בה – נבדוק את העניין של הביטחון; אם יש איזו בעיה, נבדוק אותה. אם כך הם פני הדברים, אני רואה בזה התקדמות ואני אסכים לכך. אבל אם הדבר יימשך וייגרר עד אשר תוגש הצעת חוק ממשלתית, ואם לא תוגש בתוך חודש – היא לא תוגש, זה מהווה איזו בעיה. לכן אני רואה התקדמות רבה במה שאתה אומר, ואני אסכים למה שאתה אומר, כמובן בהתאם למה שאמרת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

תודה רבה לחבר הכנסת סילבן שלום. אני מעריך את הגישה העניינית שלך. אני רוצה להבהיר כאן.

עמדת הממשלה כרגע היא לא להסכים להצעת החוק שלך, אבל מאחר שאני באופן אישי, כמי שמכיר את הנושאים ולמד אותם, סבור שהצעתך להרחיב את ההגדרה של שיחה גם על הטלפון האלחוטי היא הצעה טובה, מה גם שאנחנו מציעים להרחיב את ההגדרה של שיחה על כל אמצעי "בזק", לרבות פקסימיליה, טלקס, תקשורת בין מחשבים ועוד – לכן אני רוצה לבוא לידי אפשרות שהממשלה יחד אתך תקדם את הנושא.

שנית, אתה מציע להחמיר את העונשים לגבי עבירות האזנת סתר, בייחוד על העבירה של התקנת מכשירים להאזנת סתר – אני אישית מסכים אתך. נראה לי שהממשלה תוכל להסכים אתך. אם נדרשים בעניין זה עוד ימים ספורים או שבועות בודדים, כפי שאמרתי – בתוך חודש, אני חושב שכדאי להמתין.

הרעיון הפרובלמטי יותר הוא זה הכלול בסעיפים 3 ו-4 להצעתך, להביא לידיעת הציבור מדי שנה מידע מסוים על האזנות סתר. כאן יש התלבטות בין הרצון שלנו, כמובן, להביא מידע לרשות הציבור לבין האינטרס להגן על אינטרסים ביטחוניים חיוניים של המדינה.

לכן, העניין נשקל ונשקל כמובן לא מתוך רצון שלא להביא אלא לבחון אם באמת ניתן להביא. לכן, עד כאן גם לגבי היוזמה החדשה שלך אמרתי, היא ראויה לעיון רציני, והרי היא כבר נזקפת לזכותך ואתה העלית זאת על שולחן הכנסת.

לכן, אני מודה לך על ההסכמה. כפי שאמרתי, אין ענייני בדחייה. ענייני בהבאת ההצעה. מה גם שהצעת החוק הממשלתית מוכנה. כל מה שאני צריך זה את האור הירוק להניח אותה על שולחן הכנסת, וראש הממשלה אמר לי שמייד בשובו מרוסיה; הוא יוצא לשליחות ממלכתית ברוסיה.

היו"ר ש' וייס:

שם אפשר לקבל קורס לא רע בהאזנות סתר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מייד עם שובו תתקבל ההכרעה שתאפשר לי כשר המשפטים בצורה מוסמכת לקדם את הנושא. אני מאוד מודה לך.

אדוני היושב-ראש, אם דעתך נוחה, לא נקיים הצבעה עכשיו, נדחה את המשך הדיון למועד אחר.

היו"ר ש' וייס:

הסידור נראה לי הוגן מאוד. כמובן, לתוך הסידור הזה מובנית עוד הסכמה, שגם אם תהיה הצעת חוק ממשלתית, מביאים את שתיהן כדי לשמור על ייחודו וכבודו של חבר הכנסת היזם, נכון?

שר המשפטים ד' ליבאי:

זו רוח דברי. אני לא רשאי להשיב לאדוני בחיוב כי אני כפוף להחלטות הממשלה. לכן אני חושב שמה שאמרתי יכול היה להספיק. אדוני חידד.

היו"ר ש' וייס:

במתכוון ממש. החידוד שלי נכנס לפרוטוקול כרעיון.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני חושב שהבהרתי בדברי שהרעיונות הכלולים בהצעתו, למעט אחד שהוא פרובלמטי והשני שטרם נבחן, מקובלים. ודאי שאם הם מקובלים, לא נמנע לקדם את הצעת החוק.

היו"ר ש' וייס:

ודאי, כי הרי בשלב הוועדה אפשר להתמקח על רעיון כזה או אחר.

סילבן שלום (הליכוד):

מקובל עלי. אני מבקש שייאמר בתוך חודש, כמו שאדוני אמר.

היו"ר ש' וייס:

אני לא יכול להתחייב בשם הממשלה, אני רק חידדתי במיוחד, כי הבנתי שיש פה הבנה. רציתי שההבנה תהיה מובנית.

דוד מגן (הליכוד):

יש לנו התחייבות ממצליף סיעת העבודה.

היו"ר ש' וייס:

אתה רואה, סילבן שלום, גם דוד מגן עליך.

הצעות לסדר-היום

חשיפת האזנות סתר לאישי ציבור ולעיתונאים

היו"ר ש' וייס:

נעבור לנושא הבא, שהוא זהה לחלוטין, אלא שהצינור הפרלמנטרי של הביטוי שלו הוא קצת אחר. מכיוון שהנושא כבר בא לביטוי נמרץ מאוד, אני מאוד אודה אם הדוברים יסתפקו בחמש דקות. לדעתי הנושא מוצה.

הראשון יהיה הפעם חבר הכנסת יוסף בא-גד.

קריאה:

מה הוא הנושא?

היו"ר ש' וייס:

הנושא הוא חשיפת האזנות סתר לאישי ציבור ולעיתונאים, אותו נושא אלא כהצעות דחופות לסדר-היום – מס' 3790, 3795, 3807, 3820 ו-3821. אני הצעתי בוועדת הכנסת להסתפק בהצעת חוק. בוועדת הכנסת שכנעו אותי שיש כל מיני מסלולים. כל עוד הם תקנוניים הם בסדר, ולכן נשמע גם את הדוברים הנוספים.

עמנואל זיסמן (העבודה):

תשמע דברי ביקורת קשים גם על הצעת החוק.

היו"ר ש' וייס:

הבנתי, כי אתה גם ביקשת להסיר. בבקשה.

יוסף בא-גד (מולדת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מראש ברצוני להודות לחברי הכנסת האשם מחאמיד, עמנואל זיסמן והרב גמליאל, שאפשרו לי להקדים אותם כדי לצאת לבריתו של אברהם אבינו, של בנו של ברוך מרזל. תודה רבה לכם.

חברי כנסת נכבדים, התפרסם בעיתון "מעריב" מאמר של עורך-הדין ברוך אברהמי, בכותרת: "אכן אוזניים לכותל". והוא מפנה את תשומת לבנו, שמאז 1970, כאשר חוקק חוק האזנת סתר, לא חשב המחוקק לא על פקסימיליה, לא על מחשבים באמצעות מודם, לא על פלאפון וגם לא על מכשירים המשמשים להאזנת סתר שאפשר לקנות אותם בחנויות. כך שבחוק שיתקינו הפעם יש להביא בחשבון את כל חידושי הטכנולוגיה שחלו מאז הפעם הקודמת, כי הדברים השתנו לחלוטין והשמים נפתחו לדברים שלא ידענו בעבר. לכן, החוק צריך להיות הרבה יותר סגור, כדי להגן על האזרחים.

אני רוצה לומר לכם, החוק הזה קיים בתלמוד. כרגיל, אתם יודעים. והנה, מובא במסכת אבות, מה שנקרא אצלנו פרקי אבות, דבר שהוא כתוב: דע מה למעלה ממך. עין רואה – מכשירי צילום בעברית מודרנית. אוזן שומעת – טייפ-רקורדר בעברית מודרנית. אבל – וכל מעשיך בספר נכתבים.

שני פירושים על המשנה, "תפארת ישראל", "יכין ובעז", על שם שני עמודי בית-המקדש, ונאמר פה ב"יכין": דע מה למעלה ממך – למעלה מהשגתך שאתה לא תופס, כמו האזנות סתר. ועין רואה – לעומק לבבך, אוזן שומעת – דברי חטא שתדבר, וכל מעשיך – מעשי חטא שלך.

ובכן, אילו זכינו ולא היינו צריכים את כל הדברים האלה – – –

שאלו יהלום (מפד"ל):

זה הדף היומי?

היו"ר ש' וייס:

זה לא קשור. אני לא הבנתי את הקשר. חוץ מהעובדה שיש פה אוזן ועין, אני לא הבנתי את הקשר. תסביר לי אחר כך.

יוסף בא-גד (מולדת):

תמיד כשאני עולה, זה הדף היומי.

שאלו יהלום (מפד"ל):

הדף היומי – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

נכון, וחכה להמשך.

לכן אני רוצה לומר לכם, חברי הכנסת הנכבדים, עד שאנחנו הולכים לתקן את נושא האזנות הסתר, אנחנו צריכים למנוע את האווירה הגורמת להם. ואם אנחנו עומדים במצב, שמזמינים את עורך-הדין אליקים העצני לבידורים על דיבורים, רק דיבורים, הכול דיבורים, מזמינים אותו לחקירה, ומזמינים את הרב ליאור על דיבורים, ולא מתביישים, רב בישראל, רב של קריית-ארבע, חברון – במקום לבוא לביתו ולכבד אותו, מזמינים אותו למשטרה – אם עוצרים על הפעולה המבורכת של תנועת חב"ד בבתי-הספר, תלמידים שבאים, ויש להם איזה קשר ליהדות – מה אנחנו מתפלאים, שהכול מידרדר ואין כל חשיבות למלה והאזנות סתר משתוללות?

אני רוצה לשאול את כבוד שר המשפטים: היכן היה היועץ המשפטי ומדוע לא בוצעו מעצרים מינהליים כאשר אורי אבנרי וחבריו עברו אל האויב בעיצומה של מלחמת "שלום הגליל"? האם בוצעו מעצרים מינהליים כאשר תנועת "שלום עכשיו" ארגנה הפגנות בעיצומה של מלחמה שהכריזה ממשלה חוקית בישראל, מעשה המרדה? האם בוצעו מעצרים מינהליים – – –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת בא-גד, אני רוצה באופן ממש חברי, תאמין לי – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

אבל זה לא על זמני.

היו"ר ש' וייס:

לא, על זמנו של הבית.

אתה יודע שהצעה דחופה לסדר-היום הנשיאות מאשרת בהנחה מוחלטת, ממש FOR GRANTED, מובנת מאליה, שיש קשר בין נושא ההצעה למה שייאמר. זה הייחוד של הצעה דחופה. באמת, בכל הכבוד והחברות, אני לא מוצא קשר בין הנושא הנדון ובין הדברים שאתה אומר.

יוסף בא-גד (מולדת):

אם יורשה לי, אני אסביר.

היו"ר ש' וייס:

ודאי שיורשה לך.

יוסף בא-גד (מולדת):

הקשר הוא זה: במדינה שמתנהלים בה מעצרים מינהליים, במדינה שבה חוסמים את רשות הדיבור לבני אדם, אז התוצאה היא לצד השני, כמו שהרמב"ם אומר: קיצוניות אחת מובילה לקיצוניות שנייה. ואז אין חופש דיבור, נאלצים להסתגר ולדבר, ואז השני רוצה להאזין בסתר ולקלוט מה מדברים. אם לא היו מעצרים מינהליים והיה חופש דיבור, לא היינו מגיעים לכל הדברים האלה. הרי זה הכול תוצאה – מישהו מאזין למישהו, מישהו מלשין על מישהו, מישהו בודק את מישהו. אדם הגון, אדם שקט, כפי שאמרו בטלוויזיה, הפועלים של קריית-שמונה אין להם בעיות עם האזנות סתר, רק לפוליטיקאים מסוימים.

לכן אני מבקש להסביר. יש קשר בין מעצרים מינהליים ובין הדברים האלה. כאשר "נשים בשחור" הפגינו במהלך האינתיפאדה, לא עשו מעצרים מינהליים. יש לי פה רשימה של 30 מקרים בעבר, שבהם אף פעם לא השתמשו במעצרים מינהליים ולא סתמו פיות לשמאל. כאשר היום, לגבי הימין, משתמשים במעצרים מינהליים, וזה הגיע לדרגות שמדינת ישראל מעולם לא ידעה כמותן, התוצאה היא האזנות סתר ומלחמות.

לכן אני פונה לשר המשפטים: החזר את המדינה לנורמליות שלה. הפסיקו את המעצרים המינהליים, שחררו את העצורים המינהליים, ואז אני בטוח שכולנו יחד נתמוך בחקיקה הזו, שלא לרדת לשפל של האזנות סתר.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת אריה גמליאל באותו נושא, ואחריו – חבר הכנסת האשם מחאמיד.

אריה גמליאל (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, פרשת האזנות הסתר, שנחשפה זה עתה, ההיקף העצום של האזנות בלתי חוקיות שנעשו לבכירים במערכת העיתון "מעריב" וליריבי המערכת ב"ידיעות אחרונות", ולא רק לבכירים במערכות העיתונים, אלא נעשו האזנות סתר גם לאישי ציבור, בהם רוני מילוא, ראש עיריית תל-אביב, וחברי הכנסת עובדיה עלי ויעקב שמאי.

במרכזה של הפרשה עומד העיתון "ידיעות אחרונות", והוא הגיע למצב שאין הוא יכול להכחיש את הקשר שלו לעניין, בטענה שעשה מעשים אלה כדי לגלות מדליפים, כפי שפורסם בעיתונים.

להערכתי, זהו רק אפס קצה של מערכת מסועפת ורחבה של האזנות סתר, הכוללת גם האזנות לפלאפונים ולפקסים.

והנה, רבותי, אנחנו מתבשרים היום על-ידי העיתון "מעריב", כי פרשת הציתותים לבכירים ב"מעריב" נמסרה לעיון הפרקליטות, ובימים הקרובים מתכונת המשטרה להעביר את החומר הרב שברשותה לעיון הפרקליטות.

אני מוכרח לומר לכם, רבותי חברי הכנסת, שאני בכלל מפקפק בכל העניין. אני סבור, שהפרשה הזאת תיגנז ותיעלם מן האופק. אין לי ספק ש"העיתון של המדינה", שהיה חוד החנית במאבק נגד ש"ס והביע במאמרים חוצבי להבות את דאגתו לשלטון החוק ודאגתו לאי-אכיפת החוק בעניינו של עוזרי אלי צוברי, וגם ערער על קולת עונשו, הצליח לכפות על כל המערכות הממשלתיות ללכת בקו שהוא מנחה.

היום עיתון זה ברוב צביעותו ממלא פיו מים ומטיח את הפרשה. ואכן, להערכתי, הוא יצליח לנווט את כל המערכות השלטוניות וייסתם הגולל על פרשה זו.

אומנם בעניין זה מעורב העיתון "מעריב", בתור צד שנפגע – – –

שאול יהלום (מפד"ל):

האזינו לשבעה מבכירי "ידיעות אחרונות".

אריה גמליאל (ש"ס):

יש שם מלחמה פנימית, והאזינו לאלה שלא בתוך המערכת. תקרא את המאמרים בעניין הזה ותראה. למעשה מי שעומד בראש המערכת הזאת, זה העיתון.

שאול יהלום (מפד"ל):

העיתון לא אמר את זה.

אריה גמליאל (ש"ס):

העיתון מודה לפחות בחלק מהדברים. אבל האזינו לאנשים שמחוץ למערכת.

היו"ר ש' וייס:

מי ייצג פה את העיתונות?

שאול יהלום (מפד"ל):

היציע.

היו"ר ש' וייס:

פה, במליאה?

אריה גמליאל (ש"ס):

העיתון "מעריב" מעורב בזה בתור צד שנפגע; גם חברי הכנסת יעקב שמאי ועובדיה עלי, והם אולי ימשיכו להיאבק למיצוי הדין ולגילוי העומדים מאחורי הפרשה. אך, כאמור, הפרשה הזאת לאט לאט תגווע ויימצאו גם ההסברים המתאימים לכך שהעניין נסגר באופן שנסגר.

והנה, כפי שכבר אמרתי, העניין הוגש לפרקליטות. אם כן, רבותי חברי הכנסת, אני מוכרח לספר לכם את סיפור אמינותה של הפרקליטות. אני הגשתי בכ"ח בתשרי שאילתא לשר המשפטים, בזו הלשון:

"שני מקרים של האזנות סתר לעיתונאים ידועים לי. האחד פורסם בהבלטה, המקרה של אלי צוברי והעיתונאי מוטי גילת, והשני לא מפורסם דיו, של העיתונאי יואב יצחק, והמאזין לו זאב לאופר, בעל משרד החקירות "שביק לאופר". במקרה של צוברי, נגזרו עליו שלושה חודשי מעצר ועל כך ערערה הפרקליטות. במקרה של לאופר – אף שהודה – נגזרו עליו חודשיים מאסר, שאותם יבצע בעבודות שירות. במקרה של צוברי עמדה התביעה על מאסר בפועל, ואילו במקרה של לאופר, אף שהודה, הגיעה התביעה לעסקת טיעון שבה הסתפקה בשלושה חודשי עבודות שירות.

"במקרה של צוברי נהגה הפרקליטות בחומרה מתוך טענה של 'תקדים' ו'הרתעה'. במקרה של לאופר נקטה קו לקולא. תחושה זו של איפה ואיפה באה לידי ביטוי גם בכתבה עיתונאית של מר משה גורלי, הרצופה בזה.

"אודה לכבודו אם ישיבני – מי קבע איך תנהג הפרקליטות במקרה גילת-צוברי ובמקרה לאופר, ומדוע בכל מקום ומקרה נהגו אחרת, מדוע האיפה והאיפה? מדוע כאן נעשתה עסקת טיעון וכאן ערערה הפרקליטות?"

אני מוכרח לצטט את התשובה של כבוד שר המשפטים. תשובה מאוד מלומדת, מאוד מחוכמת, איך אפשר בכל זאת לעשות איפה ואיפה למרות הכול. הפרקליטות עצמה מערערת, באותו זמן היא הולכת ועושה למישהו אחר עסקת טיעון.

תשובת שר המשפטים היא, שמי שעשתה את עסקת הטיעון עם מר לאופר זו התביעה של משטרת ישראל, שהיא ניהלה את התיק. לעומת זה, במקרה של צוברי, ניהלה את העניין פרקליטות המדינה. כן, מצאנו דרכים ויימצאו דרכים, שאם ירצו לסגור עניינים, ידעו איך לעשות זאת.

אני מציע לאלה שעשו את האזנות הסתר – אילו היו מכניסים איש ש"ס, כתרופה בתוך כל הפרשה הזאת, אולי היה העניין מתעורר יותר והיו מגיעים למיצוי הדין. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת האשם מחאמיד – באותו נושא. אחריו – חבר הכנסת יגאל ביבי, ואם הוא לא יהיה – חבר הכנסת עמנואל זיסמן.

האשם מחאמיד (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, אני חייב תחילה לתקן עיוות שנעשה פה בשמי.

היו"ר ש' וייס:

כן, מה קרה?

האשם מחאמיד (חד"ש):

כשהרב בא-גד אמר שהסכמתי שהוא ידבר לפני כדי להיות בברית מילה של אדם ששמו מרזל. אני אומנם אפשרתי זאת מטעמים אנושיים, אבל לא בגלל מרזל או גולדשטיין, ולא בגלל אף אחד.

היו"ר ש' וייס:

הוא אמר בהתחלה שזו ברית אברהם אבינו. בזה נפתור את הבעיה.

האשם מחאמיד (חד"ש):

כן, אבל לא מרזל. על כל פנים, אני לא חסיד של המשפט "אבות אכלו בוסר".

היו"ר ש' וייס:

טוב, קיבלנו את ההערה.

האשם מחאמיד (חד"ש):

בכל אופן, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר המשפטים, אני מברך על ההצעה של חבר הכנסת סילבן שלום. ההצעה במקומה, אף שכל כך הרבה גורמים נדרשו, בעוצמה כזו ובתהודה כזו, כאשר מדובר כמובן באליטות חברתיות, פוליטיות, כלכליות. כשמדברים על אנשים גדולים, צווארון לבן, כולם רצים לכנסת בהצעות חוק.

נכון שהפרטיות, גם שלהם, צריכה להישמר. נכון שיש לעקור את התופעה של חדירה לחייו של הפרט. קיימת תופעה, אדוני היושב-ראש, של חברות, משרדי חקירות, קבלנים אשר תפקידם הוא חיטוט בחיי האדם, ואולי מכירת המידע על הפרט לגורמים שונים. מכה של שחיתות, סחטנות, כי אין דין ואין דיין, שוק פרוע של סחטנות וסחיתות, תוך שימוש במכשור ובציוד הטכני המשוכלל ביותר המיובא ארצה באין מפריע. מלחמות בענפי המסחר, רשתות טלוויזיה, כבלים, אולי בין מפלגות, חברות, ולאן נגיע?

אי-אפשר לנהל שיחה, אדוני היושב-ראש, ואני שואל, מדוע אי-אפשר לנהל שיחת טלפון בלי שיהיו שותפים לשיחה? קווי הטלפון שלנו פרוצים וחשופים לכל אוזן, והשופטים, אדוני שר המשפטים, נוהגים להסתפק בעבודות שירות. זה מעניין מאוד, שבועות של עבודות שירות, ובשעתה אף נתנה המשטרה את ידה לעסקת טיעון שלפיה נשלח נאשם, שצותת לעיתונאי, לשבועות ספורים של עבודות שירות.

וכאשר מבדילים בין אלה שמזמינים האזנת סתר, אלה שמממנים אותם, לאלה שביצעו, והרי דינם חייב להיות אחד, כי כולם אחראים ושותפים לפשע הזה, ואם מבדילים ביניהם, למה יש לצפות?

בעיתונות נאמר, שהחוקרים הציעו לפרידן ולצור, בעלי "אג"ם חקירות", שהמשטרה תסגור להם את התיק אם יגלו את שם מזמין האזנות הסתר, ומעניין שהחברה דחתה את ההצעה מהסיבה שאם יחשפו את שם המזמין הם עלולים לפגוע בפרנסתם לטווח ארוך. כלומר, המשרד הזה ימשיך לפעול אף שגם בעבר נידונו בעליו לחודשיים עבודות שירות.

הפרטיות בסקטור הערבי, אדוני היושב-ראש, אולי אומר מלה על זה, מופרת כל יום, אדוני שר המשפטים, כל שעה, ובהיקף רחב עוד יותר. ציתות בנימוקים ביטחוניים, אדוני שר המשפטים, אני לא יודע מי מאתנו לא מצותת בנימוקים כאלה מטעמים שונים, שאיש מאתנו לא מבין אותם. אף אחד מאתנו לא מאמין בשום שיחת טלפון. כולנו חיים בפרנויה שמישהו מאזין. אני לא מבין מה ההצדקה בכל העניין הזה. אולי אין, אבל כולם רדופים בעניין הזה כבר 46 שנים.

הפרטיות בשדה התעופה, אדוני השר, הרי הפרטיות היא לא רק באוזניים, היא לא רק בשיחות טלפון, הפרטיות היא של הגוף שלי, של המכנסיים שלי, של הבגדים שמפשיטים ממני. הפשטת אנשים, חיפוש בגופם, חיטוט בגוף ורמיסת כבודם העצמי האנושי ללא כל סיבה, רק מפני שהם ערבים – ואני לא רוצה לדבר על הפגיעה הקולקטיבית של "מוות לערבים" שמשודרת כל יום בטלוויזיה, משודרת יפה מאוד בתקשורת, ואיש לא נוקף אצבע בנושא הזה.

היו"ר ש' וייס:

למה אתה מתכוון?

האשם מחאמיד (חד"ש):

מוות לערבים.

היו"ר ש' וייס:

לא שמעתי פשוט את המשפט האחרון.

האשם מחאמיד (חד"ש):

אבל אני לא רוצה להתייחס לאותו עניין קולקטיבי של פגיעה קולקטיבית, של "מוות לערבים", שהיא נגד החוק אבל אנשי החוק לא עושים דבר; אדוני השר לא עושה דבר, שר המשטרה לא עושה דבר. אני לא יודע מי צריך לעשות. שרת התקשורת נותנת לטלוויזיה לשדר את זה וכולם שומעים "מוות לערבים".

היו"ר ש' וייס:

זה נורא.

האשם מחאמיד (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, גם אלה שצותנו למפכ"ל לשעבר טרנר ולעיתונאי מרדכי גילת, גם הם נידונו לעבודות שירות בלבד; בבית-המשפט המחוזי במקרה זה, והפרקליטות ערערה ובית-המשפט העליון קיבל את הערעור ושלח את מרבית הנאשמים לכלא. המשטרה ומשרד המשפטים חייבים להנחות את הכפופים להם למצות את הדין עם העבריינים.

גורמים משטרתיים, על-פי ידיעה ב"הארץ" מ-17 באפריל מאת ראובן שפירא, טוענים שהמערכת המשפטית, נוצר הרושם שאיננה מזדרזת לשרש את בעיית ההאזנות; לפחות על-פי פסקי-הדין המקילים שהוטלו על העבריינים – או עבודות שירות, או 1,000 ש"ח, או על-תנאי.

המציאות כיום, אדוני היושב-ראש, מראה שתחום עיסוק זה פורח, העסקים מתרחבים, והם אינם יראים מהחוק ומהרשויות. אם העונשים הם כה קלים, הרי שהתרחבות העסקים האלה מובנת נוכח הרווחים הגדולים שיש למשרדי החקירות ולקבלני ציתותים מעסקם הפלילי והעונשים הקלים שהם מקבלים במקרים הנדירים שבהם הם נתפסים. ולכן כדאי להם שלא להסגיר את מזמיני הציתותים כדי שלא יפגעו בפרנסתם. זה מכרה זהב לאותם פושעים עבריינים, ואם הם לא נענשים כפי שצריך, מדוע ולמה יפסיקו את העסקים הרווחיים הללו?

ולבסוף, גברתי היושבת-ראש, לדעתי על "בזק" ומשרד התקשורת לחפש איזו דרך לאיתור האזנות סתר כשירות לאזרח. על הרשויות המופקדות על החוק ואכיפתו לטפל בדחיפות בהאזנות הסתר. על המשטרה להקצות כוח אדם לחקירתן ולא להשהות את הטיפול בהגשת כתבי אישום. לכן, המשטרה ומשרד המשפטים חייבים להקדיש את מירב האמצעים על מנת לאתר את העבריינים ולהעמידם לדין, לשפוט אותם לא לחודשיים עבודות שירות, או על-תנאי, או 1,000 ש"ח.

יש לסגור לאלתר אותם משרדים שמהווים מוקד להאזנות, לשחיתות ולפגיעה באנשים, באזרחים תמימים. חייבים לשים קץ לפשע חמור זה. תודה רבה, גברתי.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת האשם מחאמיד. אני מזמינה את חבר הכנסת יגאל ביבי. אחריו – חבר הכנסת עמנואל זיסמן.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, מכובדי שר המשפטים, ההתפתחויות הטכנולוגיות בדורנו גורמות ומסייעות להידבר ולהתכתב בפקסימיליה בזמן אמת גם עם אדם הנמצא במרחקים. אבל אותה טכנולוגיה מאפשרת במאמץ לא גדול להאזין לדברי אחרים, גם אם דבריהם לא יועדו לאוזניו של המאזין.

האזנות סתר נעשות בפועל לצרכים פוליטיים, מסחריים, ריגול תעשייתי. לכן, כל מערכות החוק במדינות המערב רואות בהאזנות סתר לדברי הזולת, בניגוד לרצונו, מעשה פלילי הראוי לעונש.

לכן, גם כדי שלא לעודד ולא לתת פרס לאלה שפוגעים בחופש הפרט, החליטו מדינות רבות ובתוכן מדינת ישראל, שהאזנות סתר לא תתקבלנה כראיות בבית-המשפט, אלא במקרים יוצאי דופן.

גם חוקי התורה רואים בהאזנות סתר עבירות חמורות, וכל שנאמר על לשון הרע ורכילות חל גם עליהן.

גם רבנו גרשום מאור הגולה הטיל חרם על אלה שחודרים לחיי הפרט וקוראים את מכתביו שלא מדעתו.

אריה גמליאל (ש"ס):

אין חרם דרבנו גרשום על מכתבים.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אין חרם דרבנו גרשום על מכתבים?

אריה גמליאל (ש"ס):

יש אנשים שלא קיבלו את חרם דרבנו גרשום – התימנים. שאלה של מציאות.

יגאל ביבי (מפד"ל):

התימנים. בגלל זה יש תימנים שמצותתים?

אריה גמליאל (ש"ס):

יגאל ביבי (מפד"ל):

חבר הכנסת הרב גמליאל, אם אחינו האשכנזים חוקקו כמה דברים טובים, אז יש לנו פרינציפ שלא לקבל?

אריה גמליאל (ש"ס):

שאלה של מציאות. כמו חוקי הפסח – מי שקיבל על עצמו קיבל ומי שלא – לא – – –

יגאל ביבי (מפד"ל):

אני מבין את ההיתר שלך שניתן לפעמים. את חוקי המדינה קיבלת על עצמך, חבר הכנסת הרב גמליאל?

אריה גמליאל (ש"ס):

כן.

יגאל ביבי (מפד"ל):

חבר הכנסת גמליאל, אני מצטט פה אחד מהפוסקים הגדולים כדי לחזק את חוקי המדינה, לתת צביון יהודי עקרוני לחוקי המדינה. מילא, את רבנו גרשום אתה לא מקבל, אבל את חוקי המדינה?

אריה גמליאל (ש"ס):

לא דיברתי על חוקי המדינה. דיברתי על ההלכה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אני אומר לך שיש הלכה שאסור לצותת, לפי רבנו גרשום ועוד רבנים אחרים. אני רוצה לומר לך שיש הלכות רבות, ואני פשוט לא רוצה להלאות אותך בציטוטים. יש לי כאן מאמר שלם על הנושא הזה של רבנים ספרדים. אומנם לא שמעתי שרבנים תימנים פסקו בעניין של האזנות סתר, הרי לא היו בזמנם מכשירי טלפון. נובע מהיזק ראייה, אחד המזיקים, ומקישים את זה ומוכיחים. יש הוכחות רבות. כך שלפי ההלכה, אדוני הרב, אני לא יודע, אולי אתה הרב היחיד בעולם שפוסק שהאזנת סתר היא לא עבירה לפי חוקי התורה.

אריה גמליאל (ש"ס):

לא. אם יש תועלת, אם יש נזק, אם אתה רואה פשע מול העיניים אתה חייב לגלות את הפשע. אם אתה שומע שמישהו רוצה לרצוח ואתה מאזין לו – לפי התורה מצווה לעשות את זה – – –

יגאל ביבי (מפד"ל):

אתה אומר שזו מצווה הבאה בעבירה. לעשות עבירה כדי לעשות מצווה.

אריה גמליאל (ש"ס):

זו לא עבירה – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת גמליאל, בבקשה להפסיק.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אני מבין מחבר הכנסת הנכבד היושב כאן שכל ההאזנות – אם צותנו למכשיר של חבר הכנסת יהלום וגילו את המכתבים שלו, עכשיו אני מבין שאתה מוציא היתר ואתה אומר, בטח חבר הכנסת יהלום חשב עלינו משהו ואנחנו צריכים לעקוב אחריו ולצותת לו ולקחת את הפקסימיליה שלו. אין לדבר סוף.

אריה גמליאל (ש"ס):

לא.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אתה רוצה שכל אחד יקבע את הדין. כל אחד יחשוב: מישהו אולי יעשה לי משהו אז אני אתחיל לעשות.

אריה גמליאל (ש"ס):

אין לנו שום כוונה לעשות זאת.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת גמליאל, יש גבול, אני מבקשת.

יגאל ביבי (מפד"ל):

זה מסוכן מאוד מה שאמרת, מסוכן מאוד. לא זו הדרך. אפשר להגיע לאדם בהרבה דרכים אחרות, אבל לא צריך להיכנס לחיי המשפחה ולהחליט לצותת ולמנוע את הפרטיות של האדם. אני מתפלא עליך.

אריה גמליאל (ש"ס):

זה ברור שאסור.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מציעה להפסיק עם זה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

חבר הכנסת הרב גמליאל, אומרים גם שטעם החרם של רבנו גרשום הוא משום "ואהבת לרעך כמוך", בין השאר. אתה לא אוהב שייכנסו לפרטיות שלך, אל תיכנס לפרטיות של אחרים. וגם משום "לא תלך רכיל בעמך". חכמינו גזרו שאדם לא ישמע שיחה של מישהו אחר, כל שכן שיחדור לפרטיות של האחר. יש גם עניין של גנבת דעת הבריות. כל אלה הן אמות מוסר שאנחנו צריכים להתגאות בהן ולהדגיש אותן, הרב גמליאל.

לדעתי, הנושא ילך ויחמיר. ככל שמשתכללים המכשירים כך גם משתכללים אמצעי הציתות. זהו סוג אלימות מסוכן ביותר, משחית ביותר, שיכול לגרום נזקים מוסריים, כלכליים וחברתיים חמורים.

יש מחדל חמור באכיפת חוק האזנות הסתר וחוק הגנת הפרטיות. לצערנו, במציאות של הפסיקה בשנים האחרונות, לא גזרו השופטים עד היום עונשים מרתיעים, ואף שהחוק מתיר שלוש שנות מאסר הם הסתפקו בדרך כלל בעבודות שירות. אפשר לומר שהתביעה אפילו אינה מערערת על העונשים, פרט לערעור אחד שהרב גמליאל יודע אותו.

לכן, אני חושב שצריך לחוקק עונשי מינימום שיכריחו את בית-המשפט לגזור מאסר בפועל. המערכת המשפטית על כל שלוחותיה צריכה לדעת, שההרתעה בעניין זה חשובה ביותר, לפני שהסכר ייפרץ.

יש לחוקק מייד תיקון לחוק האזנות סתר, כך שכל האזנה, ובכללה ציתות לתשדירי פקס, פלאפון, חדירה למחשב אישי – דבר שלצערנו נעשה גם בכנסת – תסתיים בעונש מתאים.

חבר הכנסת סילבן שלום מציע גם תיקון בחוק החוקרים הפרטיים, ולפיו תשלול ועדת משמעת לצמיתות רשיון של חוקר שהורשע בהאזנת סתר. אני מצטרף להמלצה הזאת בחוק. אני חושב, שחשוב שאדם שחוקר, שעוסק בדברים כאלה, ידיו לפחות תהיינה נקיות והוא ישמור על החוק.

האשם מחאמיד (חד"ש):

גם משרד.

יגאל ביבי (מפד"ל):

משרד, חוקר.

בארצות-הברית פרש נשיא בשל האזנה למפלגה יריבה. חשוב לאמץ נורמות שלטוניות טובות שנהוגות בחלק מהמדינות המתוקנות בעולם.

ההאזנות האחרונות שהיו לבכירים בעיתונים "מעריב" ו"ידיעות אחרונות" וכן לנבחרי ציבור הן תופעה חמורה ביותר. יש לעשות כל מאמץ לגלות לא רק את השליחים לדבר עבירה אלא גם את שולחיהם.

נראה לי כי יש לאסור בחוק מכירת מכשירי האזנה ולמנוע את ייבואם. כשם שעל נשיאת נשק יש לקבל רשיון, כך גם יש לאסור גישה למכשירי ציתות והאזנה ורכישה חופשית שלהם.

אני פונה לשר המשפטים ודורש שייעשה כל מאמץ על-ידי כל הגורמים המשפטיים לעשות הכול כדי למנוע את התופעה המבישה שהחברה שלנו, במסגרת האלימות הגואה בה – הכניסה אלימות מזן חדש. אם לא נעשה כן, ולא נעמוד בפרץ, הדבר יכרסם בלבה של החברה שלנו.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יגאל ביבי. אני מזמינה את חבר הכנסת עמנואל זיסמן, בבקשה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר המשפטים, חברי הכנסת, לפי דעתי נשיאות הכנסת היתה צריכה לקבוע את הדיון הזה לפני הדיון בהצעת החוק. יושב-ראש הכנסת ניסה לבקש משר המשפטים שהוא ישיב על הכול. אין חדש תחת השמש בפרשת האזנות הסתר בימים האחרונים. חבל שחבר הכנסת סילבן שלום איננו באולם.

לימור לבנת (הליכוד):

הוא בודק את הציתותים.

עמנואל זיסמן (העבודה):

למרבה הצער, הוא לא הקורבן הראשון ולא האחרון להאזנות האלה. העיתונות עצמה דיווחה פעמים רבות על פרשיות אלה. וכפי שאני אראה בהמשך, גם בתגובותיו של חבר הכנסת שלום אין חדש. זו לא הצעה ראשונה וגם לא אחרונה שתועלה, כנראה.

לעניות דעתי, חבר הכנסת שלום, אני לא בטוח שבהצעה זו אתה פותר את הבעיות המרכזיות, ולכן אני חושב שגם מה שביקש שר המשפטים – המתנה של חודש, על מנת להגיש הצעת חוק, לא בחוק בלבד נוכל להיאבק בתופעה הקשה והחמורה הזאת.

מה משותף לכל הפרשיות הללו? ראשית אני רוצה לציין ולהדגיש מעבר לכל ספק, כי בכל מקרה האזנה לגופו נפגעת זכותו האלמנטרית של האדם המצותת לפרטיות ולצנעה, וכתוצאה מכך נפגעת גם חירותו. כל זה קורה בניגוד לאחד החוקים החשובים ביותר שהעבירה הכנסת השלוש-עשרה, אדוני שר המשפטים, חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, שנועד, כפי שמזכיר סעיף 7: "לשמור על פרטיות וצנעת הפרט". חוק זה, ולא רק החוק הזה, העברת בזמן האחרון במסגרת עיגון ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. זה גם בניגוד לחוק הגנת הפרטיות מ-1981, שרואה בהאזנה אסורה על-פי החוק פגיעה בפרטיות.

מה היא, אם כן, הנקודה המרכזית? הנקודה המרכזית היא קולת העונשים המוטלים על הנאשמים בהפרת חוקים, כפי שכתבו על כך כבר ב-23 באוגוסט 1993 שופטי בית-המשפט העליון בפסק-דינם לשלושת המעורבים המרכזיים בפרשת האזנות הסתר לעיתונאי מרדכי גילת. כבר אז מתחו השופטים ביקורת נוקבת על היחס הסלחני והעונשים הקלים שנגזרו עליהם בבית-המשפט המחוזי בתל-אביב, ובסיום פסק-הדין הם כתבו: "נפרסה בפנינו תמונה של קשר מסועף להאזין לשיחותיהם של אחרים בצורה המהווה פריצה פלילית וזדונית לרשותו של אחר, כדי להתחקות אחר מעשיו. התופעה שנגלתה לעינינו מצביעה על עבריינות מאורגנת ומתוככמת שצריך להיות בה כדי להדאיג". השופטים טענו, כי מעשים אלה מחייבים נקיטת עונשים משמעותיים כדי לנסות לשרש תופעה זו בעודה באבה. השופטים הזהירו: "אם לא נעשה כן, יהפכו תופעות שנתגלו לפני שנים בארצות-הברית תדירות ומקובלות גם אצלנו"; 23 באוגוסט 1993.

למען האמת, אני מסופק אם נצליח לשרש את התופעה, שהרי אפילו שופטי בית-המשפט העליון עצמם לא גזרו עונש חמור דיו על הנאשמים, וזאת הבעיה – לא רק בשינוי החוק. אני לא נגד שינוי חוק.

אתה יודע, אדוני שר המשפטים, וגם חבר הכנסת שלום, שאחד הסימפטומים לחוסר המעש בתחום הענישה הוא עזות המצח של מתקיני האזנות הסתר, כפי שאני קורא בעיתון. אחד החשודים, רפי פרידן, אומר: "מקסימום אשב במעצר 90 יום, אבל לא אפתח את הפה". למה? משום שהוא יודע כי

הענישה הקבועה בחוק האזנת סתר מ-1979, בסעיף 2, אומרת כי "המאזין האזנת סתר שלא על-פי היתר כדון, דינו – מאסר שלוש שנים". אדון רפי פרידן יודע על סמך העבר כי הסיכויים שהוא ירצה מאסר בפועל קלושים, ושכר הטרחה בעבור הלויאליות שלו יגדל לאין שיעור.

לי ברור ואין לי ספק שבית-המשפט חייב לתת את דעתו על כך ולהעניש בצורה כזאת שהלויאליות הזאת לא תשתלם לאיש כלל.

סילבן שלום (הליכוד):

העונש שאותו איש צפוי לו הוא לא שלוש שנים אלא רק שנה. שלוש שנים – זה למי שהזמין את האזנת הסתר ועשה שימוש בה. המתקין יושב רק שנה, וזאת כל הבעיה. המתקין יושב חודשיים עם עבודות שירות, יושב חודשיים בבית-סוהר, ולכן הוא לעולם לא יגלה, לכן אין שום סיבה שהוא יגלה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אני גם מתפלא על שר המשטרה מר משה שחל שטען: "למשטרה ידוע זה שנים על 'אג"ם חקירות' כמי שעוסקים בביצוע האזנות סתר". אני שואל, היה ידוע? ידוע כמה שנים? אז למה לא ננקטו צעדים נגדם כבר קודם לכן? אני יודע את התשובה של כל שרי המשטרה: יש לנו כוח אדם, אלה הפעילויות, יש סדרי עדיפויות – – –

אריה גמליאל (ש"ס):

ויש איפה ואיפה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אנחנו מחוקקים חוקים כדי לשמור על כבודו וחירותו של האדם.

זה שנים דנים משפטים וקרימינולוגים ואחרים העוסקים בתורת הענישה, שנתנו דעתם להצעתך, בהחמרת הענישה, חבר הכנסת סילבן שלום. כבר קודם לכן טענו שענישה חמורה – א. מובילה לעליית מחירים; ב. גורמת לכניסתם של גורמים פליליים מאורגנים ונועזים יותר; ג. מביאה להפקת רווחים גדולים המניעים פעולות פליליות מגוונות יותר, וזה מוכר לנו בעיקר בתחום המסחר בסמים קשים. כך קרה גם בתקופת היובש בארצות-הברית בתחום המשקאות האלכוהוליים.

לכן אני חוזר ומדגיש, שכל מה שצריך, אדוני שר המשפטים, הוא שבתי-המשפט יגזרו על המצותנים והמקליטים את העונש הנקוב בחוק, ובזה יהיה די בשביל להרתיע אותם ולצמצם את התופעה. ראוי שהשופטים לא יסתפקו בעבודות שירות, שהתביעה, אדוני שר המשפטים, ואתה ממונה בצורה זו או

אחרת על התביעה, חייבת לערער על קולת העונשים בכל פעם שצריך, והעיקר הוא שראשי הרשות המבצעת והשיפוטית ינחו את הכפופים להם לנהוג במלוא חומרת הדין עם העוברים על החוק.

לסיום, גברתי היושבת-ראש, כבר למעלה מחצי שנה אנחנו שומעים על חוק האזנת הסתר של השר ליבאי, שאמור להגן על האזרחים ועל פרטיותם, ובין היתר מציין את ההגבלות הצפויות, ואני למד מן העיתונות שייכנס גם איסור להאזין למכשירי קשר אלחוטי. למה אני מזכיר זאת, כי כיום יש מציאות אבסורדית. אותם עיתונים גדולים שטוענים שמאזינים לאנשיהם, ואני לא יודע אם "מעריב" מאזין ל"ידיעות אחרונות" או "ידיעות" ל"ידיעות" או "מעריב" לעצמו או ההיפך, אבל דבר אחד ברור לי, שהם עצמם נמצאים בהאזנה מתמדת לרשתות הקשר של המשטרה, צה"ל ואמצעי חירום נוספים, וזה לא בסדר – אתה תסכים אתי, חבר הכנסת סילבן שלום.

עד היום אני לא מבין כיצד הדבר לא נמנע מהם. מי אחראי לכך? חבר הכנסת גמליאל סיפר לי משהו שהוא יאמר אותו בעצמו על אחד העיתונים, מה יש לו באחד המקומות הקרובים פה, בסביבות ירושלים. האומנם עוצמתם וכוחם רבים עד כדי כך שאי-אפשר לטפל בזה, אדוני שר המשפטים? אני מקווה מאוד שאקבל תשובה על שאלה זאת.

כשם שהשר שחל טען השבוע שהעיתונאים צריכים להיות חסויים ולא חשופים לכל מי שרוצה לצותת לשיחותיהם, אני מצפה שגם עורכי העיתונים הגדולים, חבל שנציג העיתון הגדול ביותר איננו ביצע, ינהגו בהתאם ויפסיקו עם הציתותים לקשר המשטרה והצה"ל.

היו"ר י' עזרני:

תודה רבה לחבר הכנסת זיסמן. בבקשה, אדוני השר יתייחס לכל הדוברים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, האזנת סתר בלתי חוקית היא, ואכן זו תופעה חמורה שהחוק אוסר אותה במפורש, לרבות איסור עשיית כל שימוש בחומר שהושג בדרך של האזנת סתר שלא כדין. האזנת סתר מוגדרת גם בחוק הגנת הפרטיות כאחת מדרכי הפגיעה בפרטיות, והפרטיות היא, כיום, זכות יסוד, כפי שהוזכר כאן, גם לפי חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, הקובע בסעיף 7: "כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו, ואין פוגעים בסוד-שיחו של אדם, בכתביו או ברשומותיו". מתוך תפיסה זו, המעמידה את הזכות לסוד-שיח כזכות יסוד, יזם משרד המשפטים בחינה מחדש של חוק האזנת סתר והציע שורה ארוכה של תיקונים לאחר לימוד הניסיון שהצטבר בהפעלת החוק, לימוד פסקי-דין שניתנו בנושא, ובהפקת לקחים והביקורת של מבקרת המדינה על הטיפול בהאזנות סתר במשטרת ישראל.

לתיקונים הוקדשה עבודה רבה, מתוך הקושי הערכי לגבש את נקודת האיזון הראויה בין הזכות לפרטיות ולסוד-שיח לבין החובה למנוע עבירות, לגלות עבריינים ולשמור על ביטחון המדינה. בזמן הקרוב ביותר תניח הממשלה על שולחן הכנסת את הצעת התיקון המקיפה שלה בנושא זה.

במסגרת רפורמה זו אנו שוקלים, בין השאר, הגבלת האפשרות להתיר האזנות לעבירות של פשע בלבד; אנחנו שוקלים את ההצעה ליתן פומבי להיקף ההאזנות במישור האזרחי למניעת עבירות ולגילוי עבריינים; וכן, למען הסר ספק, מתן אפשרות ליועץ המשפטי לממשלה ולפרקליט המדינה לעשות שימוש בחומר שהושג מתוך האזנה לצורך העמדה לדין בעבירה של האזנת הסתר עצמה.

לעניין החמרת העונשים, ניתן לשקול החמרה מסוימת, למשל לגבי התקנת מכשירי ההאזנה, כפי שהוצע כאן. אבל מצד שני, צריך גם להיזהר שלא להפריז בחומרה, כדי שלא תיראה עבירה זו כעולה בחומרתה על עבירות שהכול מסכימים כאן שהן חמורות ביותר.

רבותי חברי הכנסת, אנחנו נתקלים לא אחת ביוזמות חקיקה המציעות החמרה בענישה בשל תופעות מסוימות, בייחוד כאשר מתגלה תופעה עבריינית מסוימת. אבל צריך להבחין בין מצב שבו בתי- המשפט כבר ממצים את העונשים המרביים הקבועים בחוק ורומזים שאין די בכך, או שאנחנו מרגישים שהם מוגבלים בעונש מרבי, ואם לא כן היו נותנים יותר, לבין מצב שרמת הענישה עוד לא הגיעה לרמת העונשים הקבועים בחוק.

כרגע נראה, ועל כך התריעו חברי הכנסת הנכבדים, שהעונשים, פסקי-הדין, הם חלק קטן ביותר באופן יחסי מהעונש המרבי הקבוע כבר היום בחוק.

לכן, אנחנו לא מעוניינים להגדיל את הפער בין הנורמה החקוקה לבין הנורמה הפסוקה, אלא אנחנו מבקשים להביא לכך שהציבור כולו יראה את האזנת הסתר כתופעה חמורה ביותר שהמחוקק מנחה את התביעה ואת השופטים להתייחס אליה ביתר חומרה.

סיכומו של דבר, לעניין הענישה, אנחנו אכן שוקלים להציע החמרת הענישה, כדי לאותת לבתי- המשפט על החומרה שאנו מייחסים כיום לעבירות האזנת סתר. אבל הכול ייעשה במידה וללא היסחפות.

המדיניות של התביעה הכללית וההגנה שניתנה בפרקליטות הן לראות בחומרה רבה עבירות של האזנת סתר שלא כדין. בעקבות מקרה אחד, שבו הגיעה תובעת משטרתית לעסקת טיעון בניגוד להנחיות היועץ המשפטי לממשלה – ומקרה זה הוזכר כאן היום על-ידי חבר הכנסת גמליאל הנכבד – הנחתה פרקליטת המדינה, שבעבירות אלה הגשת כתב האישום וניהול התביעה ייעשו אך ורק על-ידי הפרקליטות. זאת מתוך רצון להגיע למדיניות תביעה אחידה וחמורה ומתוך ניסיון להביא לידי ענישה חמורה יותר בפועל.

אריה גמליאל (ש"ס):

מעניין שכאשר זה קשור בש"ס, זה לא קורה לעולם שמגיעים לעסקת טיעון או למשהו כזה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אתה, אדוני, אמרת, ואני כבר השבתי באותו זמן שביקשת זאת, שאבדוק אותם דברים, והבדיקה העלתה שעסקת טיעון אחת נעשתה על-ידי התביעה שבאחריות משטרת ישראל ואילו העונש שהתבקש במקרה אחר התבקש על-ידי פרקליטות המדינה. אדוני העיר בצדק שלכאורה נראה כאן מהתוצאה שאין המדיניות אחידה, או אדוני בוודאי התבטא בלשון "אפליה".

מכיוון שאדוני מעיר הערות, ואני כן לוקח לתשומת הלב, ואני כן מפנה את השאלות פנימה לתוך המשרד או המשרדים הנוגעים בדבר, וזו חובתי כשאדוני שואל זאת, לכן אני גם אומר שהוסקה מכך מסקנה מסוימת. ודאי שאם רשויות שונות מטפלות, ייתכן שתהיה להן מדיניות שונה, ואחר-כך אדוני כנציג הציבור שואל: הייתכן? לכן, הוסקו כאן מסקנות מסוימות, ולא אכנס לפרטים כי לא זה המקום.

חבר הכנסת בא-גד שאל אותי מדוע לא נעצרו אנשים מסוימים במעצרים מינהליים בתקופה שהתנהלה מלחמת "שלום הגליל". הוא הרי יודע שלא אני הייתי אז השר הממונה, ולא היועץ המשפטי לממשלה הנוכחי כיהן אז. לכן נראה לי ששאלות אלה כבר עבר זמנן והן יותר נחלת ההיסטוריה.

לגבי טענתו, שאילו היה חופש דיבור רב יותר, לא היה מקום למעצרים מינהליים, אני יודע שהוא בוודאי מייצג השקפה שבאה בביקורת על המעצרים המינהליים של כמה ישראלים לאחרונה. אבל אני חושב שיש במדינה חופש דיבור נרחב וכי ערכי הדמוקרטיה נשמרים. אבל דיבור, שהוא נראה למי שמוסמך לכך, היועץ המשפטי לממשלה, כדבר הסתה להרוג בני אדם, או דיבורים חריגים בחומרתם, עם כל ההבלגה וכל הכבוד לחופש הדיבור, הם בוודאי עילה לפעולה מסוימת, שאם לא כן יהיה הכול הפקר.

חבר הכנסת גמליאל, כבר ניסיתי להשיב בדברי קודם באשר לטענתו על איפה ואיפה.

חבר הכנסת האשם מחאמיד, במקרים שאני קורא שניתן עונש חריג לקולא, אני שואל את הפרקליטות: האם אתם שקלתם את הערעור, ומה היו הנימוקים? כך שמוטב להביא לתשומת לבי מקרים מסוימים, שכן אז אני יכול גם להתערב ולבדוק בשם חבר הכנסת המתעניין או בשם הציבור שהוא מייצג, אבל על טענות כלליות קשה להשיב.

אומר רק זאת: לי נראה שעד לא מזמן נראה היה שתופעות של האזנת סתר כשהן מבוצעות כעבירה הן די חריגות. לאט לאט הסתבר שהתופעה נפוצה הרבה יותר ממה שחשבנו, ולאחרונה גילינו מקרים, או פרסמו בעיתונות מקרים שבוודאי קוראים לתגובה נמרצת, כמו זו של חבר הכנסת סילבן שלום וחברי הכנסת הנכבדים האחרים לאחר מכן.

לכן, ודאי הוא שהתביעה בוחנת את עמדתה, וכפי שאתם רואים גם המחוקק וגם הממשלה בודקים זאת.

אמרתי שבקרוב אביא הצעה ממשלתית שתצטרף להצעות החוק הפרטיות. יש לאפשר לוועדת החוקה להתעמק בנושא ולהביא לשינוי נורמטיבי במצב.

חבר הכנסת זיסמן, ראויים היו דברייך להישמע. מה שאני אעשה, אני פשוט אעביר את דברייך כפי שהם לפרקליטת המדינה ולנשיא בית-המשפט העליון.

אני מודה לכם מאוד. מבחינתי, אני מוכן לכל בקשה, אבל אולי נכון הוא להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט. כאשר היושב-ראש יחשוב או אתם חברי הכנסת תחשבו שיש מקום לקיים דיון נוסף, הוא יעשה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. תודה רבה לכם.

היו"ר י' עזרן:

תודה רבה, אדוני השר.

אנו עוברים להצבעה. מה הצעת, אדוני השר?

שר המשפטים ד' ליבאי:

להעביר לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר י' עזרן:

תודה. חבר הכנסת גמליאל, האם אתה מסכים להצעת השר?

אריה גמליאל (ש"ס):

מסכים.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת האשם מחאמיד?

האשם מחאמיד (חד"ש):

מסכים.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת יגאל ביבי?

יגאל ביבי (מפד"ל):

מסכים.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת עמנואל זיסמן?

עמנואל זיסמן (העבודה):

מסכים.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת יוסף בא-גד לא נמצא פה. הוא נמצא בברית דם המילה.

לכן, נסתפק בהיעדרותו ונעבור להצבעה.

קריאה:

הוא מסכים.

היו"ר י' עזרן:

הוא מסכים? תודה.

מי בעד – – –

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני ביקשתי להגיש הצעה אחרת.

היו"ר י' עזרן:

אני עכשיו בתהליך ההצבעה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אבל אני נרשמתי.

היו"ר י' עזרן:

אם נרשמתי, בבקשה, אדוני.

חבר הכנסת ויינשטיין מבקש להסיר את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת יוסף בא-גד.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני האזנתי בקפידה לדבריהם הנבונים של חברי הכנסת.

אני מבקש רק להדגיש, שיש צד נוסף בסוגיה הזאת, וזה הנזק הרב שנגרם במשק ליזמים כתוצאה מהאזנות סתר.

רבים רוקמים עסקות במשך חודשים, דנים, מוציאים כספים, יש להם רעיונות כלכליים, והנה באות האזנות סתר למכביר וכתוצאה מהן העסקות הללו נגנבות מהיזמים, הרעיונות נגנבים, והמשק הפרטי של אותם אנשים נמצא מפסיד.

לכן, אני חושב שיש לתת את הדעת, גם בחוקים שיובאו אלינו וגם בדיונים ובדעת הציבור לסוגיה הזאת, שאיננה חריפה פחות.

היו"ר י' עזרן:

ואדוני מבקש, אם כן?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני מבקש להסיר את הצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת בא-גד.

היו"ר י' עזרן:

תודה. הרי, לצערי הרב, הם מקיימים דברי דוד המלך: צאו והתפרנסו זה מזה.

ובכן, אנחנו עוברים עכשיו להצבעה. מי בעד העברת הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט, כהצעת השר והמציעים? מי בעד ההצעה להסיר?

הצבעה מס' 9

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 12

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

12 בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני קובע שהצעה זו תידון בוועדת החוקה, חוק ומשפט. תודה לחברי הכנסת.

הצעות לסדר-היום

שביתת רעב של משפחות השבויים והנעדרים

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים כעת לנושא הבא: שביתת רעב של משפחות השבויים והנעדרים, הצעות לסדר-היום של חברי הכנסת א' קהלני, ר' זאבי, ל' לבנת, ש' יהלום ומ' פרוש, ומספריהן – 3812, 3809, 3802, 3818 ו-3826. ראשון הדוברים, חבר הכנסת אביגדור קהלני, בבקשה.

שאלו יהלום (מפד"ל):

מי ישיב?

היו"ר י' עזרן:

ישיב סגן שר הביטחון.

חבר הכנסת קהלני יביא את הצעתו במסגרת שבע דקות. אני רק אומר את הקו.

אביגדור קהלני (העבודה):

למה אתה מאיים עלי כבר מהתחלה, אדוני היושב-ראש?

היו"ר י' עזרן:

לא, חלילה; להיפך. אנחנו רוצים לשמוע את כל שיש לך לומר, ואדוני יודע איך לתמצת.

אביגדור קהלני (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נמצאות כאן כרגע בינינו משפחות של הנעדרים, ואני שמח שהכנסת מצאה לנכון להעלות על סדר-יומה את נושא הנעדרים. אני עומד כאן בחיל וברעדה ומדבר על אחד הדברים המקודשים ביותר שעליהם גדלתי – שאין להשאיר חיילים בשדה הקרב ויש להביא אותם חזרה הביתה.

משפחות יקרות, לבנו ולב העם כולו אתכן. אתם עוברים ימים קשים מנשוא. אין כאב גדול מחוסר ידיעה, מסימן השאלה המתמיד, מתחושת הייאוש והתקווה המשמשים בערבוביה. אנו נושאים תפילה מדי יום ביומו כי תזכו לראות בניכם שבים לגבולם, שבים הביתה. אני יודע כי אין בכך נחמה, אך דעו לכם, כי באשר תלכו נלך, באשר פניכם מועדות, שם גם פנינו. אנחנו חשים שותפות אמת עם כאבכם ותקוותיכם.

יש שישה נעדרים שאנחנו מטפלים בהם, שלושה מקרב סולטן-יעקוב, שנעדרים מ-11 ביוני 1982, והם – צבי פלדמן, זכריה באומל ויהודה כץ, ועוד שלושה שנעדרים מתקופה מאוחרת יותר: רחמים אלשיך, יוסף פינק ורון ארד – כולם בלבנון.

הייתי שותף למלחמה בלבנון והייתי שותף למלחמות אחרות שבהן היה חשש שנשאר אנשים בשטח. חיילים יצאו למלחמה כדי להגן על מדינת ישראל, מתוך חירוף נפש; בחורים עם חלומות, תקוות ושאיפות. צה"ל חרט על דגלו באותיות קידוש לבנה כי חיילים לא מפקירים בשטח לעולם. צה"ל והגורמים המדיניים ראו תמיד חובה ראשונה במעלה לקרוע שמים וארץ כדי להשיב את הבנים האובדים לבתיהם; אם, למרבית הצער, בארונות קבורה, ואם מחייכים, לחיק משפחותיהם. לא אחת שילמנו מחיר כבד על מנת להשיב שבויים. בכל הסדר מדיני, הפסקות אש וכדומה, תמיד הוסדר במסגרת ההסכם נושא השבויים והנעדרים. כך נהגנו כעם הרואה בערך החיים ובמצוות פדיון שבויים ערך עליון ומקודש. אין כל סיבה כי נסטה ממנהגנו ומהחובה המוסרית, ההומנית והדתית המוטלת על כתפיו.

אני זוכר שבמלחמת יום הכיפורים, באחד הקרבות, כשעזבנו את השטח, נשאר טנק אחד מהיחידה שלי עם הרוג בפנים, וידעתי שאני עלול להשאיר את האדם הזה ולא נגיע אליו. יזמתי, ביוזמתי, התקפה חוזרת על השטח והוצאתי את הטנק ואת האדם שנשאר, חייל שלי שנשאר הרוג. חילצנו אותו, ורק אחרי שחילצנו אותו נרגעתי. לקחתי גדוד שלם והסתערתי כדי להוציא אותו. ידעתי את מחיר הכאב לאחר מכן.

אני יודע מה היה בקרב סולטן-יעקוב, קרב קשה מאוד, קרב מסובך, מורכב. הרבה חקירות, הרבה בדיקות עשינו על הקרב הזה, נותרו עד היום הרבה סימני שאלה, ואנחנו מטפלים כרגע בסוגיה, איך להשיב אותם נעדרים בקרב הזה, ובעצם אין לנו פירור של מידע, אולי לא יותר מאשר חצי דיסקית.

שר החוץ הצרפתי, אלן ז'ופה, אמר בפברואר השנה בביקורו בארץ, כי האחריות לשלושת הנעדרים מסולטן-יעקוב מתחלפת מדי פעם בפעם בין אירן, סוריה והמחבלים. עם הגורם הראשון אין לנו שיג ושיח, אולם עם סוריה ואש"ף יש גם יש. משלחת הקונגרס האמריקנית שמונתה לאתר את נעדר צה"ל דרשה מהסורים תשובות ברורות בנוגע לגורלם. סוריה הבטיחה להשיב למשלחת הקונגרס האמריקני על השאלות והבקשות שהוצגו לפניה. על מנהלי המשא-ומתן עם הסורים לדרוש ללא תנאי כי תשובות אלה יינתנו מייד. יש לדרוש הן מהסורים והן מאש"ף את כל המידע שברשותם בנוגע לגורל הנעדרים. ערפאת כבר הוכיח שיש בידו מידע, בכך שמסר חצי דיסקית של זכריה באומל.

לא מזמן הייתי בווישינגטון ויצא לי להיפגש עם אנשים במועצת הביטחון הלאומי, והעליתי גם בפניהם את הסוגיה, וחשתי שהעניין הזה מונח על שולחנם. רק אתמול שוחחתי עם ראש הממשלה על העניין הזה, ולפחות בדבריו הכנים – אני מוכרח לומר – הוא תיאר בפירוט מה נעשה, ואינני יכול לפרט את הדברים כאן. אני יודע שיש דאגה בלבו, ונדמה לי – בלב כל ממשלת ישראל. האם אנחנו יכולים להירגע ברגעים אלה? לדעתי, לא.

התביעה שלא לשחרר מחבלים פלשתינים שידיהם מגואלות בדם, ללא שחרורם או מידע ברור על גורלם של הנעדרים – מוצדקת מוסרית, ערכית ומדינית. היא לא באה רק מצד המשפחות, כי אם מצד כל אחד החש ערבות הדדית עם יהודי באשר הוא. היא באה מצד כל אחד המבין כי מדינה שאינה עושה את כל אשר ביכולתה כדי להשיב את חייליה אינה יכולה לרחוץ בניקיון כפיה. חייל חייב לחיות לאורך כל הדרך בתחושה שמנהיגיו, אלה ששלחו אותו לשדה המערכה, יעשו הכול כדי

להשיבו הביתה, אם יישבה, חלילה וחס. שיחות השלום הן הזדמנות טובה לנו כדי ללחוץ לקבל מידע או להשיב אותם נעדרים הביתה.

אני עומד כאן היום כחבר הכנסת, בעבר לוחם ומפקד, ואני יודע את המשמעות של חייל ישראלי המסתער אל תוך שדה הקרב. לא היתה וולו פעם אחת בכל ניסיוני הקרבי שבה חשתי שאם יקרה לי, חלילה, משהו לא ירוצו אלי חובש או רופא, לא היתה לי לרגע אחד תחושה שאני לא מייצג את עם ישראל ואוחז את הדגל באופן אישי כשאני מסתער, ולא היתה לי לרגע אחד תחושה שאם יקרה לי משהו, חס וחלילה, תופקר משפחתי או אני אופקר בשטח.

מלחמת יום הכיפורים היתה לנו מלחמה קשה, קרה לנו אסון, אבל עבדנו קשה מאוד, ועד רגע זה יש 19 אנשים במצרים שאנחנו יודעים על מקום קבורתם. אני יודע את התחושה ואני רוצה לומר מעל במה זו, גם לסגן שר הביטחון היושב בתוכנו, ואני יודע שהוא עושה רבות, כי אנחנו חייבים למצוא את הנוסחה הגואלת, להעמיד תנאי מסוים שבו נשחרר את עצמנו מהמצב שאליו נקלענו. אנחנו בדרך ללא מוצא. אני יודע שהמשפחות בקיאות הרבה יותר ממה שמופיע בתקשורת. אנחנו חייבים לעשות משהו כדי לפתוח את הפלונטר שבו אנחנו נמצאים.

אני פונה למשפחות ומבקש מהן: שביתת הרעב רק תזיק לכם. ממילא אתם סובלים. אני יודע את הכאב והסבל. לכן אנחנו מבקשים מכאן: תפסיקו את השביתה. נעשה הכול כדי שבאמת נוכל להחזיר את הילדים האבודים הביתה.

הייתי רוצה לסיים בתפילה שאנחנו נוהגים להתפלל מדי שבת בשבת, והתפילה אומרת: "אחינו כל בית-ישראל הנתונים בצרה ובשביה, העומדים בין בים ובין ביבשה, המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרווחה, מאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה, השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן". תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

אמן. יישר כוח. תודה לחבר הכנסת קהלני.

חבר הכנסת רחבעם זאבי, הצעה לסדר-היום באותו נושא, מס' 3809. אדוני סגן השר, יש עוד כמה חברי כנסת המציעים באותו נושא. מה לעשות? זה נושא כבד מאוד, ולכולם יש הרבה מאוד על הלב.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, משפחות השבויים והנעדרים, אני מציין בצער, קצת בבושה, את העובדה שחברי הכנסת לא מצאו לנכון להיות נוכחים במליאה כאשר עולה סעיף כזה על סדר-היום.

זה ארבעה חודשים אני עונד על חזי דיסקית שעליה חקוקים שמותיהם של שישה חיילים מצה"ל הקרויים "שבויים ונעדרים", ואלה הם, בסדר האל"ף-בי"ת – רחמים אלשיך, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, יוסף פינק וצבי פלדמן.

אני עונד את הדיסקית הזאת לא כעדי ולא כקישוט, אלא כהפגנה וכתזכורת לעצמי ולאלה הנקרים בדרכי, כדי שלא נשכח את הבנים, כדי שכל יום נשאל את עצמנו אם עשינו כל שאפשר וניתן לעשות כדי להשיבם הביתה.

לכל אחד מהשישה יש הורים או אחים או אשה או ילד, ונפשותיהם כלות לראות אותם שבים בריאים ושלמים לחיק משפחותיהם.

אחד מסודות כוחו של צה"ל היה העובדה, שכל חייל ידע כי צה"ל יעשה הכול כדי להחזירו מהשבי אם ייפול בו. דורות רבים של לוחמים התחנכו על כך, וצה"ל אכן גם נהג כך.

בשנות החמישים נפל בשבי הלגיון הערבי הסמל יצחק ג'ילי בפעולת תגמול בעזון. אני יכול להעיד שצה"ל, הרמטכ"ל ומפקדי השדה עשו רבות ונצורות כדי להשיבו הביתה. יצאנו אז לסדרת פעולות, שתכליתן היתה לתפוס שבויים מבין הירדנים, כדי שיהיה לנו קלף מיקוח להחזרתו של הסמל ג'ילי. למבצעים האלה נתתי את שם הקוד ג"ל, שמשמעותו: ג'ילי יצחק לשחרור. בסופו של דבר החלפנו את ג'ילי בשבויים ירדנים רבים שהיו בידינו, והסיפור הזה עבר מדור לדור באוהלי הצנחנים וב"גולני" וב"גבעתי" ובשריון, והחיילים התחנכו עליו.

היום יש לנו שישה שבויים ונעדרים במשך שנים רבות, איננו יודעים את גורלם ואין לנו קשר אתם. שוביהם אינם מספקים לנו מידע, ונציגי הצלב-האדום אינם מביאים לנו גלויות מהם. וזה נמשך כך שנה אחרי שנה. מקורות הדמעות של בני המשפחות התרוקנו זה כבר, ואנחנו חייבים לעשות הכול כדי לסיים את הפרשות האלה.

הנה מתנהל משא-ומתן עם הפלשתינים ועם סוריה ועם לבנון. האם התנינו את קיומו של המשא-ומתן הזה בהחזרת הבנים, במסירת מידע עליהם? המשלחת הסורית למשא-ומתן התחייבה בתחילת דצמבר אשתקד לסייע בנושא, ולא יצא מזה דבר. ערפאת הבטיח והבטיח, וכל מה שסיפק היה חצי דיסקית של זכריה באומל.

ממשלת ישראל שחררה אלפי מחבלים והחזירה לארץ מאות מחבלים מגורשים. מדוע היא לא התנתה פעולות אלה בשובם של הבנים?

ראש הממשלה מטלפן לערפאת וערפאת מטלפן אליו. מדוע לא יעלה הנושא בראש השיחה ויהיה תנאי לקיום השיחה?

שמעון פרס נפגש עם ערפאת. התבשרנו שגם הערב תהיה פגישה כזאת. מדוע הוא לא מתנה קיום הפגישות האלו בהחזרת הבנים? גם אם אינם מוחזקים בידי אש"ף, הרי הוא יכול לנצל את קשריו ואמצעיו כדי לקבל את הבנים, וסוריה יכולה לעשות אותו דבר.

שר החוץ הצרפתי אמר בפברואר, שהאחריות לנעדרים ולשבויים מתחלפת מדי פעם בין אירן, סוריה והמחבלים. עם שני האחרונים, סוריה והמחבלים, יש לנו הידברות. מדוע איננו מנצלים אותה בתקיפות כדי להשיב את הבנים?

מקורות פרו-אירניים דיווחו בינואר, כי רון ארד נמצא בידיים סוריות. גם דיפלומטים בבירות גרסו כי השבויים בידיים סוריות.

משלחת הקונגרס האמריקני שהיתה כאן בינואר אמרה, כי המשפחות תרמו לה מידע שלא היה ידוע לה בטרם נפגשה עמן, וכי היא מקווה שהמידע הזה יסייע בידה לברר את גורל השבויים במהרה. האמירה הזאת נשמעת לנו מוזרה וחמורה, ונתבעת תשובה על כך מהממשלה שלנו.

ויש עוד שבוי אחד שמוחזק בידי נוכרים, הלוא הוא יונתן פולארד, המוחזק במאסר עולם בכלא אמריקני מפני שפעל ועשה למען ישראל. האם ישראל שכחה אותו?

במסורת היהודית מצוות פדיון שבויים היא ערך עליון, וחז"ל הפליגו בערכה. הרמב"ם אמר, שפדיון שבויים קודם לפרנסת עניים, ואין לך מצווה רבה מפדיון שבויים – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

מותר למכור ספר תורה כדי להשתמש בכסף שיתקבל בעבורו לפדיון שבויים.

רחבעם זאבי (מולדת):

אמת, הרב רביץ.

וממשיך הרמב"ם ואומר: אין לך מצווה רבה מפדיון שבויים.

לבו של כל העם הולם יחד עם בני המשפחות, וכולנו תפילה שהם ישובו בריאים ושלמים למולדתם ולחיק המשפחות המצפות להם, ואנחנו תובעים מהממשלה לעשות הכול כדי שזה יקרה במהרה בימינו, אמן.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת רחבעם זאבי. הצעה לסדר-היום של חברת הכנסת לימור לבנת, מס' 3812. בבקשה, חברת הכנסת לבנת.

לימור לבנת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הורי זכריה באומל, מרים ויונה באומל, הורי יוסף פינק, הדסה ומרדכי פינק, שנמצאים כאן ביציע המיוחד, אני חשבת לפתוח את דברי בצורה שונה, אבל כפי שמן הסתם הציבור יודע, הורי שלושת הנעדרים מקרב סולטן-יעקוב שובתים רעב. חלק מהם בתל-אביב, והורי זכריה באומל – כאן בירושלים.

אני רוצה לפתוח דווקא בפנייה אל סגן שר הביטחון, שעוד מעט ישיב, פנייה שהיא מעבר לכל עניין אחר שאני אומר בהמשך דברי או שנאמר כאן קודם לכן. האנשים האלה אינם אנשים צעירים, הם אנשים שעברו ועוברים סבל רב. הם גם לא אנשים בריאים. פנייתם הבוקר אל משטרת ישראל, שתאפשר להם לשים סוכך מעל ראשם, משום שיש היום בחוץ מידות חום של 38 מעלות או 40 מעלות, לא נענתה. גם פנייה שלי אחר הצהריים אל שר המשטרה עדיין לא נענתה.

אנחנו גם דאגנו לשלוח אליהם את רופא הכנסת, וביקשנו ממנו לבדוק אותם, והוא טיפל בהם, כי אף אחד אחר לא דאג לשלוח רופא לבדוק ולראות מה אתם.

אני מצטערת על כך שבזה אני פותחת את דברי, ואני פונה אל סגן שר הביטחון, כי אני חושבת שזו חובתכם ההומניטרית קודם כול לטפל בהורים האלה ששובתים כאן שביתת רעב.

רחמים אלשיך, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, יוסף פינק וצבי פלדמן שבויים ונעדרים. 48 מגורשים פלשתינים, רובם אנשי "פתח", חזרו לפני כשבועיים לארץ: מרוואן ברגותי, אמין מקבול, אחמד אל-דיק, סמיר סביחאת, ד"ר תייסיר ערעורי, ג'מיל זקוט, רסאן אל-מצרי, ג'מאל אל-הינדי, חוסאם ח'אדר, ג'יהאד אל-מימי, ח'ליל עשור, יוסף עודה, מורסי אבו-רווילה, אבראהים ח'אדר עלי, אחמד מחמוד ג'אבר, עדנאן דעיר, חליל סוובתה, עלי חלייקה, מוחמד נופאל, עפיף סוובתה, מוחמד מוסטפא דקאטה, רשיד סוובתה, עבד אל-חפיז שחאדה, חוסני זמארכ, חליד מנעא מילכיאן – – – להמשיך לקרוא, או שאין צורך?

רחמים אלשיך, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, יוסף פינק וצבי פלדמן עדיין לא כאן.

נכון, למרים ויונה באומל יש חצי דיסקית, אבל איפה זכריה? נכון, למשפחתו של רון ארד יש מכתב, אבל איפה רון ארד? נכון, הורי רחמים אלשיך ויוסף פינק קיבלו הודעה רשמית מדובר צה"ל שבניהם אינם בין החיים וגופותיהם זוהו, אבל איפה רחמים אלשיך ויוסף פינק? ולהורי יהודה כץ וצבי פלדמן יש קטעי ידיעות ואינפורמציה, אבל איפה יהודה כץ וצבי פלדמן? רון ארד זה לא רק שיר, זה לא רק סטיקר. וזכריה באומל זה לא רק חצי דיסקית.

הדיסקית של זכריה באומל היתה בכספת האישית של אבו ג'יהאד. שם היא נמצאה כל השנים. אום ג'יהאד הסכימה לפני כמה חודשים לתת חצי דיסקית, להעביר אותה לישראל, וכך היא הגיעה למשפחה שלו. אבל בתו של אבו ג'יהאד היתה בין המגורשים האלה שחזרו – קראתי את שמותיהם עכשיו – לפני שבועיים. איך מלאם לבם של ראש הממשלה, של שר החוץ, של הממשלה להחזיר את

הבת של מי שהאינפורמציה, המידע, חצי הדיסקית נמצאים בידיהם? אותה משפחה ממש, בתו של אבו ג'יהאד.

בחגיגות הניצחון של המוחזרים האלה לפני שבועיים אמר יאסר ערפאת באופן ברור מאוד: זה צעד חיובי ראשון בדרך לירושלים.

אני בטוחה שסגן שר הביטחון יסביר שנעשה הכול. אני בטוחה שנעשים מאמצים. אני רוצה שיהיה ברור, לאיש אין בזה שום ספק. נכון שראש הממשלה פנה – והזכיר זאת כאן לפני חבר הכנסת זאבי – בהזדמנויות שונות ודרש מידע מהסורים, מאש"ף, מאחרים. נכון שאמרו, אנחנו לא נוכל להתקדם ולא נחזיר אם לא נקבל מידע, אם לא יהיו תנאים כאלה שייתנו אותם, מין "איומים" כאלה.

אבל הם מהתלים בנו, מבטיחים ואינם מקיימים. והממשלה אינה מציבה לעצמה בעניין הזה קווים אדומים. אני כבר אינני מדברת על עניינים אחרים. בעניינים אחרים שדיברנו עליהם קודם, בדיון הקודם אולי, הקווים האדומים כבר מזמן אינם קיימים. אבל בנושא הזה קו אדום – לא יוחזר מגורש, לא ישוחרר עציר פלשתיני, לא תהיה מחווה, לא יקרה כלום, מעבר לכל ויכוח פוליטי, עד אשר אנחנו נקבל את השבויים והנעדרים שלנו חזרה. לא עומדים מאחורי אותם קווים אדומים, הדברים אינם ברורים חד-משמעית לאש"ף ולסורים, ולכן הם ממשיכים להתל בנו.

וזה לא ויכוח פוליטי, אבל יונה באומל השמיע לי אתמול קטע מתוך דברים שאמר סגן שר החוץ יוסי ביילין בריאיון לטלוויזיה ב-26 באוקטובר 1993; וכך הוא אמר: אני לא מניח שמישהו מציע ברצינות שנעכב את התהליך המדיני עד שיימצאו הנעדרים. כך אומר יוסי ביילין, סגן שר החוץ. ועל מה כן נעכב את התהליך המדיני? אין שום דבר שבגיניו באמת צריך לומר, הנה, עד כאן?

הכנסת צריכה לומר היום מכאן ליוסי ביילין ולכל אחד אחר ולממשלה הזאת בקול רם וברור: אתה טועה, כן צריך להתנות תנאי, לעכב כל דבר עד אשר יוחזרו השבויים והנעדרים. כי המסר הזה שביילין ביטא בטלוויזיה הוא מסר לא רק לנו, לעם ישראל, הוא מסר לאש"ף, הוא מסר לסורים שאומר להם: אתם יכולים להמשיך להחזיק את המידע, את האנשים, את כל מה שיש בידיכם, כי אנחנו לא נעכב בגלל זה את המשא-ומתן המדיני.

אני רוצה לקרוא מכאן לממשלה הזאת: תעצרו, תניחו, אל תשחררו אף אדם אחד, אל תעשו שום מחווה, אל תחזירו, תתנו תנאים, תעמדו מאחורי התנאי הזה. אני שוב אינני מדברת על שום תנאי אחר כרגע, כי לא בעניין פוליטי אני רוצה לעסוק כאן היום. אז מאחורי התנאי הזה תעמדו, תתנו אותו. לא מספיק להגיד, אנחנו עושים מאמצים והמשפחות יודעות אינפורמציה שאסור לפרסם אותה. זה בסדר, לא די בזה.

איך אפשר להסתכל בעיניים לא רק של המשפחות אלא בעיניים של כל משפחה ששולחת בן לצבא, למלחמה, לסכנות, כאשר אנחנו מחזירים ומשחררים אלפים אבל לא עומדים על אותה דרישה כל כך מינימלית וכל כך צודקת? אז תעצרו, תתנו, תעמדו מאחורי זה.

ולמשפחות, אני רוצה להצטרף לקריאתו של חבר הכנסת קהלני. כל כך הרבה סבל עבר ועובר עליכם. שביתת הרעב הזאת, צריך להפסיק אותה. לא כי הנושא לא חשוב, לא כי אנחנו לא רואים

אותו, לא כי הוא לא חשוב בעינינו, אלא משום שאתם צריכים לשמור על בריאותכם, גם למען המלחמה שאתם צריכים להמשיך בה, גם למען המאבק. אנחנו אתכם.

אני פונה למשפחות ששובתות רעב, חלקן פה, גם לאלה שלא נמצאות כאן עכשיו, אני חושבת שבשם כל הבית הזה: אנא, תפסיקו את שביתת הרעב, ואנחנו מצדנו נמשיך להיות לכם לפה. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחברת הכנסת לימור לבנת. חבר הכנסת שאול יהלום, ואחריו – אחרון הדוברים, חבר הכנסת מנחם פרוש. אחר כך יתייחס אדוני סגן השר לכל הדוברים.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, משפחות יקרות, גם אני פותח את דברי, כפי שאמר חברנו אביגדור קהלני, ברגשות של צניעות כאשר אנחנו עוסקים כאן בדיני נפשות, בחיי נפשות, ומי אנחנו שעומדים מול הגבורה של הנעדרים, מול הגבורה של המשפחות, של ההורים, היכולים לשאת דברים בנושא כל כך כאוב וכל כך קשה.

אני רוצה למרות הכול לומר, שיש כאן שאלה ערכית מאוד לגבי דרך התנהגותנו בפרשה, דרכה של מדינת ישראל. אני אינני בא לומר שראשי המדינה אינם עושים הרבה בנושא הזה. אין לי ספק שראש הממשלה ושר הביטחון יצחק רבין עושה הרבה מאמצים בנושא הזה. בוודאי ישיב על ההצעות שלנו סגן שר הביטחון. הוא לא נולד היום והוא היה רמטכ"ל. הוא לא ישיב היום לגבי דברים שהוא לא עשה אותם בעבר, לאור העובדה שחמישה חברי כנסת יעלו כאן ויחדשו דברים. ובוודאי עושים דברים גדולים וחשובים.

אבל מה שקורה, וזאת השאלה האמיתית, ממשלת ישראל עוסקת בנושא במישור מנותק מהמישור של מה שהיא קוראת לו "תהליך השלום". זאת הבעיה הערכית. הם עוסקים בתהליך השלום כאילו אין נושא של נעדרים, והם עוסקים בנושא הנעדרים כאילו אין נושא של תהליך השלום. הם לא מחברים את שני הדברים. והשאלה הערכית העומדת לפנינו היא, האם לחבר את שני הדברים יחד או לא? ממשלת ישראל הכריעה שלא, ועל זה אנחנו זועקים, משום שהדברים שציטטה אותם חברת הכנסת לימור לבנת מפי סגן שר החוץ לא הוכחו על-ידי איש מנציגיה הרשמיים של ממשלת ישראל. ואומר סגן שר החוץ יוסי ביילין, אנחנו הכרענו להפרדה. מישהו מעלה בדעתו שנקשור את שני הדברים? – לא נקשור. נעשה מאמצים בכיוון הזה ונעשה מאמצים בכיוון הזה, ואין קשר בין הדברים.

ואנחנו, מעל במה זו, תובעים ממשלת ישראל לקשור את שני הדברים; אפילו יש הימור בדבר, שתהליך השלום – במרכאות כפולות ומכופלות – יעצר משהו. ריצת האמוק של ממשלת ישראל בנושא הזה מוגזמת. אנחנו נותנים יותר ממה שאנחנו מקבלים. "את פתח לו", במחוות, בשחרורים, כמה שרוצים. כל יום מתבשרים על פשרות שפירושן כניעה לצד השני, והרי הצד השני רוצה בכל הדברים האלה פי אלף מאתנו, אתם יודעים את זה. אז אפילו אין כאן הימור, כי ביום שנפגין ונאמר: רגע, עוצרים את התהליך עד שאתם תבואו ותיתנו לנו יותר ממה שאתם נותנים, והרי אתם אומרים מפעם לפעם שתיתנו יותר, מתי? – כשתשחררו הכול, כשנגיע להסכם הסופי. זאת אומרת, ברור

שיש, וחצי הדיסקית שהגיעה לכספת, לא במקרה. הרי יודעים איך היא באה, מי הביא ומה עם שאר חצאי הדיסקיות. זה לא באוויר. אש"ף ו"חזבאללה" יודעים איפה רון ארד. הרי הגופות של רחמים אלשיך ויוסף פינק, זיכרונם לברכה והשם ייקום דמם, הגופות האלה הרי נמצאות וקיימות, וברור שיש רק צורך להעביר אותן עם קצת יותר מאמצים.

אני אומר שעושים מאמצים אבל לא עוצרים, לא קושרים, לא אומרים לא נשחרר, לא אומרים לא יהיו שיחות, לא אומרים לא ניפגש בפגישות פסגה. זאת תביעתנו מכאן לממשלת ישראל: קשרו את שני הדברים, עצרו את ריצת האמוק הנוראה שלכם, מעבר לבעיה הפוליטית לדידכם, לא לדידי שכל העניין הוא אסון למדינת ישראל, אלא לדידכם שאתם חושבים שהוא מביא מזור למדינת ישראל, שהוא תהליך חיובי. עצרו את התהליך משום שכאן הערכים מתנגשים, והערך של השמירה המעקב אחר הנופלים, אחר הפצועים, אחר השבויים, אחר הגופות להביאן לקבר ישראל, זה ערך שבו תלויה רוח הלחימה של הצבא ושל העם כולו. זה ערך חשוב דיו כדי לעצור את התהליך. ואם אינכם עושים זאת, אתם פוגעים ברוח הלחימה של הצבא ושל העם, משום שאותו תהליך שתיארו כאן תת-אלוף ואלוף, ממפקדי הבכירים של צה"ל, שהעלו את הנושא, אביגדור קהלני ורחבעם זאבי, שהסבירו שזה חלק מרוח הלחימה של היחידה שידעת שלא ישאירו פצוע בקרב, זו רוח לחימה שהיא אכן מרכיב חיוני בביטחון ישראל, ולא לך אני צריך להגיד את זה, רב-אלוף במילואים מוטה גור. לכן, הדברים האלה הם ערכיים, צריכים לעמוד מול הערך של המשא-ומתן, חייבים לקשור את שני הדברים ולא להגיד: אנחנו פועלים בשני מישורים.

לסיום, אני רוצה לומר למשפחות: תדעו שאנחנו יודעים שאתן לא מייצגות את הבעיה האישית והפרטית שלכן, אלא אתן מייצגות במאבק שלכן את מאבקו של עם ישראל, את צה"ל, רוח הלחימה שלו והערך שהוא נותן לחיי אדם, וחיי אדם הוא חייל המקריב עצמו למענו, מה חשובים חיי אדם בשבילנו. והעובדה שאתם מנהלים את המאבק הזה מעלה לנו כאוב את הערך של חיי אדם ואת החשיבות שאנחנו צריכים לתת לחיי אדם. לכן, תדעו שאנחנו משוכנעים ויודעים, וכל העם צריך לדעת שאינכם נלחמים על בעייתכם האישית, אלא מאחר שזו בעייתכם האישית, אתם נושאים את הדגל של מאבק הלחימה של העם כולו.

אני מצטרף לתפילות שנאמרו כאן ולתפילה שנאמרת ברוב בתי-הכנסת במדינה מדי שבת ומדי חג, ונתפלל לה' שיסייע בידי הממשלה וישמור ויציל את כל הנעדרים שכולנו בטוחים שהם חיים, בריאים ושלמים ויביאם למדינת ישראל במהרה בימינו, אמן.

היו"ר י' עזרני:

תודה לחבר הכנסת יהלום. אחרון הדוברים בנושא, חבר הכנסת הרב מנחם פרוש.

מנחם פרוש (יהדות התורה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מי מאתנו יכול להתעלם, מי מאתנו לא מתעורר, למי זה נותן מנוחה – היעדרם של הנעדרים. כיצד נוכל לשבת שאננים כשמחזיקים אחינו בשרנו בצרה ובשביה.

הורי הנעדרים והשבויים, הם ומשפחותיהם, הכריזו על שביתת רעב, ויש להבין את שביתת הרעב, כי לא אחת קשה לנו להבין את עצמנו, איך אנו מסוגלים לאכול ולהמשיך בשגרה כשלעינינו טרגדיה משוועת כזאת של הנעדרים, אשר על כמה מהם אנו יודעים כי הם בחיים והגיעו ידיעות שהם בחיים, אבל לא נדע מה נעשה עמם. הם מוחזקים בשביה והם בצרה. הם בצרה – כולנו בצרה.

יש כאלה שאין לנו עליהם כל מידע היכן הם ומה עמם.

כשאנו מתייפחים בתפילתנו, תפילת אחינו כל בית-ישראל הנתונים בצרה ובשביה, ברור שאנו לא מסיחים דעתנו, כי אי-אפשר להסיח דעתנו ולבקש רחמי שמים על אחינו, אחינו ובשרנו המסכנים, השבויים והנעדרים שנזכה שיוציאו אותם מאפלה לאורה.

ריבונו של עולם, אנא רחם לגאול אותם, אותנו במהרה, במהרה בקרוב.

בתודעת היהדות, בתחושת כל יהודי שנפשו קשורה בנפש אחינו ובשרנו, השאלה היא, למה ומדוע אין אנו נוקטים את האמצעים שבידינו כדי ללחוץ לקבל את המידע על הנעדרים, מדוע ולמה לא נדרוש ברורות דרישה אולטימטיבית כי לא ישוחרר אף אחד מהנעדרים הערבים כל עוד לא יחזירו לנו את השבויים ויגלו לנו את הנעדרים להחזירם למשפחותיהם.

ברור שיש לאש"ף אינפורמציה רבה וחשובה לגבי השבויים והנעדרים. ערפאת עצמו מסר ליונה באומל מחצית הדיסקית של בנו זכריה והבטיח שימסור אינפורמציה נוספת בתוך שבועיים. עברו מאז חודשים והוא עדיין לא מגלה את מה שהוא יודע. למה מחשים? למה לא תובעים מערפאת לקיים מה שהבטיח?

רבתי, באירוניה אני אומר זאת, זו אירוניה כאובה מאוד. עד כמה שידוע לנו אין כיום מה שהיה בעבר, איסור לשוחח עם ערפאת. התירו כבר להיפגש עמו. נפגשים עם ערפאת ואף מנהלים אתו משא-ומתן. וגם הערב ייפגש שר החוץ עם ערפאת והם יקבלו מאתנו, אש"ף וערפאת. למה, ולמה לא נמלא חובתנו ונדרוש להעמיד כתנאי להמשך המשא-ומתן, כתנאי להחזרת שבויים ערבים – שיוחזרו השבויים היהודים, שיגלו לנו מה שהם יודעים על הנעדרים.

אני פונה לראש הממשלה ולשר החוץ להורות ברורות, כתנאי בל יעבור להמשך המשא-ומתן וכתנאי בל יעבור להחזרת שבויים ערבים – עד שישוחררו השבויים ויגלו את הנעדרים.

רבתי, נטה אוזנינו ונשמע זעקתם ושוועתם של השבויים, של הנעדרים. נקשיב, נקשיב, כי נדע שהקולות לא יחדלו, קולות משפחותיהם ובעצם של כולנו. כל העם היהודי הוא משפחה אחת. הקולות האלה יסעירו אותנו ולא ניתן מנוחה לעצמנו עד אשר יחזירו את הנעדרים והשבויים שנמצאים, לצערנו, בצרה ובשביה.

מי מאתנו לא מלווים אותו כל ימיו הסיפורים מהסיפורים הרבים, איך נסערו הרוחות בעבר ובהווה בקהילות ישראל, ובעצם של כל אחד מישראל כשמתגלה לפניהם פדיון שבויים, אפשרות פדיון שבויים.

ההלכה היהודית קובעת נהלים חריגים, לא מקובלים, לא מקובלים בהחלט, מה שיש לתת, להקריב למען פדיון שבויים. עמוק עמוק בלבנו, בנפשנו, בלבו ובנפשו של כל מי שבשם ישראל יכונה, כולנו נסערים עד עומק נשמתנו כשאומרים לנו על יהודי שנמצא בשבי, וכאן לפנינו שורה של יהודים שאנו יודעים זה שנים שהם בצרה ובשביה.

אנו דורשים מממשלת ישראל שמנהלת את המשא-ומתן עם אלה שמחזיקים את השבויים והנעדרים, אנו מבקשים מהם לשחרר אותם. ולא רק זאת, עד כה לא נאמר לערפאת ולאש"ף ולכל מי שמעורב בתהליך השלום ובהחזרת השבויים הערבים, לא שמענו כי נאמר להם מה הדרישה הזאת, שנאמרה אצלנו כבר בעבר בכל הזדמנות, כי כל עוד לא יחזירו את השבויים ולא יגלו את הנעדרים, לא ישוחרר אף ערבי אחד. את זה אנחנו צריכים לדרוש ועל זה אנחנו צריכים לעמוד, שזה יקוים.

משפחות יקרות, משפחות השבויים והנעדרים, דעו כי עמכן אנו בצערכן, בצרתכן. צערכן הוא צערנו; צרתכן צרתנו. חובתנו – לא לנוח, לא לשקוט, להסעיר את הכנסת, להסעיר את העם, להסעיר את העולם על שמחזיקים בצרה ובשביה את אחינו ובשרנו.

על הכנסת להשמיע קולה ולקיים דיון במליאה. נעלה זאת על סדר-היום עד אשר יציגו כתנאי בל יעבור – לא לשחרר אף ערבי אחד, כל עוד לא ישוחררו השבויים ולא יגלו הנעדרים.

ה' ברחמיו ירחם עלינו ונזכה לשחרורם של הנעדרים והשבויים שבצרה ובשביה וזה יהיה במהרה, במהרה.

משפחות יקרות, ה' יחזק אתכן.

ריבונו של עולם, רחם עלינו.

היו"ר י' עזרני:

תודה לחבר הכנסת הרב מנחם פרוש. אני מבקש מאדוני סגן שר הביטחון להתייחס לנושא. בבקשה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, משפחות יקרות, קשה מאוד לקחת חלק בדיון אשר מעלה רגשות כל כך עמוקים, כל כך כנים, ובעיקר כל כך צודקים.

כי אומנם בתרבות שלנו הדאגה איש לרעהו והדאגה של עם ישראל לכל אחד מבניו היא יסוד מוסד של התרבות כולה. וכבר ציינו כאן לפני שמאז הקמת מדינת ישראל, זאת אומרת לפני, מאז הוקמו

כוחות ביטחון לעם ישראל ומאז הקמת מדינת ישראל וצה"ל היתה הדאגה לכל חייל מוסכמת. היא נתנה את הכוח והיתה בעצם עמוד השדרה של הצבא. מפקד וחייל ידעו, שכאשר הם יוצאים לקרב, העם והצבא אתם.

ובמקביל, במשך כל ההיסטוריה הזאת היו מקרים ורגעים של שאלות ותהיות, איך אנחנו, עם התרבות שלנו, מתמודדים עם שכנינו שתרבותם לא רק שונה משלנו אלא כמעט הפוכה. והשאלה הזאת ליוותה אותנו מאז מלחמת העצמאות, כאשר לקראת סיומה צריך היה להחליט בדיוק כיצד ינוהלו חילופי השבויים. ידידי זאבי הזכיר פה את ג'יבלי. היה לי הכבוד לקחת חלק במבצעים לשחרורו. אבל אי-אפשר לשכוח, שבתום מלחמת "קדש", כאשר שחררנו כמה אלפי שבויים, מה קיבלנו תמורתם?

והיתה לנו שאלה קשה מאוד של העצירים במצרים. אתה, חבר הכנסת זאבי, הזכרת את פולארד.

אני לא אשכח את היום שבו חזרו השבויים שלנו ממצרים. אבל ההסכם של הפסקת האש, בתום מלחמת "קדש", נעשה מבלי שהם חזרו הביתה. בן-גוריון, מורנו, היה ראש הממשלה ושר הביטחון, ומשה דיין היה הרמטכ"ל. אני מדגיש את הדבר הזה, כי אלה היו בין האנשים אשר קבעו את עוצמתו ואת יכולת פעולתו של הצבא, את הדוגמה האישית, את הרוח הקרבית. ובכל זאת, כאשר הם הגיעו לרגע של מבחן, שבו מצד אחד צריך היה להגיע לסיום מלחמה ומצד שני עמדו השבויים, החליטה ההנהגה לסיים את המלחמה ללא תנאים, כי אנחנו מייחסים לכל אדם עולם ומלואו והם לא. וההתלבטות האנושית, הפוליטית הזאת מלווה אותנו כל השנים.

אני יושבתי היום עם ראש הממשלה ושר הביטחון ועברנו מחדש על כל מה שנעשה למען שחרור השבויים והנעדרים והבאתם הביתה – אם אינני טועה, המשפחות שמעו את זה מראש הממשלה רק אתמול, כאשר היו אצלו בשיחה – וניתחנו גם את הרגעים שבהם ממשלות ואנחנו, אנשי צבא בכירים, עמדנו מול השאלה הגורלית הזאת, כאשר מצד אחד יש חיילים שלנו שאנחנו שלחנו אותם והם הלכו בשמנו והאויב עושה בהם ממכר שלא מתקרב בכלל לתפיסת עולמנו, ומצד שני אנחנו צריכים לבחון איך ממשיכים את קיום המדינה כגוף.

יש דבר אחד שאני בוודאי לא רוצה לעשות – לשרבב לנושא הכאוב הזה נימות פוליטיות כאלה או אחרות. ב-1983 נוהל משא-ומתן בלבנון שהגיע, כביכול, אפילו לסיום, ולא היו בו תנאים מוקדמים. אני לא לקחתי בו חלק, אבל אני מדבר כממשלה, כי ממשלת ישראל רצתה להגיע מהר ככל האפשר לחיסול המלחמה הזו, וראתה בזה אינטרס עליון של המדינה.

חברי הכנסת, יש פה לא מעט אנשים שהיו שותפים בתקופות הקשות של מבצעי המיקוח, כאשר מחבלים ערבים לקחו בשבי יהודים, אזרחים וחיילים, ואנחנו היינו צריכים להחליט מה אנחנו עושים, האם אנחנו נכנעים לטרור, או אנחנו נלחמים ואנחנו עושים הכול על מנת להחזיר את הילדים, ולא רק ילדים, אנשים מבוגרים וחיילים, הביתה. והיו מקרים כאלה, והיינו ברובם, שעלו הרבה דם, שבהם נלחמנו, ונפלו בין הלוחמים ונפלו בין החטופים, אבל לא ויתרנו. והיו מקרים שבהם הגיעו הממשלות להחלטה, שבתנאי המסוים הזה, הממשלה נוהגת אחרת. אני מדבר על ההתניה ועל הקו האדום. זו שאלה באמת רצינית.

אני עצמי, חבר הכנסת יהלום – ונדמה לי שגם את, חברת הכנסת לימור לבנת, העלית את השאלה הזאת – מעולם לא אהבתי קווים אדומים כמדיניות, לא כשהייתי אלוף פיקוד ולא כשהייתי רמטכ"ל. אמרו: הסורים נכנסו ללבנון, זה קו אדום או לא קו אדום? אמרתי: לא. אנחנו יושבים ובשיקול דעת נחשוב, אם יחול שינוי לרעה במצבנו האסטרטגי, נצטרך להחליט מה לעשות, לא על-פי קווים, כי אז אתה הופך משועבד לקו במקום למדיניות, ומדיניות – יתרונה בזה שהיא מסתכלת קדימה.

השאלה של השבויים והנעדרים קורעת לב. אבל עם הלב הקרוע הזה, גם המצב שבו נמשכת המלחמה ונופלים יהודים וישראלים בכל מיני חזיתות, בכל מיני צורות, גם זו שאלה שמחייבת פתרון לאומי. ובלב שותת דם צריך לקבל החלטות.

אני יכול לומר לכם, חברי הכנסת, ותרשו לי שלא להיכנס לפרטי פרטים: ארבע משלחות מיוחדות היו אצל ערפאת בעניין הזה, מעבר למפגשים של הנושאים והנותנים, לנסות ולמצות כל שבריר של ידיעה, או קמצוץ ידיעה, ולראות אם אפשר, ממנו, להתחיל למשוך איזה חוט. מה אני יכול לעשות? לא הצלחנו עד היום.

אני התעכבתי רק כדוגמה בערפאת, כי כפי שאנחנו פועלים בזירה הזו, אנחנו פועלים בזירות אחרות. אבל זה נכון, חבר הכנסת יהלום, לא עשינו מזה קו אדום ולא אמרנו שפה באופן מוחלט הא בהא תליא, בגלל שני האילוצים שמניתי קודם. וכרגע אני מדבר על הנושא המוסרי הלאומי בכלל, לא על-פי דעה כזאת או אחרת.

ואני רוצה להגיד לכם, שלשקול דם, מי יכול? אבל כל אחד מאתנו כמפקד עמד בפני מצבים שצריך היה להחליט, לכאן או לכאן. כאשר אתה מוביל מדינה אתה צריך לקבל החלטות, מה עוד שאני מודה – וכל אחד פועל לפי מיטב שיפוטו – השאלה של הנעדרים והשבויים היא הרבה יותר בתחום הערכי-המוסרי מאשר בתחום המדיני-הפוליטי. פה בכלל אנחנו לא מסוגלים להבין אותם; לא מסוגלים להבין אותם. אבל גם אין לנו שום ביטחון, שצעד פוליטי כזה או אחר, או ניסיון של התניה, או של סחיטה פוליטית, אין לנו ביטחון שהם ייתנו את התוצאה, כי יש לנו עסק עם גישה שונה לחלוטין.

אין הזדמנות אחת, שאנחנו מחמיצים אותה. אין יום אחד שהנושא יורד בו מסדר-היום. חבר הכנסת זאבי סיפר שהוא הולך עם הדיסקית הזאת. אני יכול לומר לך: כמו שעון, הנושא עולה וחוזר בכל הדיונים שלנו, אני אומר כל שבוע, כיוון שראש הממשלה ושר הביטחון יורד לתל-אביב ליומיים, אבל בפגישות שלו עם השירותים – כל השבוע. ואני לא יכול להראות לכם למה לא הגענו בדמיונו, איך נשחרר אותם ולו רק יהיה לנו קמצוץ של ידיעה, לאיזו מידת הסתכנות היינו מוכנים ללכת.

יש תהליך שלום שיכול להיות עליו ויכוח ויש עימות ערכי-מוסרי. בכל אחד מהם – אתה תיארתי נכון, חבר הכנסת יהלום – צריך לפעול במיטב האפשרויות, במיטב הכוח. ואין לנו ביטחון, שהתניית האחד במשנהו זו הדרך הנכונה. ושוב אני מדבר מעבר לוויכוחים פוליטיים או אחרים.

אני מאמין שהמאמצים שלנו בכל זאת ייתנו פרי באחד הימים, ואם הם לא ייתנו פרי כל זמן שנמשכות פעולות איבה הדדיות, או כל אחד יכנה אותן איך שהוא רוצה, הרי אם בעזרת השם נגיע מהר לשלום, שנקבל את זה בשלום. דבר אחד אני יכול לומר לכם: נחושה ההחלטה והגישה לעשות כל מאמץ אפשרי ברמה הלאומית, ברמה האנושית, בזירה הבין-לאומית ובכל שבריר של אפשרות, לעשות הכול להחזיר אותם הביתה.

אני מציע, על מנת שהנושא באמת יישאר ברמה פוליטית – ואני בכוונה לא מציע להעביר לוועדת החוץ והביטחון, כי זה כבר היה שם לא אחת, אני מציע שנקבל את ההודעה שלי, ללא אספקטים פוליטיים או סיעתיים או אחרים, אלא להתייחס לעניין כפי שהוא. וברגע שיהיה המידע הקטן ביותר ותהיה האפשרות לדון בעניין מחדש, הוא בוודאי יידון ראשית כול בממשלה ובועדת החוץ והביטחון, אבל ברגע שתהיה אפשרות – יועלה גם בכנסת.

היו"ר י' עזרן:

אני מבין שאדוני מבקש להסתפק בהודעתו.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני מבקש להסתפק בהודעה ולא להיכנס לעימותים פוליטיים.

היו"ר י' עזרן:

ובכן, רבותי, לפני שאני אפנה לחברי הכנסת המציעים ואשאל אם הם מקבלים את עמדת סגן שר הביטחון, אני לוקח לעצמי את הזכות לפנות להורים היקרים:

אחת התפילות היפות ביותר והאצילות ביותר ביהדות היא זו שאנחנו אומרים: "ותן להם רחמים בפני שוביהם". וצריך הרבה אמונה בלב, הרבה עוז, תעצומות נפש, להמשיך בתפילה הזאת אף שיש לנו עניין עם שובים חסרי רחמים. עם זאת, הרי יכול להיות, תיאורטית, שברגעים אלה הבנים היקרים צופים בנו ורואים אתכם ורואים אותנו.

אנחנו רוצים מאוד, מקווים, ונמשיך להתפלל שישבו בנים לגבולם. אנחנו רוצים שתאמצו אותם חזק מאוד בזרועות איתנים אל לבכם.

לכן אני פונה בשם הכנסת, שתפסיקו את שביתת הרעב. אנחנו זקוקים לכם בריאים, שלמים, חזקים בגופכם, ברוחכם ובנפשותיכם. את האפקט הנכון של זעקת הלב והמצפון, לפי דעתי, השגנו. אנחנו, בלי נדר, לא ננוח ולא נשקוט.

אנא מכם, תעשו את זה למען הבנים שלכם ולמען כלל ישראל שכואב מאוד את כאבכם ומשתתף בצערכם.

רבותי, כעת אני אפנה למציעים.

לימור לבנת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אם תרשה לי, אני חושבת שפנייה כזו שאתה הפנית עכשיו צריכה לבוא גם מסגן שר הביטחון, מכיוון הממשלה. אני פונה לסגן שר הביטחון בבקשה, שמעבר לכל עניין אחר יפנה אל משפחות השבויים והנעדרים שיפסיקו את שביתת הרעב.

היו"ר י' עזרן:

אני אשמח מאוד. אין לי שום ספק. אדוני סגן שר הביטחון, בבקשה, האם אדוני רוצה לפנות, לפי בקשת חברת הכנסת לימור לבנת, למשפחות הנכבדות והיקרות שיפסיקו את שביתת הרעב?

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני לא ציינתי זאת כי לא רציתי לחזור על הפניות שכבר הושמעו על-ידי חברי הכנסת מציעי ההצעה.

היו"ר י' עזרן:

אין לי שום ספק. זה ברור. הרי אנחנו מכירים את הרגישות של סגן שר הביטחון בנושאים אלה.

לימור לבנת (הליכוד):

בוודאי, אחרת לא הייתי פונה אליו בבקשה כזאת.

היו"ר י' עזרן:

אדרבה, להיפך, אני מחזק את דברייך. לכן לקחתי לעצמי את הזכות לפנות.

אולי אדוני סגן השר ייגש למקרופון על מנת שישמעו אותו?

סגן שר הביטחון מ' גור:

משפחות יקרות, אני לא חזרתי על הפנייה שהיתה אליכן מחברי כנסת קודמים לי לבקשן להפסיק את שביתת הרעב ולהניח שאנחנו אתכן ונעשה כל מאמץ להחזיר את הילדים הביתה, להחזיר אותם גם הכי מהר וגם במצב הטוב ביותר האפשרי.

אבל אם הדבר הזה – מעבר לשיחות שלכם עם ראש הממשלה, ועוד מעט יש לנו שיחה בינינו – מתאים למליאת הכנסת, אני מבקש מכן מאוד שתפסיקו את שביתת הרעב ואני מבטיח לכן שאנחנו עושים את כל הניתן להיעשות.

היו"ר י' עזרן:

תודה רבה, אדוני סגן השר, על הפנייה החשובה והנרגשת הזאת.

ובכן, רבותי המציעים – חבר הכנסת אביגדור קהלני, אתה מסתפק בתשובת סגן השר?

אביגדור קהלני (העבודה):

כן.

היו"ר י' עזרן:

תודה. חבר הכנסת רחבעם זאבי?

רחבעם זאבי (מולדת):

אני מבקש דיון במליאה.

היו"ר י' עזרן:

תודה. חברת הכנסת לימור לבנת?

לימור לבנת (הליכוד):

אני מבקשת דיון במליאה.

היו"ר י' עזרן:

תודה. חבר הכנסת שאול יהלום?

שאול יהלום (מפד"ל):

דיון במליאה.

היו"ר י' עזרן:

תודה. חבר הכנסת מנחם פרוש?

מנחם פרוש (יהדות התורה):

אני מעריך מאוד את סגן שר הביטחון, אבל אני מבקש דיון במליאה.

היו"ר י' עזרן:

אם כן, יש לנו כעת – – –

סגן שר הביטחון מ' גור:

אדוני היושב-ראש, יש לך רק הצעה אחת. אם הם רוצים דיון במליאה – יהיה דיון במליאה. אני לא מסכים לפצל את קולות חברי הכנסת בנושא זה.

היו"ר י' עזרן:

יש הצעות אחרות. חבר הכנסת ויינשטיין אמר שהוא מוריד את הצעתו להסיר. נכון, אדוני? יש מישהו שרוצה להסיר – להשתמש במכשיר הפרלמנטרי הלגיטימי? בבקשה. חבר הכנסת אברהם רביץ מבקש להסיר את הצעת חבר הכנסת קהלני, בבקשה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

כמובן, אני חוזר על הדברים לטובת המשפחות, זו הפרוצדורה בכנסת לבקש להסיר, רק כדי לומר מלים מספר, אבל כולנו שותפים להצעות שהיו כאן.

אני פונה בכל זאת אליך, אדוני סגן שר הביטחון, הרי כולנו יודעים שהממשלה עושה גם מה שלא ידוע בציבור בנושא הזה. אבל אני רוצה לשאול אותך שאלה, ואני חושב שהעם בציון שואל את השאלה הזאת. יש מצב חדש שנוצר כאן, מצב של משא-ומתן לשלום. אני מוכן לצורך הדיון הזה לומר שגם בידינו יש הרבה שבויים. אנחנו לא קוראים להם שבויים – לפלשתינים המרצחים שנתפסו על-ידינו, אבל אני מוכן לצורך הדיון הזה לקרוא להם שבויים. הרי עוד לא היה בהיסטוריה האנושית ששתי קבוצות, שני עמים, העושים משא-ומתן ביניהם והנושא של חליפת שבויים איננו הדדי. פשוט נסתר מבינתי כיצד אנחנו לא מעלים את הדבר הזה, לא כקווים אדומים, אלא כדבר ראשוני במשא-ומתן.

עכשיו אני יודע שהם טוענים שהם לא יודעים, רשמית לפחות. אני לא מאמין להם. אין אנו חייבים להאמין להם. אבל בדבר אחד הרי כולנו מסכימים. היה דבר אחד שהם אמרו שהם כן יודעים – הם אמרו שגופתו של אלישיך נמצאת. את זה הם כן יודעים. אני לא אומר שאנחנו צריכים להסתפק בדבר הזה, אבל זה מראה שגם מה שהם כן יודעים ומה שהם מודים שיש בידיהם – הם אינם מחזירים גופה.

היו"ר י' עזרן:

אבקש לסיים.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני מסיים, אדוני.

אדוני סגן שר הביטחון, הדברים שלי לא נאמרים כדי לנגח. אני יודע והייתי מעורב בעניין הזה בשלבים שונים. אני יודע שהממשלה עושה מעל ומעבר. אבל האם אין זה מראה על איזו חולשה, חולשת הדעת? על איזו – אינני יודע מה, שהממשלה לא מעלה את הדבר הזה באופן אולטימטיבי.

היו"ר י' עזרן:

אנא ממך, לא היית מהמציעים. בבקשה לסיים.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

לכן, אני חושב שטוב תעשה הממשלה אם היא אכן תאמר – חזרת שבויים הדדית. תודה.

היו"ר י' עזרן:

אדוני מציע להסיר, לצורך הפרוטוקול, מה אני יכול לעשות?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

לפי בקשתך, אם תבקש יפה, אדוני היושב-ראש, אני אבטל את הצעתי להסיר.

היו"ר י' עזרן:

הצעה אחרת לחבר הכנסת ויינשטיין, בבקשה. במסגרת דקה, לא נאום.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני רציתי לומר למשפחות היקרות, היתה נימה בימים האחרונים, שמעתי כאילו הציבור שכח, זה לא בסדר-יומו. שמעתם כאן את הדיונים של החברים. אני רוצה לומר לכם, כפי שחבר הכנסת אביגדור קהלני אמר, היינו קבוצה של חברי הכנסת שביקרה בקהילות ישראל בכמה מקומות. נפגשנו עם אנשי ממשל; בכל מקום – נושא השבויים והנעדרים איננו רק על סדר-יומו של הציבור הישראלי, גם בחוץ-לארץ בקרב קהילות, בקרב ארגונים יהודיים, בכל מקום הוזכרו הנעדרים והשבויים כנושא שיש להמשיך ולטפל בו ללא הפוגה, וכך אני מניח שנעשה.

היו"ר י' עזרן:

אני מודה לך.

ובכן, רבותי, יש לנו הצעה מסוכמת של חברי הכנסת המציעים ושל סגן השר להעביר את הנושא לדיון במליאה. יש לנו גם הצעה להסיר שהיתה לצורך קבלת רשות הדיבור – שתי הצעות. מי בעד דיון במליאה?

הצבעה מס' 10

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 16

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

16 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובע שהנושא הזה יידון במליאה. תודה.

הצעה לסדר-היום

השירותים הרפואיים בעת הסגר בשטחים

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים כעת להצעה לסדר-היום מס' 2775, בנושא: השירותים הרפואיים בעת הסגר בשטחים – של חברת הכנסת יעל דיין. בבקשה.

יעל דיין (העבודה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפתח דברי אני מבקשת להצטרף ולהזדהות עם המלים שנאמרו כאן על-ידי סגן שר הביטחון בנושא הנעדרים. אני מצרפת את פנייתי למשפחות בבקשה להפסיק את שביתת הרעב. כחברה בוועדת החוץ והביטחון אני רוצה לציין, שלא עובר שבוע, כאשר הוועדה יושבת, שאיננו דנים בנושא זה בהזדהות ובכאב, שאיננו עוסקים בזה, שאיננו דורשים לעשות את המקסימום. אני מניחה שהתוצאות של העבודה שלנו – גם של הממשלה, גם לחץ הציבור, גם הפניות שלנו – יישאו פרי.

אני עוברת להצעה שלי לסדר-היום.

היו"ר י' עזרן:

בהחלט. אפילו לא הפעלתי את התרמומטר, כי יש דברים שבלב שהולכים אל הלב ואסור למדוד אותם.

יעל דיין (העבודה):

אינני רוצה לדון בסגר כשלעצמו. החליט עליו מי שהחליט, ייעשו בו הקלות ואולי נגיע לסיומו רק עם חתימת ההסכם ואת החייל הישראלי יחליף השוטר הפלשתיני ומה שהוא בחזקת ענישה קולקטיבית מכבידה ומשפילה יהפוך להיות הפרדה מרצון.

תקופת הביניים הזו, בין כיבוש לשלטון עצמי, בין מסתערים ומאסרים מסיביים ובין שחרור עצורים וחופש, היא קשה ממש, מתסכלת, לא בהירה, מבלבלת, נטולת אמן. מוטל עלינו, לכן, כממשל, כמינהל, ככיבוש, כאחזקה, להקל בתקופה הזו בנושאים ההומניטריים, ככל האפשר.

אני מבקשת לדבר על השירותים הרפואיים, בעיקר ברצועה, בזמן הסגר, ואולי גם לאחריו.

אני רוצה, קודם כול, להדגיש ולשבח את שיתוף הפעולה הקיים בדרגים הגבוהים במינהל ואת הרצון הכן שהם מגלים בסבך האי-ודאות וההוראות המתחלפות – לפתור נקודתית בעיות שמתעוררות.

אני רוצה להודות לכל מי שעושה במלאכה במינהל, מהאלוף דני רוטשילד, עבור לתת-אלוף שיפמן, לתת-אלוף דובי גזית, לרב-סרן רביב, לרב-סרן תיקי רותם, ללילך, לסגן שרון. האנשים האלה הם שם-דבר גם בקרב האוכלוסייה בשטחים, ואין הכוונה של ההצעה לסדר-היום הזו באיזו צורה שהיא לפסול לא בכוונות הטובות ולא בשיתוף הפעולה שזוכים לו מהם.

אני רוצה גם לציין את אלה מאתנו ששוקדים בהתנדבות ובהתמדה על קיום השירותים הרפואיים בשטחים, לפני, בזמן ואחרי סגר. יש עמותות מספר, בראשן עמותת הרופאים הישראליים-פלשתינים לזכויות אדם, צוות עזה, רופאים ישראלים, רופאים פלשתינים התורמים מזמנם ומניסיונם. הם חבורה של "נודניקים". בראשם עומדת ד"ר רוחמה מרטון, ניב גורדון, חיים ורבקה גורדון ואנשי רפואה משני הצדדים.

אבל, עם כל הרצון הטוב, עם כל שיתוף הפעולה, עדיין מרובות התקלות דווקא בתחום הזה, שירותי רפואה, שהוא חייב להיות במתכונת של שוטף ושל חירום – לרצות ולהגיע לאפס תקלות. מדובר כאן לא רק בבניית אמן, לא רק בהיבט ההומניטרי, אלא ממש בחיי אדם.

בעת העוצר בחברון, אחרי הטבח, נאסר על חאתם, תושב יטא, לבקר את בתו הקטנה המאושפזת בבית-חולים ברמאללה לניתוח לב. כשקיבל, בתיווך מגבוה שהייתי שותפה לו, היתר יציאה אחרי שבוע, הוא הגיע לבית-החולים מאוחר מדי, לאסוף את גוויית התינוקת.

במשך יומיים היה בית-החולים הפרטי "אל-אהלי אל-ערב" בעזה מושבת, לא התבצעו בו ניתוחים, כי היו עיכובים ביציאת משאיות לקבל אספקת חמצן, ועוד הפעם לחידוש המלאי. כך ב-10 באפריל וב-13 באפריל.

מלאי המזון במחסני בתי-החולים בעזה נקבע, ואושר גם בהסכם אל-עריש, למלאי לשלושה חודשים, קוצץ בהוראה למלאי לחודש אחד, כשהאישור לחידוש ניתן רק כשמגיעים לקו אדום, ומדי חודש צריך לחדש את ההזמנה.

יותר מ-40 חולים ברצועה מקבלים טיפול אונקולוגי – הקרנות וכימותרפיה ורדיולוגי – בישראל על סמך ביטוח שיש להם בביטוח הבריאות של המינהל. הטיפול הזה איננו זמין, איננו קיים ברצועה. נשים, גברים וילדים.

אישורים שניתנו לחודש לסדרה שלמה בוטלו, וקרובי משפחה עומדים בתור שעות מדי יום כדי לקבל אישור חד-פעמי לכל טיפול ליום המחרת. המינהל לא מצליח להתגבר על העומס, חולים מפספסים טיפולים, יש עיכובים במתן רשיונות למלווים, תקלות במעבר אמבולנסים. שוב, השאלה היא שאלת חיים.

בעיה נפרדת היא כניסת תושבי שטחים לירושלים בזמן סגר. לא לאל-אקצה לתפילה, לא לתיאטרון, לא לצורך דיון מדיני ב"אוריינט האוס", אלא ל"אל-מוקאסד" – בית-החולים הגדול והמשוכלל בשטחים. קליטת החולים יורדת בשני-שלישים במרפאות חוץ בימי סגר ובשליש לאשפוז.

מעבר הרופאים ואנשי צוותים רפואיים, כמו מעבר חולים ומלווים מהשטחים לירושלים, התעכב, חודש, ורק עכשיו מתייצב, כשהוחזרו הרשיונות והוראות הקבע המזרזות מתן אישורים כאלה, בכלל זה אישורי מעבר לרכב.

רשיונות מעבר הצוות הרפואי המטפל בנפגעי סמים במרפאה הראשית בירושלים עוכבו, וחודשו היום אחרי – שוב – פנייה והתערבות מגבוה.

לא בדדון, בוודאי לא מרצון רע, בוודאי לא התנכלות לחיים – אלא גם כשכל הכוונות טובות, מסתיימים לפעמים העיכובים האלה או באובדן חיים או בעיכוב או בהשהיה של ריפוי דחוף ובאובדן בריאות.

מדינת ישראל בזמן הכיבוש, עם או בלי סגר, ובוודאי בתקופת המעבר למימוש הסכם הביניים, אחראית לבריאות הפלשתינים. מצב שירותי הבריאות ברצועה, וזה מן הידועות, הוא בכי רע, ואין לחפש כאן אשמים, אלא לפתור בעיות – חמצן, מכשירי קשר לאמבולנסים, היתרי יציאה לחולים ומעבר לרופאים למקום עבודתם. ילד חולה סרטן, אשה שאינה יכולה לטפל בילדיה מפאת מחלה קשה, גברים הזקוקים לניתוח, לטיפול או להשתלה, אינם בבחינת בני-ערובה פוליטיים או ביטחוניים.

הממשלה חייבת לאפשר למינהל גם גמישות, גם אמצעים נוספים למתן השירותים האלה כסדרם, וחייבים להבטיח את שיתוף הפעולה הזה, ולשם כך, לדעתי, להקים איזה מוקד שיפעל 24 שעות ביממה ויהיה מיועד רק למטרת הפעלת השירותים הרפואיים החיוניים, מעברים, היתרי יציאה של חולים, של מלווים, של רופאים.

המוקד הזה, ללא ספק, לא יכול להיות זהה לאותם דוכנים שבהם מחכים שעות כדי לקבל רשיון יציאה למטרות אחרות.

לפי דעתי, שיתוף הפעולה הטוב הקיים בנושא הרפואי יהיה חייב להימשך גם מעבר להעברת הסמכויות, ובוודאי בתקופת המעבר ובתקופת ביניים, ואשמח מאוד אם הנושא כולו יעבור לוועדת משנה שטחים של ועדת החוץ והביטחון, כדי שתוכל לדון בו עם הנוגעים בדבר ולהגיע להסדרים, שבין שיש סגר או עוצר, או כאשר הסגר יפתר, וגם כשנעבור לתקופה הבאה נוכל בשטח הזה להיות גאים אפילו בדבר הנורא שקרוי כיבוש.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחברת הכנסת יעל דיין. אדוני סגן שר הביטחון, בבקשה. אחר כך נשמע הצעה אחרת.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לאור הגישה המעשית של חברת הכנסת יעל דיין, אני חושב שאין טעם להאריך בתשובה, ואני מקבל את הצעתה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר י' עזרן:

תודה, אדוני סגן השר. הצעה אחרת לחבר הכנסת רון נחמן, להסיר.

רון נחמן (הליכוד):

כבוד סגן שר הביטחון, ביקשתי להסיר את ההצעה מסדר-היום מכיוון שבמליאה התקיים דיון בעניין שירותי ההצלה והחירום ביהודה ובשומרון, של יהודים. הכנסת קיבלה כאן החלטה פה-אחד, על דעת המערך, הליכוד ושאר מפלגות הבית. עד היום, מאז נתקבלה ההחלטה שנוגעת בדיוק לאותם שירותים שחברת הכנסת יעל דיין דיברה על חסרונם לגבי הערבים, לצערי הרב, למרות החלטת מליאת הכנסת, דבר לא זז.

אני מבקש, אדוני סגן השר, באותה מידה שוועדת החוץ והביטחון צריכה לטפל בנושא, שאני מסכים לו, כמי שגר בשטח עם אותם ערבים, לגבי הטיפול ההומניטרי הרפואי של הערבים, מן הראוי שמה שסוכם והוחלט לגבי היהודים יבוצע על-ידי שר האוצר ושר הביטחון.

היו"ר י' עזרן:

תודה. מה אתה מציע?

רון נחמן (הליכוד):

להסיר את ההצעה.

היו"ר י' עזרן:

אם כן, יש לנו כעת שתי הצעות; אחת כפי הצעת המציעה, להעביר את הנושא לוועדת משנה של ועדת החוץ והביטחון, וכן הסכמתו של סגן השר המשיב. מי בעד העברת הנושא לוועדה ומי בעד הסרתו? בבקשה.

הצבעה מס' 11

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 4

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 3

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

ארבעה בעד, שלושה נגד, ללא נמנעים. אני קובע שהנושא יעבור לוועדה כפי הצעת סגן שר הביטחון.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר י' עזרן:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיעכם, כי הונחו היום על שולחן הכנסת הודעות שרת העבודה והרווחה בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא הצלת ילדים חסרי בית ובעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושאים – 1. תעסוקה לעולים מובטלים; 2. התגברות האבטלה; 3. גידול בהיקף האבטלה; 4. אבטלה בערי ובעיירות פיתוח; 5. א. המדיניות לצמצום האבטלה ואבטלת נשים בפרט; ב. עלייה במספר דורשי העבודה; ג. התגברות האבטלה. תודה.

היו"ר י' עזרן:

תודה.

הצעה לסדר-היום

הצעת הליכוד לתקופת צינון לרמטכ"ל

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים כעת לנושא הבא, הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת חגי מירום, מס' 3782: הצעת הליכוד לתקופת צינון לרמטכ"ל. בבקשה. אחריו – חבר הכנסת מיכאל איתן.

רון נחמן (הליכוד):

היו"ר י' עזרן:

רגע, לא הבנתי.

חגי מירום (העבודה):

חבר הכנסת רון נחמן, אם אתה תענה בשם הליכוד – אני אענה לחבר הכנסת איתן בשם העבודה.

היו"ר י' עזרן:

הרי הוא המציע; מציע החוק.

מיכאל איתן (הליכוד):

יש סעיף בתקנון – – כלולה הצעה שבה מוזכר שלסיעה יש זכות תגובה – – חמש דקות.

היו"ר י' עזרן:

אמת.

רון נחמן (הליכוד):

עשר.

מיכאל איתן (הליכוד):

עשר.

חגי מירום (העבודה):

הכול בסדר, אנחנו נפעל על-פי התקנון ולא נפגע בזכויות האופוזיציה כהוא זה.

היו"ר י' עזרן:

מה גם שכוונתנו לצנן את הרוחות.

חגי מירום (העבודה):

בהחלט.

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, כבוד סגן שר הביטחון, זו איננה פעם ראשונה מאז קמה מדינת ישראל, שבה מעת לעת, כאשר מדברים ברמטכ"ל שעתיד להיות דמות פוליטית או עתיד לתפוס חלק במפה הפוליטית, כי אז יוצא צד, שחושש שמא ההצטרפות שלו תהיה לצד האחר, במחשבת ציון כזאת.

אני יכול אפילו לנחש, אדוני סגן שר הביטחון, שגם אתה עברת את התהליך הזה בעת שהיית הרמטכ"ל והיו דיבורים על כך שאתה בוודאי תיטול חלק במרקם החיים הפוליטיים.

אני מוכרח לומר, שיש משהו מאוד לא הוגן, חבר הכנסת רון נחמן, מאוד לא הוגן, כלפי הקצונה הבכירה של צה"ל, כאשר מישהו, כל פעם מישהו אחר, יוצא לצנן אותה מפני כניסה אל מרקם החיים

הדמוקרטיים. זאת לא רק ההשתייכות הפוליטית למפלגה כזאת או אחרת, זאת כניסה לתוך מרקם החיים הדמוקרטיים, זאת כניסה לתוך המערכת שמקבלת את ההחלטות במדינה.

חבר הכנסת רון נחמן, למה אתה וחבריך בליכוד מדברים כיום על הגשת הצעת חוק, ואני יודע שאתה היזם שלה – – –

רון נחמן (הליכוד):

הגשתי אותה.

חגי מירום (העבודה):

– – – הגשת אותה, לצינון תקופת הכניסה של רמטכ"ל לתוך המערכת הפוליטית, לא אבין. הרי אתם יודעים שממילא החוק קובע כי מעת שמוגשות רשימות, ומדובר לפחות ב-100 יום לפני, אדם צריך להתפטר מתפקידו, אם הוא בצבא ואם הוא במערכות ציבוריות כאלה ואחרות, ממשלתיות, על מנת להיות מועמד. מדוע צריך לגזור גזירה אחרת על מי שתתם את כל שנותיו לביטחון ישראל, לא אבין. מה הכה בכך הברק פתאום, שאתם מביאים הצעת חוק כזאת שכל כולה מכוונת כיום כלפי ברק, הרמטכ"ל, והרי אני אינני יודע, אתה אינך יודע, ואיש אינו יודע לאיזהו מפלגה בכלל הוא ישתייך מחר? אולי הוא יבוא להנהיג את הליכוד? אז אני מבין למה אתה מפחד. אולי הוא יבוא להנהיג את מרצ?

דוד צוקר (מרצ):

מה?

חגי מירום (העבודה):

אולי הוא יבוא לעבודה? אולי הוא יבוא לאן שהוא יחליט שהוא רוצה לבוא – – –

היו"ר י' עזרן:

אני מבין שהוא פוגע בזכויות שלך, אדוני, חבר הכנסת דוד צוקר.

חגי מירום (העבודה):

— — — מפני שהוא יהפוך מרמטכ"ל לאזרח רגיל שיש לו זכות לבחור ולהיבחר ככל אזרח.

אני בחרתי לבוא ולומר פה את דברי מפני שאני חושב שאנחנו, במשים או שלא במשים, במזיד או שלא במזיד, פוגעים פגיעה חמורה ביותר גם באדם עצמו וגם בצבא בכלל, במסלול ההתפתחות של אנשים שנותנים את כל חייהם ואת כל הקריירה שלהם לטובת המערכת הצבאית.

אני גם מתבונן בשורת החוקים העוסקים בצינון, ולא מצאתי אח ורע לצינון של שנתיים. שנתיים. הרי מישהו עשה את החשבון שלו, שעד שהוא ישרים את מהלך החקיקה תעבור, עכשיו, מחצית שנה, ואחרי שהוא ישרים את מהלך החקיקה ויחלפו שנתיים, יעברו בוודאי הבחירות הבאות, של 1996.

אגב, לא רק צינונים מהסוג הזה מצאנו מעת לעת, שקשורים לרמטכ"ל, מצאנו גם צינונים הקשורים למועמד לנשיאות המדינה, לאפשרות שנשיא מדינה ישוב להיות שר במערכת הפוליטית; כבר ראינו ניסיונות כאלה, שלא היתה בהן איזו חוקיות, איזו תפיסת עולם קונסטיטוציונית, משהו שיש בו לא כדי לפגוע בגופו של אדם אלא כדי לטפל בגופו של עניין. זה לא המקרה שלנו.

אני חושב שהאחריות הלאומית, הציבורית והפוליטית מחייבת את הליכוד שלא לעשות דבר כזה כיום, מה שהם מכוונים בידועין שיתפרש אצל הציבור כלפי הרמטכ"ל הנוכחי המכהן. הוא ראש המטה הכללי שלנו, הוא האיש העומד בראש הצבא, הוא האיש שאסור שייחשד ולו לרגע אחד בנטייה פוליטית כזאת או אחרת. ולמחרת היום שבו הוא יוריד את מדיו הוא יהפוך להיות אזרח ככל אזרח, ללא שום בקשות מיוחדות.

אני גם רוצה להגיד כאן, ונוח לי להגיד את זה כאשר סגן שר הביטחון מוטה גור כאן, כשאנחנו בוחנים את ההשתלבות של הקצונה הגבוהה של צה"ל, אלופים, רב-אלופים, רמטכ"לים בעבר, בנוף הפוליטי של מדינת ישראל, אנחנו לא מתביישים כלל ועיקר, לא היו אלה הפוליטיקאים המושחתים יותר, לא היו אלה הפוליטיקאים שאוזניהם היו אטומות לרחשי הציבור, לא היו אלה הפוליטיקאים שלא הבינו בביטחון.

נדמה לי שמותר לה, למדינה, שכל כך הרבה אנשים מצויים בצבאה, שכל כך הרבה אזרחים נתונים להוויה, למציאות הזאת של השירות הצבאי, של מילואים, של ביטחון ישראל, של הצורך שלנו להבטיח את עצמנו – לא אוכל להבין על מה ולמה יש יוזמת חקיקה כזאת, אלא אם מדובר בפחד פוליטי מפני הצטרפות של מצביא והפיכתו למנהיג פוליטי, שמא יהא במחנה האחר, שמא יסחוף את קולותיו. ולכן, מה עושים? – לא בדרך דמוקרטית של חילוקי דעות עמו בבוא היום, של הצגתו כמי שיש לו או מי שאין לו מה שיש לו ומה שאין לו, אלא בדרך של עימות אתו בזמן שהוא אינו יכול להשיב כלל, בשל תפקידו, אלא בדרך של עימות אתו כאשר הוא נתון כל כולו בביטחון ישראל, ואומרים לו: הנה, הנה אתה מצונן.

אגב, אם כבר מצאת לנחוצו, חבר הכנסת רון נחמן, להגיש הצעת חוק כזאת, מדוע, למשל, אתה גוזר את זה על מי שלא הוזר קודם, על מי שלא היה קשור קודם בידיעה שהליכתו לאיזה תפקיד תביא לצינונו אחר כך? לפחות אני נותן לך רעיון, אם אתה נאמן לרעיונותיך ואתה חושב שיש בזה איזו בשורה גדולה, אל תחיל את זה בחקיקה על מי שמכהנים כיום. אני לא ראיתי את זה, לא שמעתי על זה, ואני אשמח לשמוע ממך בעתיד, אבל אני אומר שגם אם תהיה נדיב ואכזר כמו שאתה רוצה להיות, גאון ואכזר, אני חושב שהאכזריות עולה כאן על הגאונות.

אני רוצה לומר, בכל הכבוד הראוי, שאין הדבר מגיע לא לצה"ל, לא לרב-אלוף אהוד ברק, שהדברים מכוונים היום ממש אליו ובקונטקסט שלו, ולא למערכת הקונסטיטוציונית במדינת ישראל, שכך אנחנו ננהג בה.

אני סבור שעל הכנסת לבלום את החקיקה הזאת עוד בטרם היא מועלית. אני מצאתי לנחוץ להעלות את העניין הזה על סדר-היום לא מפני שמישהו לחש לי באוזני מה יעשה רב-אלוף אהוד ברק בעתיד. אינני יודע, אינני יודע למי הוא ישתייך. אני יודע שכל דרכו בצבא הוא נזהר, כמו כל הרמטכ"לים שקדמו לו, מפני זה שתהיה אפילו מראית עין של השתייכות למחנה הזה או האחר בפוליטיקה הישראלית.

אני זוכר אותו מופיע בוועדת החוץ והביטחון בעבר, כאשר ממשלת הליכוד היתה בשלטון, נאמן להנחיות שהממשלה הנחתה את הצבא וממלא אותן כפי שצריך למלא אותן.

לכן אני חושב, ואני אומר את זה פה: רדו מהחקיקה הנלוזה הזאת. רדו מהרעיונות האלה לבלום מצביא ולהפוך אותו עוד בהיותו מצביא לפוליטיקאי. הוא לא כזה. המערכת לא צריכה שיתייחסו אליה ככזאת.

אני מציע לכם: חזרו בכם מהצעת החוק הזאת. אל תעלו אותה, אל תפגעו בצבא, אל תפגעו באדם שתרים את שנותיו בצבא, ואל תפגעו במסורת המפוארת, לפי דעתי, שהיתה לתפארת מדינת ישראל, של אישים פוליטיים שבאו אלינו מתפקיד הרמטכ"ל. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. חבר הכנסת רון נחמן פנה בבקשה להשיב בשם הסיעה שאליה היו מכוונים הדברים. בבקשה. לאחר מכן – סגן שר הביטחון.

רון נחמן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני לא יודע עד להיכן מגיעה רמת הצביעות. שמעתי את חברי, חבר הכנסת חגי מירום, נושא נאום נמלץ בשבחו של הרמטכ"ל. אני שמח שעשית זאת, אני מצטרף לכל מלה. אין לי מלה אחת רעה לא נגד הרמטכ"ל אהוד ברק ולא נגד סגן הרמטכ"ל אמנון שחק באופן אישי.

אני רק מתקומם ואומר לך, חבר הכנסת חגי מירום, שכל מה שאני יזמתי להגבלת כניסתם של רמטכ"ל וסגן רמטכ"ל למערכת הפוליטית, אם בממשלה ואם בכנסת, אלא לאחר תקופת צינון של 24 חודשים, נעשה משום שהמערכת הפוליטית שאתה חבר בה כחבר בקואליציה הכניסה את הרמטכ"ל ואת סגן הרמטכ"ל לסיטואציה בלתי אפשרית.

היו רמטכ"לים פוליטיים במדינת ישראל, יותר או פחות. טיפלו בכל מיני פעולות, אלה ואחרות. אני כבר ראיתי אלופים, גם בתקופה הקודמת, שנקטו עמדה מסוימת. אני מכיר כמה אלופים שנבחרו לתפקידים אחרים, לא בכנסת או בממשלה. אני מכיר רמטכ"לים שכיהנו בתפקידי שרים.

לא על זה אני מדבר. אנחנו נמצאים היום בסיטואציה שונה לחלוטין. המציאות היום היא זאת, שאנשי הצבא מעורבים בדיונים עם הפלשתינים, והתערב כל מה שנעשה בתחום הצבאי עם התחום המדיני. יש עירוב כזה שמעולם לא היה, מאז 1948.

עברתי על הפרוטוקולים של דיוני הכנסת. אמר חבר הכנסת חגי מירום בדיון שהיה כאן במליאה בנושא "שיתוף אנשי צבא בתהליכים מדיניים ופוליטיים" ביום 9 בפברואר 1994 – – –

חגי מירום (העבודה):

בעיקרון אני מסכים אתך.

רון נחמן (הליכוד):

אתה אמרת כך: "רמזתי די בחריפות שאין דעתי נוחה ממעורבות של הקצונה הבכירה בצה"ל כאשר מדובר בשאלות בעלות אופי אזרחי ופוליטי, כאשר מדובר בוועדות מדיניות שלובשי מדים עומדים בראשן".

אמרת והוספת: "לצער, חברי הכנסת, זיהיתי מידה של חריגות במעורבותם של הקצינים בצה"ל, עד כדי אפשרות של פגיעה ביכולת של מקבלי ההחלטות לקבל החלטות פוליטיות ומדיניות על יסוד אמונתם. לא יותר מדי. הכול כאן שאלה של כמות".

ואתה אומר עוד: "אבל כאשר מעמידים בראש ועדה או ועדות בעלות אופי מדיני אלוף בצה"ל, סגן רמטכ"ל, שלא רק מחווה את דעתו בנושאי הגנה וביטחון, אלא גם מקבל החלטות בנושאים אזרחיים, נדמה לי שאנחנו על קו הגבול, וכך צריך לראות את זה". אתה אמרת את הדברים האלה.

חגי מירום (העבודה):

אז בוא נלך יחד למנוע את התופעה הזאת ולא נדבר על הרמטכ"ל.

רון נחמן (הליכוד):

תרשה לי, ישבתי בשקט, האזנתי לדבריך ברוב קשב. גם לא שומעים כרגע את הצעקות שאתה צועק נגדי, אם אנחנו מסכימים או לא מסכימים.

אני רק חוזר ומדגיש: אין לי כאן ביקורת לא נגד הרמטכ"ל ולא נגד סגן הרמטכ"ל, בשום אופן, באופן ספציפי או אישי. אני בא בטענות אל ראש הממשלה. ראש הממשלה הוא גם שר הביטחון. הוא צריך היה להשיב היום לפחות על ההצעה הזאת. הוא צריך היה לבוא ולהשיב. הוא זה שלקח את שני הקצינים הבכירים ביותר של צה"ל והכניס אותם לתוך המערבולת הזאת.

בחודש פברואר אתה יצאת בשצף-קצף ותקפת את מערכת הביטחון, כי הם אמרו אז דברים שלא תאמו את מדיניות הממשלה. היום אני עומד כאן ואומר אותם דברים בצד השני. אז חלק אחד של הבית תמך בדברי הרמטכ"ל, חלק אחר של הבית שלל אותם. למה אנחנו צריכים את זה?

ידידי, חבר הכנסת חגי מירום, אני רוצה לשאול אותך. אתה קורא עיתונים, אתה שומע מה מתרחש בצמרת צה"ל. אחד מתרגז, שני מתרגז, זה מקווה לנסוע לשיחות כאלה, זה מקווה לנסוע לשיחות אחרות. מה קורה במערכת היחסים שנוצרת בין אותו איש צבא בכיר, רמטכ"ל וסגן רמטכ"ל, כשהוא מעורב בתוך התהליך עצמו – הרי כולנו יודעים שכאשר אתה נמצא במשא-ומתן, אתה משקיע מעצמך, מבפנים, אתה משקיע את כל כולך, כי אתה מאמין במה שאתה עושה, אתה מאמין בקו שאתה הולך עליו. ואז אותו איש, שהוא הגורם היעוצי והביטחוני, האיש הזה הופך להיות חלק מאותו תהליך שהוא עושה.

לפי דעתי, זה דבר מסוכן ביותר. כי, למשל, אם אתה לא מרגיש טוב, אתה הולך לרופא ומבקש ממנו דיאגנוזה. אתה שואל אותו בדבר מצבך הרפואי. הרופא אומר לך שאתה צריך ללכת לבית-חולים, או לקחת אקמול, או לקחת פניצילין. זה רופא שנותן לך חוות דעת מקצועית. האם אותו רופא אומר לך: חבר הכנסת חגי מירום, אני חושב שאתה חולה, אתה צריך אקמול, אבל הפתרון למחלה שלך הוא הפתרון המדיני? האם זה נכון? או אתה הולך לעורך-דין. שנינו משפטים, שנינו יושבים בוועדת החוקה, חוק ומשפט. האם אנחנו אומרים שהפתרון לתופעה הזאת והזאת, לכאב הזה והזה, הוא הפתרון המדיני או סעיף בחוק?

לכן, כאשר הרמטכ"ל בא ואומר: אני מייצג את האמת של צה"ל, אני מייצג את התפיסה הביטחונית שאני כרמטכ"ל, כאיש מקצוע – ולא חשוב אם זה היום ברק, אתמול מוטה או שלשום רפול, זה לא משנה; כל רמטכ"ל צריך לבוא ולומר עם האינטגריטי שלו: אני כפרופסיונל, כבעל המקצוע לצורכי הביטחון של הצבא ושל מדינת ישראל, אומר – א', ב', ג' או ד'. הוא לא יכול לעמוד בראשות ועדה ולשעבד את התפיסות של אלה ששלחו אותו ומופקדים עליו לצורך התהליך המדיני.

תאר לך לו אנחנו היינו עושים את זה. קראתי בעיתון כתבה, שאחד מהמפלגה שלך אמר: חס וחלילה לו היה הדבר הזה קורה בתקופת הליכוד, מה היינו עושים? קראתי את הקטע הזה, ואני שואל אותך: האם היה מצב כזה מתרחש בעת שלטונו של ראש ממשלה מהליכוד? עם אמירות כפי שאנחנו שמענו מהרמטכ"ל ומסגנו, מה אתם הייתם עושים במצבים כאלה?

לצערי, אני אומר לסגן שר הביטחון, יש תחושה בציבור, והיא לא רק שלי, שמשתמשים בצה"ל כדי להשפיע על דעת הקהל. יש ויכוח בארץ. יש ויכוח גדול. חצי מדעת הקהל כך וחצי – אחרת. התהליך הזה, שבו משתמשים בצה"ל כדי להשפיע על עמדה שייתכן שהיא עמדת מיעוט, והיא איננה שורה בכל שכבות הציבור – משתמשים ברמטכ"ל ובסגנו כאשר הם מופיעים בוועדות, בשיחות ובמשאים-ומתנים הללו, כדי להשפיע על דעת הקהל ואומרים: הנה, תסתכלו, באים הרמטכ"ל או סגן הרמטכ"ל,

ומה הם אומרים? הם אומרים שהדרג הצבאי הבכיר אומר דברים שהם חיזוקים לדבריו של ראש הממשלה; לא ראש הממשלה אומר, לא הדרג הפוליטי המדיני.

כאשר יוסי ביילין יוצא כסגן שר החוץ לנהל משא-ומתן, אני כחבר הכנסת, כאזרח מדינת ישראל, יכול לבקר אותו, לתקוף אותו, להגיד שאני לא משלים עם מה שהוא עושה. אבל לעומת זאת, כאשר לובש מדים מנהל את המשא-ומתן, כל התקפה שלי – וזה בדיוק מה שקרה כאשר אתה עלית לדוכן – כל אמירה שלי או של מישהו אחר בכנסת מתפרשות כתקיפה והתקפה על לובשי מדים ועל צה"ל, והרי לכולנו חשוב הקונסנסוס. צה"ל הוא בקונסנסוס של כל העם. אסור להביא לידי כך שמישהו יחשוב שביקורת היא התקפה על הדרג הצבאי הביטחוני, אסור, והמעורבות הזו של הקצינים ברמה הקיימת היום גורמת לכך שהציבור יחוש שאותם אנשי צבא נותנים את הכיסוי לשר הביטחון – לראש הממשלה במקרה דנן – כדי ליישם את המדיניות שלו, שלדעתי היא שגויה, והם משעבדים את עצמם לכפיפות הזאת.

יש כאן עוד דבר חשוב מאוד, וזה אולי הצימוק לגבי ההצעה. מי ערב לכך שהדרג העליון בצבא – ולפי כל הכתובות בעיתונים, הם יודעים מי יהיה הרמטכ"ל, מי יהיה סגן הרמטכ"ל, מי יהיה אחר כך שר או מועמד לראשות ממשלה; ואני לא מתווכח לגבי האנשים האלה, אולי הם מכינים את הקריירה שלהם?

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת רון נחמן, אתה צריך לסיים.

רון נחמן (הליכוד):

אני כבר מסיים.

אולי יש מעשים, או מחדלים, כפי שכתב עיתון "הארץ". זאב שיף הוא לא איש ליכוד, הוא לא רון נחמן, הוא גם לא מתנחל. זאב שיף, כתב צבאי מפורסם, כתב – – –

היו"ר ע' מאור:

אבקש משפט לסיום.

רון נחמן (הליכוד):

אני מסיים, תרשי לי שנייה אחת.

הוא כתב: "החשש מפגיעה בתהליך השלום מונע בעד ישראל לנקוט צעדים התקפיים כנגד 'חמאס' ו'הג'יהאד האסלאמי', שבדרך כלל היו מופעלים ללא היסוס. התוצאה היא שכושר ההרתעה והלחימה נגד ארגוני טרור קיצוניים אלה נפגם. ישראל מתמקדת יותר באמצעים דפנסיביים או בפעילות צבאית נקודתית נגד מבוקשי 'חמאס'. והוא אומר עוד: "אחרי גירוש 400 פעילי 'חמאס' ללבנון והחזרתם שנה לאחר מכן, אין אמצעי זה עולה על הפרק מחשש שיגרום שוב להפסקת תהליך השלום עם הפלשתינים".

אלה הם הדברים שמטרידים אותי, חבר הכנסת חגי מירום, שהרי מעשה או מחדל של רמטכ"ל או סגן רמטכ"ל בהקשר של תהליך מדיני כזה או אחר, שלא היה כמוהו מאז 1948, יכולים להיות אסון למדינת ישראל, ואסור לתת להם את ההזדמנות הזאת לעשות או לא לעשות דברים, שהיו יכולים לעשות או לא לעשות אותם לו היו משוחררים מן האיום או מן התקווה שעתידם והקריירה שלהם תלויים במעשה או במחדל כזה או אחר.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אני מזמינה את סגן שר הביטחון, חבר הכנסת מרדכי גור, להשיב. בבקשה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, חברי רון נחמן, אני מוכרח לומר לך, שהקשבתי לנאום קשב רב. כמור, אני לא כל כך מצאתי קשר בין כל מה שאמרת לגבי המעורבות של הקצונה הבכירה בהחלטות פוליטיות ובין הצינון, הצעת החוק בדבר תקופת צינון של שנתיים.

אני רוצה לומר מלה אחת לגבי הצעת החוק.

רון נחמן (הליכוד):

אני אמרתי בסוף, אם שמעת את דברי.

סגן שר הביטחון מ' גור:

יכול להיות.

רון נחמן (הליכוד):

בסוף דיברתי על הנושא של מעשה או מחדל, ואמרתי שיכול להיות שמישהו מסתכל קדימה – תראה מה אמרתי בסוף.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אתה מבקש לעשות פה חוק פרטי.

רון נחמן (הליכוד):

כן.

סגן שר הביטחון מ' גור:

זה חוק נגד אדם אחד.

רון נחמן (הליכוד):

לא, לא, חס וחלילה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

הרמטכ"ל.

רון נחמן (הליכוד):

לא, זה בעד תקופת צינון לאנשים. היום יש תקופת צינון של 100 יום לגבי כולם, לגבי כל מי שמשרת בשירות הציבורי יש תקופת צינון של 100 יום. נכון? ואני טוען, שבסיטואציה הזאת היום במדינת ישראל, שעוד לא היתה כמות, אם ידעו אלה שנושאים ונותנים מטעמו של ראש הממשלה – – –

סגן שר הביטחון מ' גור:

רגע, אני לא מבין. אתה רוצה את שלושת החודשים להפוך לשנתיים לכל הרוחב.

מיכאל איתן (הליכוד):

נכון, נכון, גם יועץ משפטי ומבקר המדינה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

לא רק לרמטכ"ל.

רון נחמן (הליכוד):

אני מתחיל בסיטואציה הזאת.

חגי מירום (העבודה):

לא רואים את זה בהצעת החוק.

רון נחמן (הליכוד):

סליחה, אדוני סגן שר הביטחון, חבר הכנסת אברהם בורג הציע בדיון הקודם תקופת צינון של חמש שנים לרמטכ"ל. עברתי על החומר. אמרתי שאני חושב שזה מוגזם, שזה לא נכון. למשל, יש נושא של – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אבל הוא שואל למה רק רמטכ"ל. מה עם היועץ המשפטי לממשלה, נשיא המדינה?

רון נחמן (הליכוד):

— — —

סגן שר הביטחון מ' גור:

חבר הכנסת רון נחמן, אני רוצה לדעת על מה אני צריך לענות.

רון נחמן (הליכוד):

היום – לגבי הרמטכ"ל וסגנו.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

סגן שר הביטחון מ' גור:

זאת אומרת, היום אתה רוצה חוק פרטי לרמטכ"ל.

רון נחמן (הליכוד):

לא, בסדרה של חוקים, של הצעות חוק. הראשונים הם הרמטכ"ל וסגנו, המפכ"ל הוא מספר 2, נשיא המדינה מספר 3.

מיכאל איתן (הליכוד):

בוועדה אפשר להוסיף שזה יחול גם על נגיד בנק ישראל, על נשיא המדינה, על רבנים ראשיים.

רון נחמן (הליכוד):

אם תאפשר לנו להעביר את הצעת החוק — — —

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני יכול לומר לך, הרי אנחנו לוקחים את הבמה הזאת ברצינות — — —

רון נחמן (הליכוד):

כן, כן.

סגן שר הביטחון מ' גור:

החוק כפי שהוצג כרגע מתייחס לרמטכ"ל.

רון נחמן (הליכוד):

לרמטכ"ל ולסגנו.

סגן שר הביטחון מ' גור:

לדבר הזה אני מתנגד, בין השאר, מהסיבה שאתה רוצה חוק פרטי, נגד רמטכ"ל, ועכשיו אתה מוסיף גם את סגנו –

רון נחמן (הליכוד):

לא, אמרתי את זה בהתחלה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

– – בה בשעה שיש עוד עשרות או מאות ממלאי תפקידים.

אם אתה שואל אותי, אם אתה רוצה להרחיב את החוק, אני אשתוק, אתה תיקח חזרה את החוק ותרחיב אותו לגבי כל ממלאי התפקידים, ונדבר.

רון נחמן (הליכוד):

אני מוכן לשקול את זה, אני בהחלט מוכן לשקול את זה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

בבקשה.

רון נחמן (הליכוד):

חבר הכנסת חגי מירום, סגן השר הציע הצעה.

חגי מירום (העבודה):

— — — תביא הצעת חוק חדשה שכוללת את כל מי שאתה טוען שהיא צריכה לכלול, זה יראה אחרת. כפי שאתה הצגת את זה, זה נראה נטו נגד הרמטכ"ל.

רון נחמן (הליכוד):

אתה תתמוך בהצעה כזאת?

חגי מירום (העבודה):

אני לא יודע. תקופת צינור של שנתיים היא תקופה ארוכה מנשוא לכל נושא משרה.

רון נחמן (הליכוד):

אם אתה לא תתמוך בזה, נמשיך בהצעה הספציפית.

היו"ר ע' מאור:

חברי הכנסת, ברשותכם, אפשרתי את ליבון הדברים. בבקשה, אדוני סגן שר הביטחון.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אם אני יכול להגיע פה לפשרה, זה בוודאי טוב.

היו"ר ע' מאור:

כן, כן.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אם אתה מסכים לעיקרון שזה צריך לכלול הרבה פונקציונרים, ולא רק את הרמטכ"ל, מה זה חשוב אם כרגע חבר הכנסת חגי מירום אומר לך שהוא יתמוך או לא יתמוך? בוא נעשה דבר כולל, תביא אותו לדיון רציני בוועדה, ונקבע עמדה לגבי העניין. זה גם לא עמד בפנינו.

רון נחמן (הליכוד):

אני מסכים.

סגן שר הביטחון מ' גור:

א.ו.ק"י.

עכשיו, ברשותכם, כיוון שעלו דברים, גם בדבריו של חבר הכנסת חגי מירום וגם בדבריו, תרשו לי להיכנס לעניין מהזווית השלישית. הלוא לא פעם אחת שאלתם בוודאי את עצמכם מה שאני שאלתי את עצמי: מה מביא קצינים בכירים בצבא לראות את עצמם משתלבים כמעט באופן טבעי בחיים הפוליטיים?

ניקח לדוגמה את חזית הצפון היום. קורה משהו באיזה ישוב בצפון. מה הכתובת הראשונה שאליה פונים? – האלוף, איפה האלוף? אם קשה לפתוח את גן-הילדים, אם קשה להביא חלב, אם קשה להביא עיתונים, אם לא מגיעים השירותים – האלוף. שלא לדבר על זה שבפיקוד המרכז, ביהודה ובשומרון על אחת כמה וכמה, הייתי אומר שבשביל חבר כנסת הכתובת הראשונה היא: האלוף. צריך לתת ליווי, צריך לפתוח את הכבישים, צריך לעשות אלף ואחד דברים. למה זה מביא? זה מביא לכך שקצין בצה"ל בדרגות הבכירות מאוד משולב בחיים האזרחיים.

אני זוכר שאחרי מקרה האוטובוס באביבים היה צריך להרגיע את הציבור, למנוע מהילדים לנסוע לאורך הקו. מי יכול לפתוח ארבעה בתי-ספר בתוך יום? – צה"ל! אז מוטה גור, עבדך הנאמן, אלוף פיקוד הצפון, בתוך יום הביא 20 חיילות מורות, פתחנו כמה חדרים, ארגנו בתי-ספר עד שמשרד החינוך יוכל לתת תשובה.

כאשר היה מיקוש במטעים של דוב"ב, ורצו לקבל פיצויים, אמרתי: לא יפה לקבל פיצויים על הכול. הוצאנו זחל"מים מהימ"חים, נכנסנו עם הזחל"מים, קטפנו אתם את הפרי מהעצים, הבאנו חיל הנדסה. אחר כך הם החלו לקטוף. אתה לאט לאט משתלב בחיי המדינה, אם אתה רוצה ואם אתה לא רוצה.

אם אתה נופל בתקופה של הסכמים, דברים מהסוג הזה קורים. תאמין לי, חבר הכנסת נחמן, אני כיהנתי בממשלות של קואליציה, ואתה לא יכול לתאר לך כמה היו רצים אחרי שרים מהקואליציה, מסיעת המפד"ל, כמו השר בורג, ושואלים: הרמטכ"ל, מה אתה אומר, זה נכון, זה לא נכון? אפשר

לוותר על שדות התעופה, אי-אפשר לוותר? אני לא בא בטענות, אלא מצייר מציאות קיימת. להימנע ממנה, זה קשה. אני נמנעתי ממנה, אבל זה קשה מאוד.

אמרתי גם באחד הדיונים הקודמים פה, שנכון שבסוגיה הזאת של מעורבות ישירה של קצינים בכירים המשמשים ראשי משלחות וכדומה יש אולי מקום לשיקול דעת. מה עוד שהמשא-ומתן נמשך כל כך הרבה, כפי שהוא נמשך עכשיו. זה לא דבר שעושים בחודש, וגמרנו.

רון נחמן (הליכוד):

מוטה, סגן הרמטכ"ל הנוכחי כפוף היום לראש הממשלה. האם אין זה מצב אנומלי?

סגן שר הביטחון מ' גור:

כבר אמרתי לפני חודשיים, ועכשיו עניתי לחגי, שזה נושא שראוי לדון בו, בנפרד מהצינון. צינן גמרנו.

רון נחמן (הליכוד):

בנפרד מהצינון, נכון?

סגן שר הביטחון מ' גור:

כן. יש לגבי זה דעות שונות. מניסיוני אני יכול לומר לך, וזו הנקודה האחרונה שרציתי להדגיש, שבשל מהותו של תפקיד הרמטכ"ל, הוא נמצא בנקודת החיבור שבין האסטרטגיה המדינית-הפוליטית ובין האסטרטגיה הצבאית. הוא האיש היחיד שמחבר את השניים, ולכן הוא עלול למצוא את עצמו לא אחת בנקודה עדינה מאוד.

אם הדרג המדיני מבקש ממך עצה, אתה לא יכול להגיד לו שאתה לא נותן לו עצה. ואם לתת עצה, אתה צריך בשביל זה עבודת מטה. אתה צריך לכנס את המטה ולומר: חברים, מה הן האפשרויות השונות בתחום הזה? ואז נעשית עבודת מטה.

רון נחמן (הליכוד):

זה בסדר, זה לגיטימי.

סגן שר הביטחון מ' גור:

לכן, כאשר אתה תוקף עמדת רמטכ"ל אתה צריך לבדוק אם הוא עושה את פעולתו ההכרחית, כמי שמשלב בין הרמה האסטרטגית הצבאית לבין הרמה האסטרטגית המדינית, ולא להאשים אותו בפוליטיזציה.

זה שטח עדין, אני מודה, ולכן כל כך ביקשתי, ואני חוזר ומבקש, להשאיר את האנשים האלה מחוץ לוויכוח פוליטי למרות המינויים האלה.

רון נחמן (הליכוד):

אפשר לשאול אותך שאלה?

סגן שר הביטחון מ' גור:

כן.

רון נחמן (הליכוד):

אם סגן הרמטכ"ל אמנן שחק יהיה מחר רמטכ"ל, אחרי שסיכם במשא-ומתן מה שסיכם לגבי היהודים שיושבים ביהודה ובשומרון, ובהיותו רמטכ"ל יצטרך לדון – – –

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני אישית עברתי את זה, ולא היתה לי בעיה. אתה שואל אותי אמת? – אין בעיה. אם אתה נותן חוות דעת אמיתית, מקצועית, אין לך בעיה.

רון נחמן (הליכוד):

אבל זו לא חוות דעת, זו מעורבות.

סגן שר הביטחון מ' גור:

לא. אני אומר לך שאין לך בעיה. אבל אני מודה, שפה יש אולי שטח אפור מסוים, שמחייב יתר חשיבה. בסדר. בין זה ובין הסקת מסקנות מהירות על פוליטיזציה, יש קושי.

אני רוצה לסכם. בעניין ההצעה שעלתה, חבר הכנסת רון נחמן לוקח אותה ומרחיב אותה על-פי תפיסתו – – –

רון נחמן (הליכוד):

אנחנו באים לוועדה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

בסדר, תביא את זה לוועדה – –

רון נחמן (הליכוד):

אנחנו נקיים על זה דיון בוועדה – – –

סגן שר הביטחון מ' גור:

– – ואז נדון עליה בנפרד.

היו"ר ע' מאור:

אם כן, אני מבינה, חבר הכנסת נחמן, שאתה מסתפק בדברי התשובה ובהבנות שהושגו.

רון נחמן (הליכוד):

בהעברה לוועדה.

חגי מירום (העבודה):

אתה רוצה שנעביר את הדיון הזה לוועדה?

היו"ר ע' מאור:

האם זה מקובל על סגן השר ועל המציע?

רון נחמן (הליכוד):

כן.

סגן שר הביטחון מ' גור:

כן.

היו"ר ע' מאור:

אם כן, חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על ההצעה להעביר את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת חגי מירום לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט, בהסכמת סגן השר.

הצבעה מס' 13

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 6

נגד – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני מבקש להוסיף את קולי בעד.

יוסף בא-גד (מולדת):

גם אני מבקש להוסיף את קולי בעד.

היו"ר ע' מאור:

שישה הצביעו בעד, אני מוסיפה את קולותיהם של סגן שר הביטחון מרדכי גור ושל חבר הכנסת יוסף בא-גד, כך ששמונה הצביעו בעד, אין מתנגדים, אחד נמנע. אני קובעת שההצעה מועברת לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצעה לסדר-היום

פעילותו של יצחק רבין בתפקידו כשר ביטחון

היו"ר ע' מאור:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעה לסדר-היום מס' 3797, ואני מזמינה את חבר הכנסת מיכאל איתן להעלות את הצעתו לסדר-היום. בבקשה, חבר הכנסת מיכאל איתן.

עמנואל זיסמן (העבודה):

רון נחמן (הליכוד):

זה לקראת הבחירות להסתדרות, עמנואל. גם זה תצטרכו ללכת אתנו.

עמנואל זיסמן (העבודה):

נראה.

רון נחמן (הליכוד):

אתה מעדיף ללכת אתי מאשר עם רמון.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אני מעדיף – – –

רון נחמן (הליכוד):

הרי אתה יודע שאתה מעדיף ללכת אתי.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אתך כן.

מיכאל איתן (הליכוד):

מה זה, האם פה זה הוועד הפועל?

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ראש הממשלה שהוא גם שר הבריאות, שהוא גם שר הדתות, שהוא גם שר הפנים, שהוא גם עוד משהו? שכחתי. גם שר הביטחון?

רון נחמן (הליכוד):

שר הדתות, שר הבריאות.

מיכאל איתן (הליכוד):

כבר אמרתי.

רון נחמן (הליכוד):

שר הביטחון.

מיכאל איתן (הליכוד):

ביטחון, יש ביטחון? שהוא גם שר הביטחון – – –

עמנואל זיסמן (העבודה):

גם מעמד האשה נמצא בתחום אחריותו.

מיכאל איתן (הליכוד):

הוא גם אחראי למעמד האשה, ויכול להיות שזה מתקשר למה שאני רוצה לומר עכשיו, חבר הכנסת זיסמן.

הוא אמר, שאפילו בחלומות שלו הוא לא חלם שיכול להיות טבח כנקמה של יהודים נגד ערבים. ראש השב"כ, שכפוף לראש הממשלה בתוקף היותו אחראי למשרד ראש הממשלה, טוען שהוא שיגר התרעות רבות. ראש הממשלה אומר: אפילו בחלום לא יכולתי להעלות זאת על הדעת. אז מעניין אותי לדעת, על מה חולם ראש הממשלה בלילות? על העניינים שלו במשרד הבריאות, על הברפלד, על רמון – –

עמנואל זיסמן (העבודה):

גסות רוח. מה זה שייך להתרעות – – –

סגן שר הביטחון מ' גור:

הוא חלם על מה שבגין – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

– – על העניינים שלו במשרד הדתות – –

עמנואל זיסמן (העבודה):

– – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני, אתה יודע יפה מאוד שלהיות שר ביטחון במדינת ישראל זו עבודה אחראית, המחייבת 24 שעות ביממה, מודעות, ביום ובלילה. אבל ראש הממשלה, שמתעסק גם בבריאות וגם בדתות וגם בפנים וגם בהסתדרות וגם קצת בביטחון, הוא לא מגיע אפילו לחלום בלילה על בעיה שראש השב"כ טוען שהוא העלה בפני ראש הממשלה, כשהניח לפניו התרעות רבות.

ולכן, אם אתם אנשים אחראיים, אתם צריכים להגיד לאותו אדם: תראה, אתה יהודי בגיל מבוגר, מעל 70. עם כל הכבוד לך, עם כל הניסיון ועם כל ההערכה, אתה לא יכול לעשות את כל הג'ובים האלה, ועם ישראל לא צריך לשלם בביטחוננו – – –

עמנואל זיסמן (העבודה):

היה ראש ממשלה שהיה במצב של – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

– – – עם ישראל לא צריך בגלל הקפריזות ובגלל חוסר האחריות – – –

עמנואל זיסמן (העבודה):

אתה תטיף לנו מוסר?

מיכאל איתן (הליכוד):

– – – עם ישראל לא צריך לשלם בגלל חוסר האחריות, הזנחה של כל כך הרבה נושאים גם יחד.

נכון, אמצעי התקשורת שותקים היום. יש צנזורה במדינה – – –

אלי דיין (העבודה):

מה אתה מדבר?

מיכאל איתן (הליכוד):

— ואנשים אחראים, שהיו צריכים לפתוח את הפה, אינם אומרים מלה. ההפקרות ממשיכה ומשתוללת. ומי משלם את המחיר?

בנימין טמקין (מרצ):

אולי תעצור ותחשוב על מה שאתה אומר, מיקי איתן. יש צנזורה במדינה? באמת.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת טמקין, אתה רוצה לומר לי שזה מעשה אחראי שאדם אחד הוא שר הבריאות, שר הדתות — — —

בנימין טמקין (מרצ):

אתה אמרת שיש צנזורה במדינה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

תן לו לדבר.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני שואל אותך, אתה מצדיק את זה? תראה, אדם כמוך אין לו טיפת יושר אינטלקטואלי — לקום כאן ולהגן על דבר נפסד שכזה, שאדם אחד צריך לנהל גם את שירותי השב"כ, גם את משרד ראש הממשלה, גם את משרד הבריאות, גם את משרד הפנים, גם את משרד הדתות, גם את ההסתדרות וגם את ביטחון מדינת ישראל. על זה אתה מגן? זה תקין? זה בסדר? אתה לא מתבייש? היית צריך לקום כאן ולומר: זה דבר נפסד.

ומיהו שר הביטחון הזה? אדם שנכשל בכל תפקידיו כשר הביטחון. בעשר השנים האחרונות, למעט שנתיים שכיהן ארנס, הוא בתפקיד. והנה הוא עולה פה ביום שני — — —

עמנואל זיסמן (העבודה):

למה אתה שתקת כאשר מנחם בגין לא יכול היה לתפקד? למה הסתרת מהעם את הדבר הזה?

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש, למה את לא מגינה עלי?

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת זיסמן, ברשותך.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת זיסמן, אני קורא לך לסדר פעם ראשונה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

התנהלה מלחמה והוא לא יכול היה לתפקד.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת זיסמן, אל תקבל התקפת לב.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת איתן, אתה רוצה להחליף תפקידים?

מיכאל איתן (הליכוד):

עומד כאן מי שמתיימר להיות שר הביטחון של מדינת ישראל ומספר לנו כמה נהרגו באינתיפאדה וכמה נזקים זה גורם וכמה אבדות וכמה פצועים. מי אחראי לזה? – הוא עצמו. תארו לעצמכם שהיה בא לכאן שר המשטרה והיה אומר: כמה גנבים וכמה מקרי פשע; מסביר עוד ועוד ואומר: לעצור את הפשע – רבותי, זה לא עניין של המשטרה, זה עניין של משרד הרווחה וזה עניין של משרד החינוך וזה עניין של המשפחות שמגדלות את הילדים, ואני אומר לכם, הפשע הוא איום ונורא, אבל המשטרה לא יכולה לפתור את בעיות הפשע.

בנימין טמקין (מרצ):

אילו היה אומר שזה לא רק עניין של המשטרה הוא היה צודק.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי, אני מוחה.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת טמקין.

בנימין טמקין (מרצ):

מיקי, מה קרה, אתה לא מפסיק אותי אף פעם?

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת טמקין, ברשותך.

בנימין טמקין (מרצ):

אתה רוצה שאני לא אפסיק אותך?

מיכאל איתן (הליכוד):

אני פשוט כבר צרוד, לכן אני מבקש שתיתן לי לסיים. הנה יש לנו כאן אורחים מהמשטרה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אל תערב אותם בפוליטיקה – – –

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת יחזקאל, ברשותך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני לא מבין. הנה הגיע שר המשטרה. אני שואל, מה הייתם אומרים, מה כל אדם הגיוני היה אומר? הוא היה אומר: שר כזה, שבא ומספר פה שזו לא בעיה של המשטרה, צריך ללכת הביתה. נכון שאי-אפשר להדביר את הפשע עד הסוף.

עמנואל זיסמן (העבודה):

במקום שתברך על אנשי ה"חמאס" שנעצרו – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי, אני מוחה בתוקף.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת זיסמן, תאפשר לו.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתם לא מוכנים לקבל ביקורת.

עמנואל זיסמן (העבודה):

שר הביטחון לא אחראי לזה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אין היום אנשים אמיצים במדינה הזאת שיכתבו את הביקורת בעיתונים. אין היום בטלוויזיה. גם פה אתם לא מוכנים לשמוע ביקורת.

עמנואל זיסמן (העבודה):

תברך את שר הביטחון שימשיך במבצע.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, את לא תיצרי תקדים כאן. הם מדברים כל הזמן.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת זיסמן, בבקשה.

יורם לס (העבודה):

אתה הליכוד, איפה הליכוד?

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת ויינשטיין, בבקשה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

את לא תיצרי כאן תקדים.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת לס, ברשותך. חבר הכנסת יחזקאל, אל תכריחו אותי להתחיל לקרוא לסדר. אני מבקשת להפסיק. תפסיקו לנהל את העניינים. בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

עומד כאן אדם – – מה, את רוצה להפסיק אותי עכשיו?

היו"ר ע' מאור:

לא, אני נותנת לך דקה נוספת.

מיכאל איתן (הליכוד):

דקה? אני עוד לא התחלתי לדבר.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת איתן, ברשותך.

מיכאל איתן (הליכוד):

תסלחי לי, עם כל הכבוד, אני מודיע לך, אתם לא תסתמו את הפיות.

היו"ר ע' מאור:

אל תודיע, ויש לך דקה. אני מבקשת להפסיק.

מיכאל איתן (הליכוד):

זאת שערורייה.

דוד מנע (הליכוד):

לא נותנים לו לדבר.

בנימין טמקין (מרצ):

תני לו שתי דקות.

היו"ר ע' מאור:

הוא מקבל את התוספת. חבר הכנסת איתן, תפסיק לצעוק עליי מייד. אני נותנת לך עכשיו להמשיך את הנאום שלך. חבר הכנסת איתן, עכשיו אתה צריך לדבר. בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

בושה למדינה הזאת. אתם מובילים לכך שיצטרכו לצאת לרחובות להילחם. אתם גם כאן לא נותנים לדבר.

עמנואל זיסמן (העבודה):

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת זיסמן, אני מבקשת להפסיק.

מיכאל איתן (הליכוד):

העיתונות סגורה, הטלוויזיה סגורה, גם פה אתם לא נותנים לדבר?

עומד אדם שתפקידו היה לבוא ולומר: אני אחראי לצבא, הטרור לא ינצח, אנחנו נדביר את הטרור ונילחם בו. מה הוא אומר? – אין פתרון צבאי לבעיית הטרור. מה תוכל המשטרה לעשות כששר המשטרה יגיד להם: אין פתרון לפשע? איזו מוטיבציה תהיה להם? איזו מוטיבציה יש לצבא כשבא מי שאחראי לצבא ואומר להם פעם אחר פעם: מה שתעשו זה לא משנה, אי-אפשר לפתור את בעיית הטרור בעזרת הצבא, צריך פתרון מדיני? מה זה פתרון מדיני? פתרון מדיני זה פשרה. מה זאת פשרה? זו כניעה לטרור, זה הרס הצבא. אם הצבא יודע ששולחים אותו למשימות שההנהגה שלו אומרת שאלה משימות שאי-אפשר להצליח בהן, איזו מוטיבציה יש? אז הצבא הופך להיות חיל פוליטיקאים שהולכים לשיחות לנהל משא-ומתן. צבא צריך להילחם, ומי שעומד בראש הצבא צריך להחזיר מוטיבציה ורוח קרב ואמונה שאפשר להילחם ולהדביר את הטרור. היום המסר הוא הפוך.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת איתן, ברשותך, תסכם.

מיכאל איתן (הליכוד):

לכן שר הביטחון צריך להתפטר.

היו"ר ע' מאור:

משפט מסכם.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא מזמן הוא הביא חזרה את אנשי ה"חמאס". היום עוצרים את ה"חמאס". מסתבר שלאחר שהוא החזיר את כולם אמרו לו – – –

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת איתן, תסכם.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסיים. אמרו לו, שר הביטחון של מדינת ישראל, המקום היחיד במזרח התיכון שבו ל"חמאס" יש חופש פעולה זה עזה ושכם. מה אתה מזהיר את כל העולם? אצלך. אז הוא עושה טובה היום, אחרי שהוא הזהיר את כולם, ועוצר. אבל אני שואל אותו, בעוד כמה זמן אתה רוצה לחתום על הסכם עם אש"ף – – –

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת איתן, משפט מסכם.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסיים. מי יעצור בעוד חודש-חודשיים, אחרי שתלך משם? מדוע בכל ההסכם שאתם מביאים לנו אין סעיף אחד – –

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

מיכאל איתן (הליכוד):

– – שאומר שאש"ף מתחייב – –

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

– – להילחם בטרור, ואם תהיה פעולה ההסכם בטל? אין דבר כזה. מדוע אין התחייבות שאנחנו נהיה חופשיים בכל מקום להגיע, לרדוף אחריהם?

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה, חבר הכנסת איתן. חבר הכנסת איתן, אני מבקשת ממך לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

יברחו לעזה – יברחו לעזה.

היו"ר ע' מאור:

כן. חבר הכנסת איתן, אני מצטערת, זמנך עבר. אני מזמינה את סגן שר הביטחון.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסיים.

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת ממך לסיים במשפט, לא רעיון.

מיכאל איתן (הליכוד):

פעם אמר ראש הממשלה, ובזה אני מסיים, שחשוב לו מאוד שבתוקף היותו ראש ממשלה שמנהל את המשא-ומתן המדיני הוא גם יהיה שר הביטחון. הטיעון הזה הוא איום ונורא, הוא אסון – – –

היו"ר ע' מאור:

תודה.

מיכאל איתן (הליכוד):

הטיעון הזה הוא איום ונורא, הוא אסון, כי בתוקף המדיניות הוותרנית והפשרנית הוא גם מכופף את הצבא.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אני מזמינה את סגן שר הביטחון מרדכי גור להשיב. בבקשה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת מיכאל איתן, אני בא אליך בידיים ריקות. חשבתי שאתה מתכוון לדבר על תפקודו של שר הביטחון, הכנתי על כך תשובה מפורטת, ואילו אתה חזרת ונאמת נאום פוליטי, שכמוהו נשמעים עשרה ביום. על זה בוודאי לא היתה כוונה שאני אענה, גם אין לי שום רצון להיגרר אחרי ויכוח כזה.

כיוון שבין שנינו אני שירתתי בצבא יותר שנים, אני יכול לומר לך, ואת הנקודה הזאת אני מדגיש כי היא תהיה נכונה גם בעתיד, במדינת ישראל, מיום הקמתה לא נוסחו מטרות מלחמה, פרט למטרה אחת, לנצח על מנת לקיים את המדינה. העובדה שלא היה ניסוח של מטרות מלחמה, מעולם לא הגבילה את חופש הדיון, את הראייה קדימה, את המקוריות, וצה"ל נודע בעולם בתכונות האלה, אף שתמיד ידענו שבסופה של המלחמה יבוא משא-ומתן, ואין מדובר בעולם המודרני במצב שבו צבא כופה ניצחון, זה כמעט שאינו קיים, זה לא פגע מעולם במורל הצבא. רציתי להרגיע אותך ולקבוע, שאין בעניין הזה שום פגיעה בצבא.

אבל, מכיוון שאתה לא דיברת על תפקודו של שר הביטחון, אלא נכנסת לוויכוח פוליטי רגיל, אני מציע שאת ההצעה לסדר שהיתה כתובה על הנייר, אנחנו נוריד מסדר-היום.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת בא-גד מציע להעביר לוועדה. דקה אחת בלבד.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני שואל את סגן השר, מעבר לכל ויכוח, האם אתה באמת מאמין ששר, ויהיה המוכשר ביותר, מלאך אלוקים, מסוגל להיות חמישה שרים בבת אחת, שר דתות, שר בריאות, שר פנים, שר ביטחון, ראש ממשלה? ואני מדבר על זמנים רגילים, לא על זמנים קשים כאלה, עם הכרעות גורליות.

לכן אולי יתעורר סוף סוף מצפונכם הלאומי ותגמרו את העניין. אני לא יודע איך, אבל לא ייתכן שהאדם המוכשר ביותר בעולם מסוגל להיות חמישה שרים, והדבר גורם להפקרת המדיניות.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. לכן אתה מציע דיון בוועדה.

חברי הכנסת, אנחנו מצביעים. ההצעה של סגן שר הביטחון היא להסיר את ההצעה מסדר-היום. אם היא תוסר, לא תהיה הצבעה נוספת. אם היא לא תוסר, נצביע אם היא תידון במליאה או בוועדה.

ההצבעה עכשיו היא על ההצעה בנושא פעילותו של יצחק רבין בתפקידו כשר ביטחון. מי בעד ומי נגד? ההצבעה החלה.

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 16

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 19

נמנעים – 2

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

תקשיבו להבא.

16 תומכים – – –

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

בהסכמה כללית נחזור על ההצבעה.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא.

היו"ר ש' וייס:

סליחה, לא חוזרים על ההצבעה.

דוד צוקר (מרצ):

— — —

היו"ר ש' וייס:

זה לא יעזור. גמרנו, ההצבעה התקיימה. זה אחרי ההצבעה, זה לא בזמן ההצבעה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה למחות על ההצבעה. לא יכול להיות שאתה תאמר בהסכמה כללית ותעבור — — —

היו"ר ש' וייס:

ראיתי שאין הסכמה אז עברתי.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה יכול להחליט החלטה. אתה יושב-ראש הישיבה, אבל אל תגיד בהסכמה כללית. אנחנו הצבענו. איזו הסכמה כללית יש כאן?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, תקשיב לי. הסיפור הוא הרבה יותר פשוט ממה שאתם חושבים. ההצבעה התקיימה. חשבתי שיש הסכמה. אין הסכמה, אז ההצבעה היתה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני מבקש הצבעה חוזרת. מוטה גור בכבודו ובעצמו הצביע הצבעה הפוכה ממה שהוא התכוון. אז יש שכל ישר — — —

היו"ר ש' וייס:

רבותי, אני רוצה להפנות אליכם בקשה חברית, מכיוון שהעניין באמת פתור. הרי ההצעה הוסרה מסדר-היום.

רון נחמן (הליכוד):

היא לא הוסרה.

היו"ר ש' וייס:

היא הוסרה, כי היו 19 נגד, 16 בעד, שניים נמנעו. זאת אומרת, מכיוון שהעובדה היא כבר עובדה, יש פה בקשה מנומקת היטב. קורה לנו בבית שאנחנו לפעמים נחפזים, מזמינים חברים בשנייה האחרונה – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

הפעם אתה מצליח לסדר אותנו.

היו"ר ש' וייס:

אבל ההצעה הוסרה ממילא. אני שואל עכשיו את חברי הבית הנוכחים כאן – – –

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

אתם יודעים מה, גמרנו, אני לא שואל. כל אחד בעם יודע מי היה צריך להצביע. כל אחד עכשיו יודע שהתוצאה היא שההצעה הוסרה. כל אחד יודע שקורה לפעמים שמישהו מתבלבל.

תודה רבה לכם. עוברים לסעיף הבא בסדר-היום. בנושא הזה אין יותר בקשות.

דוד צוקר (מרצ):

אדוני היושב-ראש, בפעם הבאה כשאתה רואה שבאמצע ההצבעה אנשים מבקשים ולא מבינים, תפסיק את ההצבעה.

היו"ר ש' וייס:

בפעם הבאה אני אבקש מהאנשים שידעו איך להצביע.

דוד צוקר (מרצ):

הוא לא הסביר היטב.

היו"ר ש' וייס:

מה הוא לא הסביר? אני מודיע, שבעקבות הבקשה של חבר הכנסת דוד צוקר, לפני כל הצבעה אסביר מחדש איך מצביעים ומה משמעות התוצאות.

דוד צוקר (מרצ):

לא הסברת לאנשים – – –

היו"ר ש' וייס:

מה לא הסברתי? מה אני צריך להסביר?

דוד צוקר (מרצ):

אני חושב, שאם במהלך ההצבעה אנשים אומרים שהם לא מבינים, לא יקרה שום דבר – – –

היו"ר ש' וייס:

סלח לי, במהלך ההצבעה לא שמעתי שום דבר, אני רק שמעתי שהציעו ליוסי שריד לשנות את הצבעתו. מכיוון שראיתי שהוא שינה, הבנתי שאין שום בעיה.

דוד צוקר (מרצ):

אתה עושה צחוק.

היו"ר ש' וייס:

זה לא צחוק, זה הכול.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הצבע בלב.

היו"ר ש' וייס:

רבותי, מה זה משנה. ההצעה הוסרה מסדר-היום.

חבר הכנסת צוקר, באמת לא שמעתי שום דבר.

דוד צוקר (מרצ):

מה לא שמעת? כולם עמדו והרימו ידיים.

היו"ר ש' וייס:

לא שמעתי. זה שכולם עומדים, אני רגיל. גם אתה תמיד עומד בזמן ישיבה של מליאת הכנסת. לא שמעתי אפילו מה רוצים, אבל זה גם לא משנה.

הצעות לסדר-היום

החלטת הממשלה על העסקת 18,000 עובדים זרים

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא האחרון שעל סדר-היום, הצעות לסדר-היום מס' 3779, 3819, 3829, 3830 ו-3831, של כמה מציעים, בנושא: החלטת הממשלה על העסקת 18,000 עובדים זרים. אני מזמינה את ראשונת המציעים, חברת הכנסת ענת מאור; בבקשה.

ענת מאור (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, גברתי שרת העבודה והרווחה, חברי הכנסת, הנושא העומד על סדר-היום הוא נושא המערב ומגלם בתוכו גם היבטים פוליטיים, שאפשר ואכן יש לגביהם מחלוקת מדינית, פוליטית לגיטימית וגם היבטים חברתיים כלכליים של עיצוב תרבות המדינה, חיי העבודה בה והיחסים החברתיים.

בהקשר הפוליטי, אין זה סוד שאני אישית ומפלגתי נמנות עם מי שחושבים שסגר חייב להינקט רק במקרים קיצוניים ביותר ובצורה מוגבלת. בעיות הביטחון שאנחנו עומדים בפניהן הן אכן בעיות קשות, וידענו תקופות כאלה בעבר. מראשית הציונות הארץ שלנו ידעה קדמה, צמיחה, עם בעיות ביטחון תמידיות, ולצערנו גם עם מלחמות.

ובכל זאת, אני סבורה שסגר גורף הן באורך הזמן שלו והן בהגבלה כמעט מוחלטת על מספר היוצאים, הוא לא אפשרי קודם כולל לרקמת השלום המתהווה, להסכם, לתשתית, ושנית, בגלל התושבים והאנשים שחיים תחת שלטוננו.

אנחנו יודעים שיותר מ-100,000 מפרנסים ומפרנסות, אחראים לכלכלה ולפרנסה של נשים וילדים, נמצאים במצב תת-אנושי. כל אחד מאתנו, ורבים מאתנו מקיימים קשרים עם תושבים בשטחים ועם פלשתינים, אנחנו יודעים את המצב החמור ביותר, שבכמה מקומות אנשים מגיע עד פת לחם.

אני כמובן רגישה ואני יודעת את הבעיה הביטחונית החמורה. כל פיגוע, בעפולה, בחדרה, בניר-דוד, באכסאל, בכל מקום – פוגע ברקמה הרגישה ביותר שלנו. אבל האיזון חייב שיעשה. והאיזון משמעותו סגר כשהכרחי ופתיחה סבירה ומוגבלת כשאפשר. ויש קריטריונים לאישורים שכוחות הביטחון ממליצים עליהם והממשלה ידעה לנקוט – לפי גילאים, לפי בדיקות ביטחוניות – ואפשר וצריך לאפשר לעשרות אלפים, כן, לעשרות אלפים מבין פועלי השטחים, לחזור באופן הדרגתי לעבודה, עד שתתייצב הכלכלה אצלם ועד שתיפתר בעיית כוח העבודה אצלנו. אך הכול באופן הדרגתי.

במצב של סגר יש שתי חלופות. גברתי שרת העבודה והרווחה, יש לך הישגים גדולים שצריך להגדיל אותם עוד יותר ולהיאבק עליהם בממשלה – בעידוד עבודה ישראלית, יהודית ושל ערביי ישראל, בענפים שלאורך 27 שנים, בגלל המדיניות של כל הממשלות, הרבה מאוד מן העובדים והעובדות הישראלים נותקו מהם, גם בגלל תרבות וגישות וסטטוס, אבל הרבה מאוד בגלל שכר. והראיה, כאשר שרת העבודה והרווחה הכריזה על מדיניות מעודדת ומסבסדת של עבודה בבניין ובחקלאות, זה נשא תוצאות. נכון, עדיין מוגבלות. וכי אפשר לשנות 27 שנים בהרף עין?

וכי כל אחד מאתנו לא יודע מהו המעמד, הסטטוס בעבודות מסוימות ומה כל אחד ואחת מאתנו רוצים באופן אישי לגבי בנינו ומקורבינו? אבל כאשר יש מקצועות שבהם מקבלים תגמול גבוה, הסטטוס משתנה. ועובדה שהרבה סטודנטים והרבה צעירים חזרו לעבוד בבתי-מלון ובמסעדות, במלצרות, והיום – חוזרים לבנייה. את התהליך הזה צריך להמשיך.

ההחלטה על 18,000 פועלים זרים היא החלטה חמורה וקשה. גברתי שרת העבודה והרווחה, אני שמחה שהממשלה שבה לדון בכך.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

ענת מאור (מרצ):

צריך לחשוב מחדש על המדיניות וללכת בשני כיוונים. האחד, כפי שאמרתי, חבר הכנסת ויינשטיין, ואני יודעת שזה שנוי במחלוקת פוליטית – להתיר את הסגר באופן הדרגתי ומבוקר. אני יודעת שהשיקול הביטחוני חשוב, אבל 100,000 מפרנסים, שנגזר עליהם להישאר בשטחים, ותלויים בהם מאות אלפי ילדים ונשים, הם חומר נפץ. ואתה, חבר הכנסת ויינשטיין, יודע, שהם במצב חמור ביותר, ומגיעם לפעמים עד כדי פת לחם. אלה שטחים שאנחנו אחראים להם.

הכיוון השני הוא עידוד יתר של עובדים ישראלים; להמשיך במדיניות ששרת העבודה והרווחה החלה בה. היום ישבנו בוועדת העבודה והרווחה לדין ממושך בנושא הזה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אם הם סובלים, שיעצרו את הרוצחים.

ענת מאור (מרצ):

אני מסכימה עם הפנייה. ואכן גם כוחות הביטחון שלנו צריכים לעשות כל שלאל ידם כדי לרדוף באופן הכי אפקטיבי כל רוצח מתועב וכל טרוריסט. ואין ספק שזה חלק מהמחויבות של ההנהגה הפלשתינית, וזו תהיה המחויבות של כוחות הביטחון בשטחים. אבל, אם רוצים למנוע את הטרור, חבר הכנסת ויינשטיין, סגר לא יעזור, הוא הביצה לטרור הבא. אתה יודע ששני האירועים החמורים קרו עכשיו כשהיה הסגר. איש מאתנו, אף איש ביטחון, אינו מעלה בדעתו שאפשר לעשות סגר מוחלט. אז גם משיקול ביטחוני טהור אסור לגדל היום ולהצמיח את הטרוריסטים הבאים.

זה באשר לעניין האיזון בין שיקול הביטחון לבין מספר העובדים שמגיעים מהשטחים.

ואשר לסוגיה השנייה, גברתי שרת העבודה והרווחה, הרעיונות שאת העלית ושעלו היום בוועדה, כיצד להוסיף יתר סבסוד ולתבוע את זה מהממשלה, ולשלם זאת לפועלים ולעובדים ישראלים, ערבים או יהודים שהולכים לעבוד. לא לפגוע בדמי אבטלה, דבר שאני מתנגדת לו באופן מוחלט – אלא ליצור את התנאים שאנשים צעירים, אנשים בעלי יכולת, גברים ונשים ילכו למקומות עבודה הכרחיים בתקופות ביניים, עד שיווצרו מקומות עבודה חדשים, בהתאם להשכלתם ולרצונם. אנחנו רואים שסטודנטים עושים זאת.

דבר נוסף הוא נושא המיכון בבנייה. זה פתרון שעבודה של זרים תפגע בו.

מאחר שזמני תם, אני רוצה לציין שיצא לי לעשות עבודה באוניברסיטה המאששת את שכולנו יודעים – שהבאת פועלים זרים היא סמן תרבותי-חברתי-כלכלי חמור ביותר. כל מי שחקר יודע מה קורה במדינות כמו צרפת, גרמניה והסקנדינביות, ומה קורה במדינה כמו ארצות-הברית, עם פועלים זרים, ואיך הן נאבקות בזה היום, שכן עובדים זרים משמעות הדבר אחר כך הבאת משפחות, ומשמעות הדבר חינוך ותרבות שונים, בעיות אתניות ובעיות של גזענות. לשמחתנו אנחנו פטורים מכך, שכן עד כה דיברנו על מספרים מאוד נמוכים. אבל עכשיו, לאחר החלטת הממשלה – היו כתבות תחקיר בטלוויזיה, בעיתונות, באילו תנאים נמצאים העובדים הזרים וכמה חברות כוח אדם, קבלנים, מרוויחים מכך.

אנחנו מוכרחים למנוע את זה. התסריט שזה יהיה דבר זמני ואחר כך נשנה זאת הוא לא בגדר האפשר, גם בגלל הדינמיקה שהיתה בכל המדינות וגם בגלל בעיות הביטחון, שלצערנו הרב לא תיפתרנה במחי יד.

לפיכך, גברתי שרת העבודה והרווחה, אני רוצה לסכם ולומר, שאני חושבת שהמדיניות שנקטת מכניסתך לתפקיד ועד היום היא המדיניות הנכונה. שמחתי לשמוע ממך, שראש הממשלה ושר האוצר יותר קשובים היום, וגם הממשלה כולה יותר קשובה – שלא ללכת למדיניות הגורפת של עבודה זרה, שאני מבינה שבצוק העתים הוחלט עליה בממשלה. אבל בידינו לעכב זאת וללכת גם להתרת הסגר וגם לעידוד יתר של עבודה של פועלים ישראלים עם שכר גבוה. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת ענת מאור. אני מזמינה את חבר הכנסת אבנר חי שאקי; בבקשה. אחריו – חבר הכנסת יעקב שפי.

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, כבוד שרת העבודה והרווחה, חברי כנסת נכבדים, אני מוצא לי לחובה לפתוח בהבעת דברי הזדהות עמוקים עם המשפחות השובות, משפחות השבויים והנעדרים של ישראל.

אומר מלים קצרות וחד-משמעיות בעניין. אני מקבל לחלוטין את דבריו של סגן שר הביטחון, מר גור, שאמר שהוא איננו מקבל עליו את העניין שנקרא קווים אדומים. אבל השאלה כאן איננה קו אדום או קו בעל צבע אחר. מדובר כאן בהחזרתם של אלפי טרוריסטים, חלקם עצורים, חלקם שהיו בחוץ, ובתוכם גם מבוקשים, כפי שקראנו אתמול. כלום מוגזם הדבר לדרוש מממשלת ישראל וממנהלי המשא-והמתן שלא ישוחרר עוד עציר אחד, ולא יוחזר מגורש אחד, ולא יוחזר מבוקש אחד אלא עד שלפחות תהיה לנו אינפורמציה וכל מה שמדובר באינפורמציה, במידע על גורלם, על מקום הימצאם של שבוינו ונעדרינו?

פדיון שבויים הוא ערך עליון במשנתה של יהדות. אני בטוח שהממשלה עושה, ואני בטוח שהיא עשתה ואני משוכנע שהיא תעשה. אבל יש דבר בולט לעין שהיא איננה עושה, והמחדל הזה הוא מחדל, מפני שזה אולי הנשק היחיד שיכול להכריח את ערפאת ואת כל חבריו לעשות מאמץ לתת את החלק השני של הדיסקית שעליו דובר לא רק לגבי שבוי אחד או נעדר אחד. כוונתנו לגורל רחמים אלשיך, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, יוסף פינק, צבי פלדמן, ולמשפחותיהם, שכל חרדתן, כל רצונן, כל מבוקשתן לדעת מה עלה בגורל ילדיהן, איפה הם. אנו מקווים שכולם חיים. אנחנו מקווים שהם יחזרו לכאן. אבל לא יעלה על הדעת שבמשא-ומתן אין שומעים את חברי משלחות ישראל מדברים על זה. הרי לפחות להשמיע את זה. מה קל יותר מאשר לקבוע, שכל שיחה בקהיר, באוסלו, בווינגטון, בכל פינה בעולם, תתחיל בדרישה של הישראלים? אני משוכנע, שאם ערפאת ידע, ששום עציר מאלפי העצירים שהובטח שחרורם לא ישוחרר עד שתתקבל אינפורמציה בעניין, אולי זה ירכך אותו וישבור אותו וייתנו לנו אותה אינפורמציה שהמשפחות היקרות הללו מצפות לה.

גברתי שרת העבודה, לא לך אני צריך לומר מה שאת אמרת, ואני שמעתי דברייך גם בכנסת וגם מחוצה לה. את בהחלט מסכימה שהמדיניות הנכונה של הממשלה הזאת צריכה להיות: להרבות בעובדים מקומיים, לצמצם עד למינימום עובדים זרים. וההיגיון הוא רב-תכליתי – קודם כול, זה חשוב לכלכלתה של המדינה. אנחנו נמצאים בעיצומה של אבטלה גדולה, שנראית כאילו היא הולכת ומצטמצמת בגלל הסגר מצד אחד ובגלל צמצום העלייה, לצערנו, מצד שני, אבל האבטלה היא אבטלה. עיירות הפיתוח סובלות קשה ממנה, והשאלה היא – מדוע להסכים לייבוא של 18,000 עובדים זרים, או פחות מכך? נכון, הבעיה האמיתית היא השכר המשולם לעובדים הללו, היינו לישראלים שבתוכם, שאינם מוכנים ללכת לבנייה, לחקלאות ולתעשייה ולכמה ענפים נוספים. אבל מעניינה של הממשלה, כעניין של מדיניות כלכלית וחברתית, כמדיניות של צמצום פערים, כמדיניות של צמצום אבטלה, שהישראלים הם שיחזרו לכבוש את שוקי העבודה הללו בבניין, בחקלאות ובתעשייה.

לסגר יש משמעות ביטחונית מעבר לכל השיקולים האחרים. וכאשר מדובר בביטחון, הכול מתגמד. ואם הסיכוי הוא, שהמשכת הסגר תצמצם את הסיכונים, דיינו. אבל, עם זאת, אין להמיר את הפועלים הערבים מיש"ע בפועלים זרים. ידוע שפועלים זרים בכל מדינה באירופה שבה הם מועסקים מעוררים בעיות, הם וצורכיהם ומשפחותיהם. יש חיכוכים, יש קנאה של מקומיים בזרים, יש מתח מיותר. למרבה הצער, יש מדינות שבהן היחס לזרים הוא ממש מזעזע. ואסור שישראל תגיע, חלילה, אי-פעם למצב כזה.

למיטב ידיעתנו, היום מצויים בישראל כ-11,000 עובדים זרים ברשיון; לידם או לצדם מצויים עוד אלפים ללא רשיון. לבוא ולהוסיף עליהם 18,000 עובדים, אף-על-פי שהם דרושים למשק, אף-על-פי שזו דרישת הקבלנים ודרישת אנשי החקלאות – זה יפגע בסיכויי צמצום האבטלה; זה יפגע במדיניות שלך, גברתי השרה, שאני מאמין בה, דהיינו, עד כמה שאפשר לתת לעובדים מקומיים כל מקום עבודה שמתפנה. ואם הסיבה לאי-הליכה למקצועות מסוימים, כמו בנייה, כמו חקלאות, כמו תעשיות מסוימות, היא השכר הנמוך, זה המקום להביא לסבסוד ממשלתי לתקופה ניכרת, עד שלא יהיה צורך בכך.

כמו-כן יהיה צורך בהכשרה מקצועית לאלפים ולרבבות. ידוע לי, גברתי שרת העבודה, שמשרדך עושה רבות בתחום זה. אבל ברור שניתן לעשות עוד ועוד, ובלבד שבמקום לייבא עובדים זרים, על מכלול הבעיות שהם ייצרו, הישראלים יתפסו את מקומם. יש לזה היבט אידיאולוגי-ציוני. תמיד דגלנו בעבודה עברית. היום, בהחלט – בעבודה ישראלית. יש לזה היבט כלכלי. בזה שאנחנו מצמצים את האבטלה, אנו עוזרים לכלכלה הישראלית, זה עוזר לצמיחה וזה עוזר לקליטה של העלייה. אנחנו יודעים שהאבטלה אצל העולים היא קשה שבעתיים, מפני שעולה, אם איננו משתכר, הופך מעמסה על משרד העבודה והרווחה ועל הסביבה ועל החברה גם יחד.

לפיכך הייתי מציע, כי הנושא הזה של ייבוא 18,000 עובדים, אף-על-פי שהוא החלטת ממשלה, יישקל מחדש, ואין מי שמסוגל להביא לרביזיה כזאת אלא את, גברתי שרת העבודה, משום שבממשלה יאמינו לך בהחלט כאשר תעלי את הנימוקים המשכנעים כל כך בדבר הצורך להעדיף את העובדים המקומיים על העובדים הזרים.

גברתי היושבת-ראש, שמעתי אותך בהקשבה, ואת אומרת, שעם כל החשיבות של הביטחון שהסגר מביא, יש להתחשב במצוקות החברתיות והכלכליות של הערבים ביש"ע. אני מקבל את זה. אבל, עם זאת, אני רוצה שתדעי, שבמשנה של היהדות דבר מקובל הוא, שעניי עירך ועניי עיר אחרת – עניי עירך קודמים. שום מדינה תרבותית ונאורה בעולם לא תעדיף עובדים זרים על עובדיה, אלא אם כן מדובר במומחיות, במיומנות מיוחדת, במקצועות שבהם אין מומחים מקומיים. אבל, פרט לזה, זה יהיה משגה, זו תהיה מדיניות שגויה ואומללה להכפיל את מספר העובדים הזרים, שבלאו הכי מספרם, כפי שאמרת, הוא למעלה מ-11,000 כיום.

מסקנתי, שההחלטה הזאת איננה נכונה, איננה נבונה, איננה משרתת את המטרות הגדולות של קליטת העלייה וצמצום האבטלה, איננה משרתת את הרעיון הציוני של עבודה עברית, עבודה מקומית. כל אלה יחד, כל המכלול הזה, מחייב רביזיה בהחלטה הזו, שהיא החלטה שגויה, לפי דעתי.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. אני מזמינה את חבר הכנסת יעקב שפי, ואחריו – את אחרון הדוברים, חבר הכנסת דוד מנע.

יעקב שפי (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, שרת העבודה והרווחה, חברי הכנסת, לפני ימים אחדים חגגנו את יום העצמאות ה-46 למדינת ישראל, יום חג לעם היהודי ולרעיון הציוני. מעולם לא היינו חזקים יותר. מעולם לא היתה עוצמתנו הצבאית והכלכלית גדולה יותר. מעולם לא חיו במדינה יותר תושבים ואזרחים, שרובם המכריע יהודים.

לו קמו לתחייה ראשוני הציונים וממשיכי דרכם, שלא זכו לראות בתקומת ישראל, היו בוודאי שבעי רצון מהתגשמות חלומם ומפרי עמלם. אולם לבם היה נחמץ בקרבם בראותם את עשרות אלפי המובטלים בארץ. לבם היה נחמץ שבעתיים בידעם כי למעשה חלק מהמובטלים לא מוכן לעבוד, לא

מוכן להשתכר בכבוד, לא מוכן לעסוק בעבודת כפיים, לא מוכן לתרום לבניית המדינה, לא מוכן לתרום ולסייע בבניית חברה מוסרית.

קשה לי לקבל את העובדה, כי צעירים חסונים ובריאים בגופם ובנפשם מסרבים לצאת לעבודות מסוימות ומעדיפים לזכות בדמי אבטלה. בעבר חשבנו כי סירובם של אותם צעירים נובע מהעובדה, כי המשכורת נמוכה היא, אך מסתבר שזו לא הסיבה. לעובדים בחקלאות מציעה הממשלה תוספת של 30 שקל ליום על השכר שמשלם המעסיק. אך מנגד יש 40,000 עובדים ישראלים שהחליפו בשנה האחרונה עובדים מן השטחים, מחציתם בענף הבנייה והשאר בחקלאות, בבתי-המלון וכו'. בפני אלפי המובטלים ברחבי הארץ ניצבת היום הזדמנות פז להשתלב בעבודה, להשתלב בעשייה ובחברה. בפני אלפי המובטלים ניצבת היום ההזדמנות להחזיר את כבודם העצמי.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, המציאות של היום הינה תולדה ותוצאה של גורמים ותהליכים שהתרחשו ב-27 השנים האחרונות. במשך כל השנים הללו ניתנה למעסיק הישראלי האפשרות להעסיק כוח עבודה חרוץ, מיומן וזול מהשטחים. במשך השנים הללו נמנעו יהודים מסוימים מלעבוד בעבודת כפיים, וכתוצאה מכך מגזרים שלמים התרוקנו מעבודה עברית.

במציאות כזו, סגר על השטחים, המתחייב מפעילויות הטרור של פלשתינים, מונע את כניסת פועלי השטחים ומשאיר חלל ריק בכוח העבודה. במצב שכזה על הממשלה לספק לאזרחיה ביטחון מצד אחד ופתרון לכוח אדם בחקלאות ובבנייה מצד שני.

הפתרון שהתקבל מחוסר ברירה הינו ייבוא של 18,000 עובדים זרים ברשיון לחצי שנה. אין ספק כי הפתרון רע, אבל הוא הרע במיעוטו. הגענו לשלב שאליו הגיעו המדינות המתועשות של אירופה לפני שנות דור – השלב שבו יש הכרח לייבא ידיים עובדות, כוח עבודה זול של פועלים חרוצים, שאינם מתביישים לעסוק בעבודות שקשה לגייס אליהן כוח אדם מקומי.

איני יודע אם יש לנו פתרון אחר לבעיה המיידית של חוסר בעובדי כפיים, אולם אין לי שום ספק כי עלינו להתמודד עם התופעה הזו בטווח הארוך והבינוני. לא יעלה על הדעת שבד בבד עם ייבוא עובדים זרים יקבלו אחרים דמי אבטלה. האם בתום ששת חודשי הרשיון שניתן לעובדים הזרים יסכים העובד הישראלי לעבוד בעבודת כפיים? האם עלינו להמשיך להסתמך על התלות של המשק בפועלי השטחים? מה הפתרון?

הפתרון צריך לכלול מערכת חוקים ותקנות בנושא סרבני העבודה, נוסף על ייעולם ושיפורם של השירותים והפונקציות שצריך לספקם בלשכות התעסוקה. ידועים לי סיפורים של מעסיקים, על צעירים הנשלחים מלשכות התעסוקה ומבקשים שייכתב להם כי אינם מתאימים לעבודה זו או אחרת. במקרה כזה הם חוזרים ללשכות וזוכים בדמי אבטלה. כמו כן יש להגביר את ההדרכה בלשכות בנושא התוספת של 30 השקלים המפורסמים שהממשלה משלמת לעובדים בחקלאות.

למרות כל זאת יש בי נימה של אופטימיות הנובעת מהעובדה כי בראש משרד העבודה עומדים אנשים מוכשרים, ובראשם שרת העבודה והרווחה, חברת הכנסת אורה נמיר. השרה אינה נרתעת מעבודה קשה ומאומצת. אני אופטימי כי בשנה האחרונה החליפו 40,000 עובדים ישראלים עובדים מן השטחים בעבודות כפיים, ולכן יש להמשיך בכיוון זה הן בחקיקה והן בהסברה. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. חבר הכנסת דוד מנע, ואחריו – תשובת שרת העבודה והרווחה.

דוד מנע (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, במסכת סוטה כ"ב נאמר: אומר המלך ינאי לאשתו אל תתייראי מן הפרושים ולא ממי שאינם פרושים, אלא מן הצבועים שדומין לפרושים שמעשיהם כמעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס.

גברתי שרת העבודה והרווחה, בתולדות ימי הפוליטיקה הישראלית לא היה וספק אם יהא אדם צבוע כמורך. את, שהיית חברת כנסת ויושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, תקפת את הממשלה דאז על ייבוא עשרות או מאות עובדים בלבד. השמצת ותקפת, נאמת נאומים דמגוגיים חסרי שחר שאת אמונה עליהם ועתה – – –

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת דוד מנע, ברשותך, אני רוצה בתור יושבת-ראש לפנות אליך להשתדל לעשות זאת בצורה פרלמנטרית. אני מבקשת.

דוד מנע (הליכוד):

נאמת נאומים דמגוגיים חסרי שחר שאת אמונה עליהם, ועתה, בתפקידך כשרת העבודה והרווחה, יגיעו לישראל לא 100 ולא 1,000 ואף לא 5,000 אלא 18,000 עובדים זרים לענף הבניין ו-5,000 עובדים תאילנדים לחקלאות. איפה הדמגוגיה שלך דאז? היכן ההתקפות הדמגוגיות דאז על ממשלת הליכוד? טלי קורה מבין עינייך, מלכת הצבועים.

בתקופתך יגיע משרד העבודה והרווחה לדרגות שיא של אין-אונות, של הידרדרות מינהלית וביצועית ושפל שלא היה כמוהו במשרדי הממשלה השונים. בתקופתך הגיע לשיא מספר ההרוגים והנפגעים בתאונות עבודה. בתקופתך נגיע לשיא במספרם של העובדים הזרים בארץ. ובתקופתך נגיע לשיא שלא היה כמוהו במתן דמי אבטלה. משרדך ישלם בשנה זו, שנת 1994, קרוב ל-1.3 מיליארד שקל דמי אבטלה למובטלים, ואת עוד מביאה מעל ל-20,000 עובדים זרים.

והצביעות נמשכת. את שרת העבודה והרווחה, רוממות הנשים בגרונך אך לבך ופיך אינם שווים. לא היתה שרה ולא היה שר שפוגע כך בנשים, כפי שאת פוגעת בהן, ולא רק במנקה בלשכתך, שאותה פיטרת וחזרת בך, אלא את פוגעת במאות נשים, אמהות וצעירות המתגוררות בערי פיתוח ואת מחייבת אותן, תחת הוראה שלך, ללכת ולעבוד בקטיף ולהחליף את עובדי עזה בשכר של עובדי עזה, ואשה שלא תרצה להחליף את עובדי עזה בחקלאות תסורב ותוחזר לביתה ללא גמלת אבטלה או הבטחת הכנסה. וכל זאת במקום שתדאגי ליצור מקומות עבודה חדשים באופקים, בנתיבות, בשדרות

ובבאר-שבע, מקומות עבודה זמינים באזור הנגב והדרום. למובטלות בירוחם, בדימונה ובאופקים יש ליצור מקורות תעסוקה חדשים במקומות יישובם, ולא להכריח אותן ללכת ולהחליף את פועלי עזה.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, לפני יומיים כינסה שרת העבודה והרווחה מסיבת עיתונאים, ובה בישרה על ירידה במספר המובטלים. שקר וכזב. חזיון תעתועים. מעניין אם בחודשים הקרובים, כשיעלה שיעור האבטלה תחת שלטון הממשלה הזו, תכנסי שוב מסיבת עיתונאים ותבשרי על עלייה זו. הירידה הסטטיסטית היא ירידה דמיונית, היות שהמובטלים קיימים אלא שאין הם פונים ללשכות התעסוקה.

ועוד צביעות. האם אתם יודעים מי הן חברות הבנייה המקבלות את המספר הגדול ביותר של עובדים זרים? – חברות הבנייה של הקיבוץ הארצי וחברת "סולל-בונה" – הסוציאליסטים הידועים.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, עשרות אלפי העובדים הזרים שיגיעו לארץ יתפסו את מקומם של הישראלים; לא של עובדי יש"ע – של הישראלים אשר יפוטרו ממקומות עבודתם בבניין ובחקלאות. לכשיוסר הסגר ויגיעו אלפי עובדי יש"ע הם יתפסו את מקומם של הישראלים, לא של הזרים, והאבטלה תעלה במקביל לעלייה במספרם של העובדים הזרים.

את מצהירה, כי על כל זר ייקלטו שני ישראלים. הרי את יודעת שדבר זה לא ייושם. ומה אמר על כך שר האוצר – ואני מצטט דברים שאמר שר האוצר: "ההחלטה להביא עובדים זרים ארצה גורמת להתבססות עבודה זרה בארץ ולהסתגלות של מעסיקים ישראלים להעסיק זרים".

אנחנו נמצאים בפתחה של תקופה מסוכנת מאוד למצב החברתי והכלכלי של המדינה. יותר מ-20,000 עובדים זרים ישתרשו פה בארץ, יתפסו את מקומם של הישראלים, ולא יהיה קל להוציא אותם לא ממקומות העבודה ולא מישראל. על עשרות זרים בלי רשיון אתם בקושי משתלטים, איך תשתלטו על 20,000 עובדים ואיך תוציאו אותם מהארץ? לאט לאט נקים פה במדינת ישראל מושבות של תאילנדים, של פיליפינים, של סינים, של טורקים. יותר מ-20,000 עובדים זרים. איפה הם יגורו? הרי הם ישתלטו על דירות במרכז הארץ – בחיפה, באשדוד, באשקלון ובירושלים. ייקחו דירות, ישכרו דירות, ומחירי הדירות יאמירו. כל אותם זוגות צעירים שאנחנו מאוד מאוד מנסים לדאוג להם יתקשו להשיג דירות.

ההחלטה על הבאתם של יותר מ-20,000 עובדים זרים על-ידי השרה היא בלתי הפיכה ומסוכנת, והדבר יצא מכלל שליטה.

אני מציע לכנסת לקיים דיון דחוף בנושא זה על מנת למנוע את התופעה החמורה הקיצונית הזאת. אסור לתת לעובדים רבים כל כך להיכנס לארץ, משום שהם יתפסו את המקום של עובדים ישראלים.

גברתי היושבת-ראש, עבודה היא מצרך, עבודה שייכת למשק הישראלי. לא צריך לתת עבודה גם לגורמים זרים. אני מציע לכנסת לקיים דיון דחוף בנושא זה. תודה.

היו"ר ע' מאור:

אני רוצה לקבוע, חבר הכנסת דוד מנע, לפרוטוקול ולך, שהביטויים שהשתמשת בהם חורגים מכל נוהל ונוהג פרלמנטרי וחברי. אני מבקשת שתקפיד על כך, ואני רוצה שזה יירשם בפרוטוקול, ואם אתה מוכן למחוק חלק גדול מהביטויים ולהתנצל, אשמח אם תעשה זאת.

אני מזמינה את שרת העבודה והרווחה אורה נמיר להשיב.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת לענות על ההצעות שלכם לסדר-היום בנושא עובדים זרים.

מיום כניסתי לתפקידי כשרת העבודה והרווחה עמדתי בפני לחצים מצד מגזרים שונים במשק להגדיל באופן ניכר את מספר האזרחים הזרים המורשים לעבוד בישראל. התנגדתי לדרישה זו משום שסברתי, שכאשר רשומים 104,000 דורשי עבודה בלשכות התעסוקה, אין כל היגיון חברתי, כלכלי או מוסרי להתיר כניסתם של עובדים מארצות הים ולייבא אבטלה נוספת לישראל.

עמדתי זו לא השתנתה. השיקול היחיד שעמד בפני ובפני הממשלה בקבלנו את ההחלטה הקשה בדבר כניסתם של עובדים זרים נוספים לישראל היה שיקול ביטחוני. באין עובדי שטחים בגלל הסגר, ולאור העובדה, שהיא העובדה המצערת ביותר בכל הנושא הזה, שלא עלה בידינו לאייש את מקומות העבודה שהתפנו בדורשי עבודה ישראלים, לא נותר לממשלה אלא לאשר הבאתם של עובדים חלופיים לתקופה קצובה.

רבותי חברי הכנסת, מאז 1967 "התמכרו" ענפים שונים במשק הישראלי לעבודה הזולה ולעתים הבלתי-מאורגנת של עובדי השטחים. מאז פרוץ האינתיפאדה מבקשים המעסיקים בענפים אלה להתנתק מתלותם בעבודת ערביי השטחים. זהו תהליך ארוך וקשה. התעשייה והמלונאות השלימו אותו למעשה ומספר עובדי השטחים המועסקים בענפים אלו זניח, והם מסוגלים לעבור את תקופת הסגר ללא קושי רב. אף ענף הבניין, שהעסיק ערב הסגר של אפריל 1993 כ-70,000 עובדי שטחים, עובר את התהליך, אבל בהדרגה. מספר הישראלים המועסקים בענף זה גדל מ-1990 עד סוף 1993 ב-42,000 עובדים. מתחילת הסגר הצטרפו לענף הבניין כ-17,000 ישראלים, זאת לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. לדברי הקבלנים, המספר אף מגיע עד 30,000 עובדים ישראלים בבניין, אך תלותו של הענף בעבודת ערביי השטחים, לצערנו, עדיין גדולה מאוד. הענף המתקשה ביותר, רבותי חברי הכנסת, להשתחרר מהתלות המוחלטת בעבודת ערביי השטחים הוא ענף החקלאות.

תלותם הגדולה של ענפי הבניין והחקלאות בעבודת ערביי השטחים היא אשר הביאה, בסופו של דבר ולמרבה הצער, את הממשלה לאשר תוספת של 20,000 עובדים זרים לבניין ו-6,000 לחקלאות.

רבותי חברי הכנסת, כולנו שואלים, ובצדק, מדוע אי-אפשר לשלב מובטלים ישראלים בעבודה ומדוע אנו נדרשים לייבא עובדים לא-ישראלים, מהשטחים ומארצות הים; ויש, רבותי חברי הכנסת, על שאלה זו תשובות אחדות.

ראשית, העבודות המוצעות לזרים ולערביי השטחים מאוישות, בדרך כלל, על-ידי גברים צעירים.

ניתוח נתוני שירות התעסוקה, המצביע על 104,000 דורשי עבודה במרס 1994, מלמד שניתן לשלוח לכל עבודה, על-פי החוק הקיים היום, 13,475 גברים ונשים עד גיל 35, מתוכם 3,146 הם גברים ו-10,329 הן נשים. על אלו יש להוסיף כ-3,000 מובטלים בני 36 עד 45 שניתן לשלוח אותם לכל עבודה, 1,000 גברים ו-2,000 נשים.

לכן, רבותי חברי הכנסת, הנחיתי את שירות התעסוקה למצות עד תום, ואני לא אחזור מההנחיה הזאת שלי, את הפוטנציאל התעסוקתי הטמון באוכלוסייה זו. בישיבה שכינסתי ביום שישי האחרון עם מנהלי האזורים של שירות התעסוקה הוריתי לבדוק, אחד לאחד, את כל הגברים דורשי עבודה עד גיל 35 ולפעול להפנייתם לעבודה או לקורסי ההכשרה בבניין. הבהרתי היטב שיש לשלול את דמי האבטלה ממי שחייב לצאת לכל עבודה ומסרב לעשות כך. אך אין לחייב נשים לצאת לעבודה בבניין. נוסף על כך, הנחיתי את מנהלי הלשכות להפנות נשים צעירות, החייבות על-פי החוק לצאת לכל עבודה עד גיל 35, למעט אמהות לתינוקות, לעבודה בחקלאות.

הסיבה השנייה שבגינה נמנעים מובטלים ישראלים מלעבוד בעבודות המוצעות לזרים היא השכר הנמוך הנהוג בהן. החלטנו, לכן, לסבסד את שכרם של הישראלים אשר מוכנים לעבוד בחקלאות. אני שמחה לבשר לבית, שהממשלה קיבלה בישיבתה האחרונה את הצעתי להגדיל את מספר הישראלים ששכרם מסובסד ב-2,000 נוספים ולהעמידו על 4,000. ואכן, קרוב ל-3,350 ישראלים, נכון להיום – וההחלטה על התוספת נתקבלה רק לפני ימים מספר – כבר עובדים במסגרת זו, מתוכם 2,219 בקטיף בלבד. עובדים אלה זכאים, מעבר לשכר המינימום המשולם על-ידי החקלאי, לתוספת שכר של 30 ש"ח ברוטו עבור כל יום עבודה ועוד 10 ש"ח למעסיק עבור הוצאות נסיעה.

שכר הברוטו של עובד ישראלי שיעבוד בחקלאות 25 ימים יגיע, לכן, ל-2,316 ש"ח לחודש. ולמרות תוספת השכר, 1,660 מובטלים סירבו להצעה לעבוד בקטיף, ושללנו מהם לתקופה של שלושה חודשים את קבלת דמי האבטלה.

סיבה נוספת, רבותי חברי הכנסת, לקושי לשלב ישראלים בעבודה נעוצה בעובדה שענפים מסוימים הפכו שמורים לכאורה לערביי השטחים; כך בחקלאות ובחלק ממקצועות הבניין. בשנים האחרונות, עבודה בענפים אלו לא רק שנתפסה כעבודה שאינה מתאימה לישראלים, אלא שעבודה לצד ערביי השטחים באתרי הבניין, בשדות ובחממות נחשבה כסיכון של ממש. הדרך היחידה להתמודד עם בעיה זו היא, כמובן, להפנות עוד ועוד ישראלים לעבוד בענפים אלו.

לכן, במאי 1993, עם הטלת הסגר הראשון, חידש משרד העבודה והרווחה את פרויקט אתגר הבנייה, ובמסגרתו משתלמים מובטלים ישראלים בתוכנית הכשרה בת שישה חודשים. בחודשיים הראשונים להכשרתו משלים משרד העבודה והרווחה את הכנסתו של המשתלם עד לגובה שכר המינימום, והחל מהחודש השלישי להכשרתו הוא זכאי, נוסף על כך, לתוספת מענק בגובה של 500 שקלים לחודש, המשולם על-ידי הקבלן.

אך למרות הטבות אלה, סיכויי התעסוקה והעלייה המשמעותית בשכר הצפויה לבעלי המקצוע, השתלבו במסגרת זאת עד כה כ-4,000 ישראלים בלבד.

רבותי חברי הכנסת, מעבר לכל אלה צריך להעז ולומר, שחלק מהישראלים לא פונים לעבודה בענפים מסוימים משום שהלכה והתגבשה אצלם תרבות של אבטלה, תרבות הרואה בדמי אבטלה הטבה סוציאלית המגיעה בזכות, ולא ביטוח קיומי למי שאין בעבורו עבודה בנמצא.

הוריתי, לכן, להקפיד באכיפת התנאים לקבלת דמי אבטלה. לא עוד מתן דמי אבטלה באופן אוטומטי, אלא טיפול ובדיקה פרטניים ושליטת הזכאות לדמי אבטלה מכל מי שסירב לעבודה המוצעת לו כחוק. בשנת 1993 נרשמו כ-5,000 סירובים בממוצע בחודש, לעומת ממוצע של 2,400 לחודש ב-1992.

רבותי חברי הכנסת, האתגר העומד בפנינו הוא להבטיח, שהמשק הישראלי לא יפתח תלות בעובדים זרים, כפי שפיתח תלות כה רבה בעובדי השטחים. העובדים הזרים, כמו עובדי השטחים, הם עובדים זולים, בלתי מאורגנים ולכן ממושמעים, וקל מאוד ונוח מאוד להתרגל לנוכחותם, אלא שבארצות רבות נוכחותם של עובדים זרים מלווה בתופעות חברתיות חמורות. לכן אעשה כל מאמץ שהעובדים הזרים שכניסתם הותרה השבוע ישהו כאן לתקופה קצובה בלבד. יצוין שהאישור שניתן השבוע בדבר כניסתם של 18,250 עובדים לענף הבניין ולחקלאות הוא לחצי שנה בלבד.

אני משוכנעת, שכפי שהעובדים הזרים שבאו בעת מלחמת המפרץ יצאו את הארץ בתום תקופת החירום, כך נצליח להוציא את העובדים הזרים שכניסתם אושרה השבוע.

עלינו לזכור עוד, שאנחנו עומדים בפתחו של עידן של שלום, שיהיה מלווה, בצורה זו או אחרת, בגבולות פתוחים, ושיש לנו עניין לאומי ממדרגה ראשונה לאפשר למספר מבוקר של עובדים מהשטחים להמשיך לעבוד בישראל. עם זאת, כל עוד לא ימוגר הטרור וכל עוד לא יאיישו ישראלים את מקומות העבודה המוצעים להם, למרות כל הצעדים שאנחנו נוקטים כדי למנוע מהם לקבל דמי אבטלה שלא על-פי חוק, לא יהיה מנוס מלהתיר את הבאתם של עובדים זרים לישראל, אם אנו רוצים בהמשך קיומו הצנוע של המשק הישראלי.

לכן, רבותי חברי הכנסת, אעשה כל מאמץ להגיע למערכת עבודה המבוססת ברובה המכריע על עובדים ישראלים, בחלקה הקטן על עובדי השטחים הזכאים לכל תנאי השכר המגיעים לעובדים הישראלים, ובנוסף ישתלב בה מספר קטן ביותר של מומחים זרים, רק אם לא נוכל לספקם מבין הישראלים. הדבר בידינו, ואני קוראת לחברי הבית לסייע בהגשמת משימה זו.

גברתי היושבת-ראש, גם בשל מורכבות הנושא וגם בשל הרגישות הרבה שלו אני מציעה להעביר את כל ההצעות לסדר-היום לדיון בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. אם כן, חברי הכנסת המציעים, האם מוכנים להעביר לוועדה? חבר הכנסת שאקי?

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

כן.

היו"ר ע' מאור:

כן. חבר הכנסת שפי?

יעקב שפי (העבודה):

כן.

היו"ר ע' מאור:

כן. חבר הכנסת מנע?

דוד מנע (הליכוד):

כן.

היו"ר ע' מאור:

גם אני מצטרפת למסכימים. אנחנו עוברים להצבעה. אני אאפשר לשרה להגיע למקום.

הצבעה מס' 15

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 5

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

אני קובעת שברוב של חמישה, ללא מתנגדים וללא נמנעים, ההצעות לסדר-היום בדבר הבאת עובדים זרים מועברות לדיון בוועדת העבודה והרווחה.

תודה לכולם, ישיבה זאת נעולה. הישיבה הבאה תתקיים ביום ב' בשבוע הבא, בשעה 16:00.

הישיבה ננעלה בשעה 17:35.